

**OCENA STANU I EFEKTYWNOŚCI POMOCY SPOŁECZNEJ
W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM
ZA 2007 ROK**

**PODLASKI URZĄD WOJEWÓDZKI
w Białymstoku
15-213 Białystok, ul. Mickiewicza 3
15-213**

**PODLASKI URZĄD WOJEWÓDZKI
WYDZIAŁ POLITYKI SPOŁECZNEJ**

Zatwierdził:

Z up. WOJEWODY PODLASKIEGO

/-/ Andrzej Kozłowski
Dyrektor Wydziału Polityki Społecznej

Opracował:

Krystyna Golubiewska

Kierownik

Oddziału Nadzoru Pomocy Społecznej

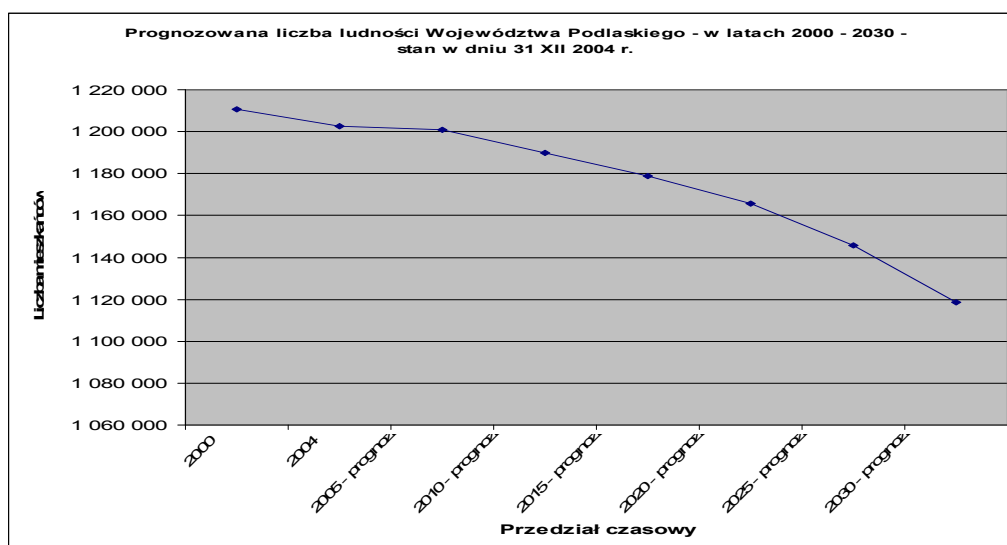
Białystok, kwiecień 2008r.

SPIS TREŚCI

I. KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA DEMOGRAFICZNA WOJEWÓDZTWA.....	3
PODLASKIEGO.....	3
II. UWAGI OGÓLNE.....	10
III. STAN I EFEKTYWNOŚĆ POMOCY SPOŁECZNEJ.....	11
1. Jednostki organizacyjne pomocy społecznej.....	11
1.1 Utworzenie i utrzymanie ośrodków pomocy społecznej.....	11
1.2 Prowadzenie i utrzymanie Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie.....	12
1.3 Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej.....	12
1.4 Zatrudnienie.....	13
1.5 Doskonalenie zawodowe.....	17
2. Zakres i rodzaj pomocy społecznej udzielanej przez gminy.....	19
2.1 Zakres i rodzaj pomocy społecznej udzielonej mieszkańcom gmin, w układzie powiatowym, z uwzględnieniem powodów jej przyznania.....	19
2.2 Pomoc w formie zasiłków pieniężnych i w naturze.....	22
a) zadania zlecone.....	23
b) zadania własne.....	27
3. Pomoc osobom bezdomnym.....	40
4. Realizacja zadań w zakresie utrzymania i rozwoju systemu informatycznego w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej.....	44
5. Domy pomocy społecznej.....	48
6. Ośrodki wsparcia.....	52
6.1 Powiatowe ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi.....	52
6.2 Program wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi.....	53
6.3 Inne ośrodki wsparcia.....	54
7. Opieka nad dzieckiem i rodziną.....	56
7.1 Placówki opiekuńczo –wychowawcze.....	56
7.2 Ośrodki adopcyjno-opiekuńcze.....	59
7.3 Rodziny zastępcze.....	60
7.4 Pomoc na usamodzielnianie pełnoletnich wychowanków rodzin zastępczych i osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze.....	62
7.5 Finansowe wspieranie programów z zakresu „Opieki nad dzieckiem i rodziną”.....	65
8. Pomoc uchodźcom.....	66
9. Inne programy rządowe.....	69
9.1. Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.....	69
9.2 Krajowy Program Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przemocy Wśród Dzieci i Młodzieży.....	75
9.3 Program współpracy Wojewody Podlaskiego z organizacjami pozarządowymi.....	78
IV. WYNIKI KONTROLI.....	79
V. UWAGI KOŃCOWE I WNIOSKI.....	82

I. KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA DEMOGRAFICZNA WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

Według danych GUS na dzień 30 września 2007r. w województwie podlaskim zamieszkiwały 1.193.973 osoby ¹. Oznacza to dalszy spadek liczby mieszkańców, który w stosunku do grudnia 2006r. wyniósł 2.128 osoby. Jest to spadek nieznaczny, jednakże od 1999 roku następuje sukcesywnie i rzutuje na pogarszającą się – zgodnie niestety z wieloletnimi prognozami - sytuację demograficzną w województwie.

W miastach mieszkało ogółem 709.950 osób (59,2% ogółu), na wsi odpowiednio 489.739 osób (40,8%). Spadek liczby mieszkańców dotknął zarówno miasta, jak i wieś, przy czym o ile w miastach było to 858 osób, tj. 0,1%, to na wsi liczba ludności zmniejszyła się o 1.858 osób, tj. o 0,4%.

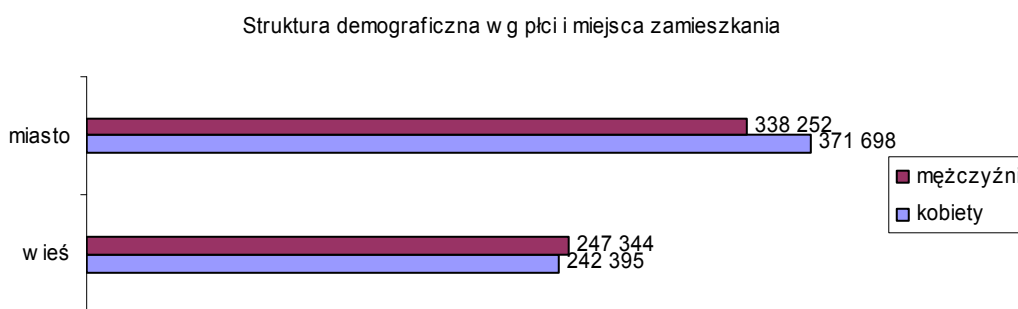
Największym powiatem „ziemskim”, zarówno pod względem powierzchni jak i liczby mieszkańców, pozostaje powiat białostocki (137,7 tys. – nieznaczny spadek liczby ludności), natomiast najmniejszym liczebnie powiatem był nadal powiat sejneński (21,1 tys.), tj. zaledwie 1,79% ludności województwa.

Największe miasta, to oczywiście „stolica” województwa – Białystok (294,9 tys. mieszkańców - nieznaczny wzrost), Suwałki (69,2 tys. – nieznaczny spadek) i Łomża (63,2 tys. – również nieznaczny spadek), a spośród miast, będących siedzibą powiatu: Augustów (30,3 tys.), Bielsk Podlaski (26,7 tys.) i Zambrów (22,6 tys.). Największe gminy to: Sokółka

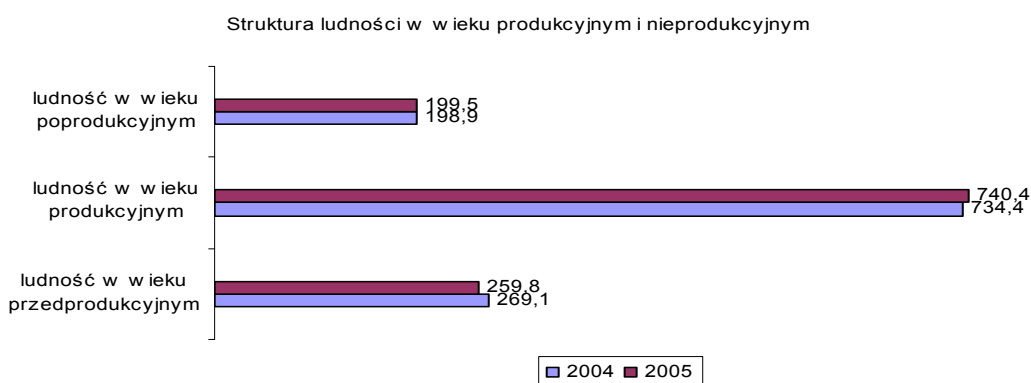
¹ Dane GUS wg stanu na 30 września 2007r. <http://www.stat.gov.pl/>

(26,2 tys.), Mońki (15,5 tys.) oraz Choroszcz i Wasilków (po 13,1 tys.), natomiast najmniejsze, to: Dubicze Cerkiewne (1,8 tys.), Suraż (2 tys.) i Rudka (2,2 tys.), przy czym gmin, w których liczba ludności nie przekracza 3 tys. mieszkańców jest łącznie dziewięć.

W strukturze demograficznej ² ze względu na płeć, tak jak w latach poprzednich, dominowały kobiety (614,1 tys.), co szczególnie uwidoczniło się wśród osób powyżej 50 roku życia, w związku ze statystycznie wyższą umieralnością mężczyzn, niż kobiet w tej grupie wiekowej. Kobiety stanowiły większość wśród mieszkańców miast (52,36%), natomiast mniejszość wśród osób mieszkających na wsi (49,49%).

Wśród ogólnej liczby mieszkańców województwa dominującą grupę (61,7%) stanowiły osoby w wieku produkcyjnym. Ich liczba wzrosła w stosunku do roku poprzedniego o 6 tysięcy (0,8%). Jednocześnie kolejny rok z rzędu wystąpiły negatywne zjawiska demograficzne, polegające na zwiększeniu się liczby osób w wieku poprodukcyjnym, która w ogólnej populacji stanowiła 16,6%, i dalszemu zmniejszeniu się liczby osób w wieku przedprodukcyjnym.

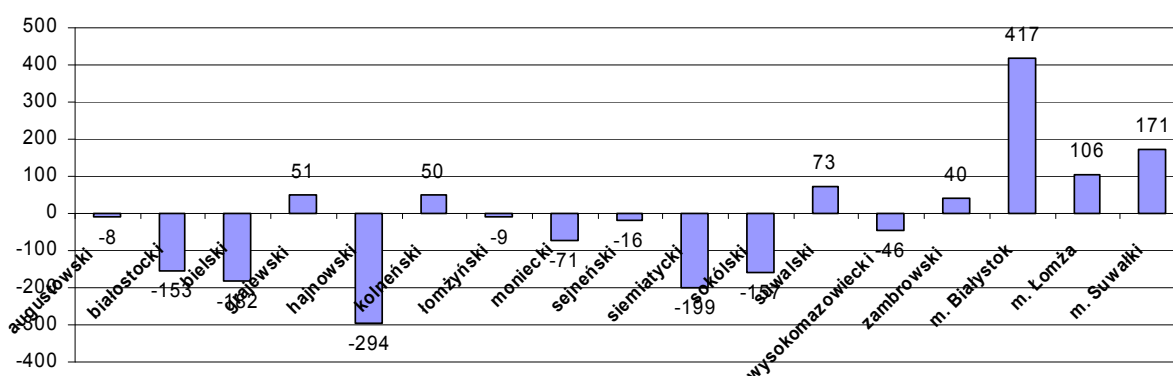
² Dane dotyczące struktury ludności wg płci, miejsca zamieszkania oraz wieku produkcyjnego i nieprodukcyjnego powtórzone z „Oceny stanu i efektywności pomocy społecznej w województwie podlaskim za 2006r.” ze względu na nieznaczne zmiany, wyrażające się w setnych częściach procentu.

Rok 2007 był już trzecim kolejnym rokiem, w którym w województwie podlaskim wystąpił ujemny przyrost naturalny, który w liczbach bezwzględnych wyniósł -227.

Dodatni przyrost naturalny wystąpił w trzech największych miastach województwa: Białystok (+ 417), Suwałki (+171), Łomża (+106) oraz w powiatach: grajewskim (+51), kolneńskim (+50), suwalskim (+73) i zambrowskim (+40). W pozostałych 10 powiatach ziemskich przyrost był ujemny, od (-8) w powiecie augustowskim do (-294) w powiecie hajnowskim.

W przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców najniższy wskaźnik przyrostu naturalnego wystąpił w powiatach: hajnowskim (-8,17), siemiatyckim (-5,41), bielskim (-4,05), sokólskim (-2,88) oraz monieckim (-2,19), najwyższy w miastach: Suwałki (+3,29), Łomża (+2,25), Białystok (+1,9) oraz powiatach: suwalskim (+2,72), kolneńskim (+1,65), grajewskim (+1,34) oraz zambrowskim (+1,18).

Przyrost naturalny w 2007 r.

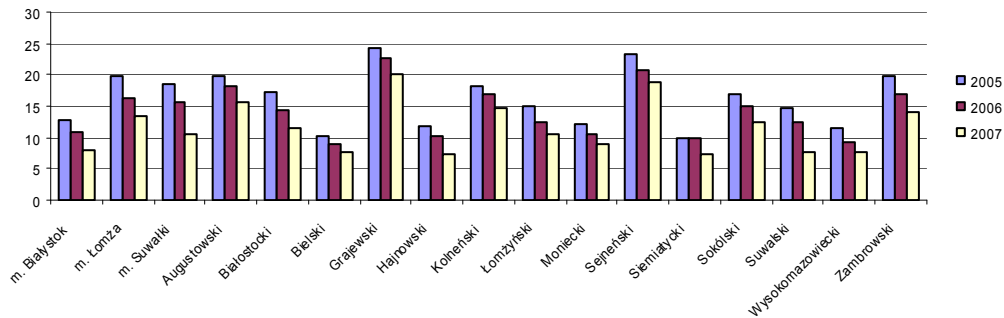

Utrzymała się natomiast bardzo korzystna tendencja zmniejszania się bezrobocia w regionie.³ Na koniec 2007 r. stopa bezrobocia w województwie podlaskim wynosiła 10,7 tj. o 2,6 mniej, niż na koniec 2006r.; była też niższa od stopy bezrobocia w kraju (11,4). Najwyższa stopa bezrobocia nadal utrzymywała się w powiatach: grajewskim (20,1) i sejneńskim (18,8), najniższa natomiast w powiatach: siemiatyckim (7,2), hajnowskim (7,5), bielskim (7,6), wysoko-mazowieckim (7,7) i suwalskim (7,8). Spośród dużych miast najkorzystniejsza stopa bezrobocia wystąpiła w Białymstoku (8,1), w Suwałkach wyniosła ona 10,5, a w Łomży wyniosła aż 13,3 i była wyższa od stopy bezrobocia w województwie. W stosunku do roku poprzedniego stopa bezrobocia spadła we wszystkich powiatach, przy czym ten spadek był największy w m. Suwałki (- 5,3) i w powiecie suwalskim (- 4,6),

³ „Podlaski rynek pracy – grudzień 2007” – wyd. Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku

a najmniejszy w powiatach: bielskim, monieckim i wysoko- mazowieckim (- 1,5) oraz w powiecie łomżyńskim (-1,6).

Stopa bezrobocia wg powiatów w latach 2005 -2007

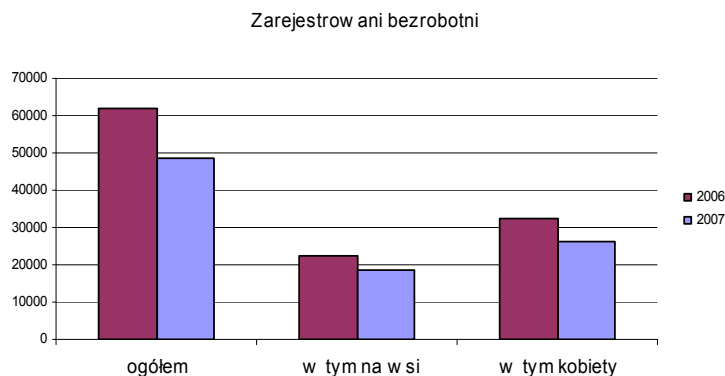

Zarejestrowani bezrobotni w końcu grudnia 2007r. stanowili 10,7 % liczby ludności czynnej zawodowo (w Polsce – 11,4%). Ich liczba wynosiła 48.796 i w stosunku do 2006r. zmniejszyła się o 12.977 osób, tj. o 21%. W ciągu całego 2007r. w urzędach pracy woj. podlaskiego zarejestrowano 72.439 nowych osób bezrobotnych, a wyrejestrowano 85.416 przede wszystkim ze względu na podjęcie pracy (32.773 osoby), ale także z powodu dobrowolnej rezygnacji ze statusu bezrobotnego (4,788) i niepotwierdzenia gotowości do pracy (aż 28.426 osób).

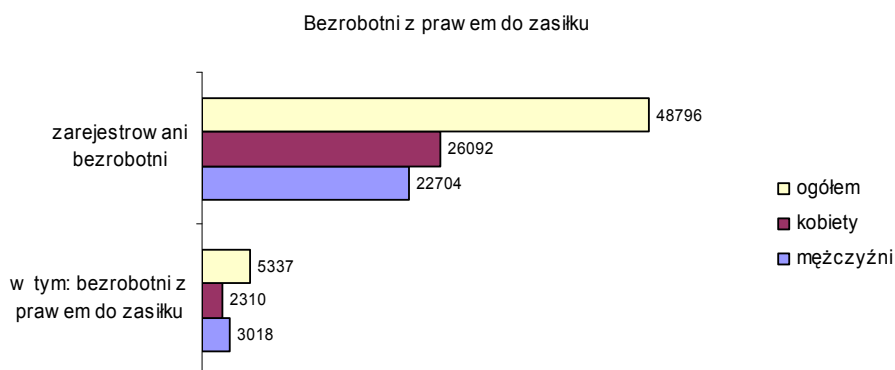
Jednocześnie 1.070 osób (o 204 mniej niż na koniec 2006r.) zarejestrowanych było, jako poszukujący pracy; najwięcej w Białymstoku (332 osoby), Suwałkach (151) i Sejnach (115); najmniej w Kolnie i Wysokim Mazowieckim (po 23 osoby) oraz w Mońkach (11 osób).

Wśród zarejestrowanych bezrobotnych, kobiety stanowiły 53,5% (26.092 osób). Największy udział kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych wystąpił, podobnie jak w roku poprzednim, w rejonie działania PUP w Suwałkach (66,3%), zaś najmniejszy - w powiecie sejneńskim (42,6%).

Rejestrowane bezrobocie na wsi wyniosło 37,8% ogółu bezrobotnych (18.429 osób), w tym liczba bezrobotnych kobiet wyniosła 9.308. Nierejestrowane bezrobocie ukryte, wynikające z nadmiaru rąk do pracy w gospodarstwach rolnych, nie daje jednak prawdziwego obrazu sytuacji w tym zakresie na wsi.

Spośród wszystkich zarejestrowanych, tylko 5.337 osób (10,9%) było uprawnionych do zasiłku, w tym 2.319 (8,9%) ogółu zarejestrowanych bezrobotnych kobiet.

Bezrobotna młodzież, tj. osoby do 25 roku życia oraz osoby do 27 roku życia, które ukończyły szkołę wyższą, stanowiła 22,6% (11.066 osób) ogółu bezrobotnych, w tym liczba bezrobotnych w okresie do 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki wyniosła 2.524 (5,2% ogółu zarejestrowanych), z czego najwięcej w rejonie PUP Siemiatycze (8,2%), Bielsku Podlaskim (8,1 %) oraz w Białymstoku, a najmniej w Grajewie (2,8%), Augustowie, Sejnach i Wysokiem Mazowieckiem (po 4,1%).

Natomiast bezrobotni powyżej 50 roku życia stanowili 22,3% (10.864 osoby) ogółu zarejestrowanych i byli w największej liczbie mieszkańcami powiatu hajnowskiego, Białegostoku i Suwałk, najmniejszą grupę stanowili natomiast w powiatach zambrowskim i kolneńskim.

Wśród bezrobotnych najliczniejszą grupę stanowiły osoby w wieku 25 – 34 lata (26%); w tym przedziale wiekowym była największa liczba zarejestrowanych kobiet, natomiast wśród bezrobotnych mężczyzn przeważały osoby w wieku 45 - 54 lat. W wieku powyżej 60 roku życia zarejestrowani byli wyłącznie mężczyźni (880 osób). Bezrobotni

mężczyźni byli starsi niż kobiety, bowiem w populacji bezrobotnych mężczyzn osoby w wieku 45 lat i więcej stanowiły 41,9%, podczas gdy w populacji kobiet było ich 28,2%.

Liczba osób długotrwale bezrobotnych (tj. pozostających bez pracy przez okres ponad 12 miesięcy w ciągu ostatnich 2 lat) wyniosła na koniec roku 30.201 osób (61,9% wszystkich zarejestrowanych, a największy odsetek tej grupy odnotowano w Grajewie i Sokółce (powyżej 70 %), zaś najmniejszy w Białymstoku, Bielsku Podlaskim oraz Hajnówce (poniżej 55%).

Wśród bezrobotnych prawie 1/3 (15.680) stanowiły osoby bez kwalifikacji zawodowych, tj. osoby z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym, nieposiadający kwalifikacji do wykonywania zawodu, a także osoby z wykształceniem średnim ogólnym. Osoby takie stanowiły największą grupę wśród zarejestrowanych bezrobotnych w Grajewie (38,5%), a najmniejszą w Sokółce (25%).

Bezrobotnych samotnie wychowujących co najmniej jedno dziecko w wieku do 7 roku życia było 1.724, najwięcej w Suwałkach, najmniej w Kolnie i Wysokiem Mazowieckiem.

Bezrobotne osoby niepełnosprawne (2.336 osób) stanowiły 4,8 % ogółu zarejestrowanych, a największa ich liczba wystąpiła w rejonie działania PUP w Bielsku Podlaskim, Hajnówce i Białymstoku (powyżej 7,2%) najmniejsza natomiast w powiatach: sejneńskim (0,8%) i wysoko-mazowieckim (1,1%). Jednocześnie 681 osób niepełnosprawnych było zarejestrowanych jako poszukujące pracy i niepozostające w zatrudnieniu (tj. 63,6% ogółu zarejestrowanych poszukujących pracy).

Pracujących wg stanu na 31 grudnia 2006 r. było 394.435 (niewielki ok. 1,7% wzrost w stosunku do roku poprzedniego), z tego aż 301.645 w sektorze prywatnym (rok wcześniej - 294.751). Najwięcej pracujących było w rolnictwie 136.734 osób (w tym kobiety stanowiły 41,1%), przemyśle 61.123 osób (w tym kobiet 31,8%) oraz handlu i naprawach – 51.284 osób (w tym kobiet 53,4%).

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2006 r. wyniosło 2.656,46 zł. (rok wcześniej - 2.192,77 zł.).

Uprawnionych do emerytur i rent było 276.913 osób (rok wcześniej - 279.096), w tym 111.160 rolników (w roku poprzednim 114.772), natomiast przeciętne świadczenie emerytalne i rentowe wyniosło 1 099,84 zł, w tym na wsi - 764,69 zł. (rok wcześniej było to odpowiednio 1.023,31 zł i 733,26 zł).

Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym wynosił 816,10 zł, w tym 287,55 zł ze świadczeń społecznych i pomocy społecznej. Dochód do dyspozycji wyniósł 779,75 zł (rok wcześniej - 691,45 zł), natomiast przeciętne miesięczne

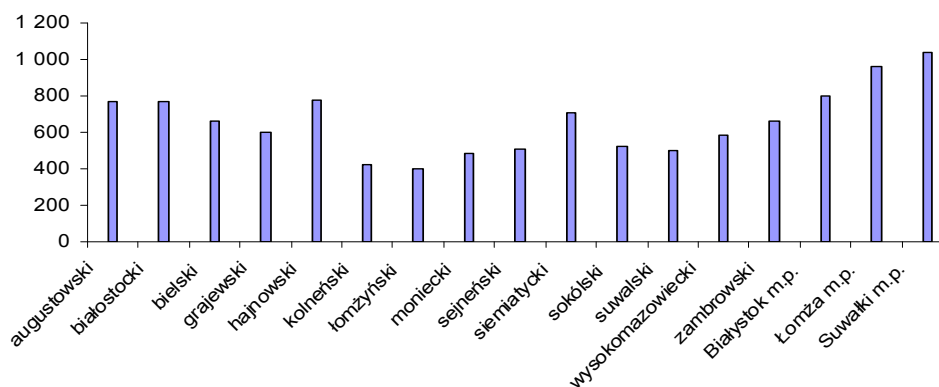
wydatki na osobę w gospodarstwach domowych wyniosły 708,62 zł (rok wcześniej - 650,06 zł), z tego najwięcej na żywność (30,5%) i użytkowanie mieszkania (20%), a najmniej na edukację (1,53%).

Niekorzystne tendencje w strukturze ludnościowej mieszkańców woj. podlaskiego, ujemny przyrost naturalny, „starzenie się” społeczeństwa, nadal stosunkowo wysokie bezrobocie i bezrobocie ukryte, migracja ludności (w tym migracja zarobkowej w obrębie Unii Europejskiej) wpływają w sposób istotny na zamożność mieszkańców (tu trend jest pozytywny) oraz dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego, co z kolei wpływa na wysokość inwestycji samorządów w infrastrukturę regionu i wyznacza poziom zamożności społeczeństwa w województwie. Ma także niebagatelny wpływ na działania samorządów w sferze polityki społecznej i rozwiązywania problemów społecznych, w tym na stopień zaspokajania potrzeb socjalno- bytowych jednostek, rodzin i grup.

W latach 2000 – 2006 dochody własne gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w ujęciu powiatowym) systematycznie wzrastały, przy czym wzrost ten nie był równomierny dla wszystkich gminnych jednostek samorządu terytorialnego.

W 2006 roku średni dochód na 1 mieszkańca województwa podlaskiego wynosił 887,73 zł, przy czym najwyższe dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca wystąpiły w gminach: Mielnik (3.637,32 zł), Michałowo (1.794,92 zł), Białystok (1.397,67 zł) i Suraż (1.331,58 zł), a najniższe w gminach: Przytuły (246,70 zł), Radziłów (271,60 zł), Wąsosz (282,73 zł), Wizna (287,92 zł) i Kolno (293,68,76 zł). „Najbogatsi” wg tego kryterium byli mieszkańcy gmin w powiatach grodzkich: Suwałki, Łomża i Białystok oraz powiatów augustowskiego, białostockiego i hajnowskiego, natomiast najniższe dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca wystąpiły w gminach powiatów: łomżyńskiego i kolneńskiego.

Dochody własne gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca, w układzie powiatowym

Natomiast dochody własne powiatów w przeliczeniu na 1 mieszkańca były najwyższe w Białymstoku (1.379,7 zł), Suwałkach (1.105 zł) oraz w Łomży (989 zł), najniższe zaś w powiatach monieckim (87,37 zł) i sokólskim (89,68 zł). W pozostałych powiatach te dochody wynosiły od 91,21 zł w powiecie łomżyńskim do 178,32 zł w powiecie sejneńskim.

II. UWAGI OGÓLNE

Zgodnie z art. 22 pkt 11 ustawy o pomocy społecznej⁴ do zadań wojewody należy ocena stanu i efektywności pomocy społecznej, z uwzględnieniem bilansu potrzeb sporządzonego przez samorząd województwa. W związku z powyższym oceny stanu i efektywności pomocy społecznej za 2007r. dokonano z wykorzystaniem:

- 1/ „Bilansu potrzeb w zakresie pomocy społecznej w województwie podlaskim na 2007r”⁵,
- 2/ sprawozdania MPiPS-03⁶ oraz innych sprawozdań⁷ i informacji sporządzonych za 2007r. przez ośrodki pomocy społecznej, realizujące zadania pomocy społecznej w gminie i powiatowe centra pomocy rodzinie, wykonujące te zadania na poziomie powiatu oraz ich porównanie z danymi dot. 2006r.,

⁴ Ustawa z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 64 poz. 593 ze zmianami),

⁵ „Bilans potrzeb w zakresie pomocy społecznej w województwie podlaskim na 2007r.” - opracowanie Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego; w dalszej części „oceny” nazywane Bilansem,

⁶ MPiPS-03 Sprawozdania półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych naturze i usługach za okresy I-XII 20026r. i I-XII 2007r.

⁷ Sprawozdania z realizacji programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” za 2006r. i 2007r.

3/ ustaleń dokonanych w wyniku kontroli:

- ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie w zakresie prawidłowości realizacji zadań własnych oraz zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminy i powiaty,
- domów pomocy społecznej w zakresie przestrzegania standardu świadczonych usług oraz realizacji programów naprawczych,
- placówek opiekuńczo – wychowawczych w zakresie przestrzegania standardu usług oraz standardu opieki i wychowania,
- środowiskowych domów samopomocy pod względem zakresu i jakości świadczonych usług,
- jednostek organizacyjnych pomocy społecznej w zakresie zgodności zatrudnienia pracowników z wymaganymi kwalifikacjami.

III. STAN I EFEKTYWNOŚĆ POMOCY SPOŁECZNEJ

1. Jednostki organizacyjne pomocy społecznej

1.1 Utworzenie i utrzymanie ośrodków pomocy społecznej

Zgodnie z Bilansem (tabele nr 3) koszty utrzymania w 2007r. ośrodków pomocy społecznej i zapewnienie środków na wynagrodzenia zatrudnionych w nich pracowników gminy oszacowały na 40.245,9 tys. zł., w tym środki własne zaplanowano w wysokości 22.833,5 tys. zł, tj. o 100 tys. mniej niż wyniosły one w 2006r. (wkładu środków własnych nie wykazały gminy Kobylin Borzymy i Sidra), a dotację budżetową – w wysokości 17.412,4 tys. zł. tj. o ok. 1 mln zł. więcej, niż wynosiła ona w roku poprzednim.

W odróżnieniu do 2006 roku, kiedy to prawie wszystkie gminy zasygnalizowały brak środków na wynagrodzenia, w tym w szczególności na wypłatę dodatku 250 zł dla pracowników socjalnych świadczących pracę socjalną, w Bilansie na 2007r. tylko 13 gmin zgłosiło obawy, co do wysokości zabezpieczenia potrzeb w tym zakresie, przede wszystkim w związku ze zbyt niską, ich zdaniem, dotacją z budżetu państwa. Gminy nadal nie zauważają, iż utrzymanie ośrodka pomocy społecznej i zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników jest zadaniem własnym gminy o charakterze obowiązkowym, a dotacja budżetowa powinna być uzupełnieniem środków gminy, adekwatnym do ilości realizowanych zadań zleconych.

Ze względu na brak informacji o wysokości środków własnych zaangażowanych przez

gminy w utrzymanie ośrodków pomocy społecznej w 2007r., nie jest możliwe dokonanie w tym opracowaniu oceny kosztów funkcjonowania ośrodków i ich zgodności z prognozami. Ze sprawozdawczości w zakresie wykorzystania dotacji z budżetu państwa na to zadanie wynika natomiast, iż dotacja wyniosła 16.483,7 tys. zł, tj. w zasadzie tyle samo, co w roku poprzednim (16.473,5 tys. zł), przy czym w roku 2006 z dotacji sfinansowano całkowity koszt wypłaty 250-złotowych dodatków dla pracowników socjalnych, natomiast w roku ubiegłym z rezerwy celowej budżetu państwa dofinansowano 50% kosztu tych dodatków w wysokości 1.356,7 tys. zł.

1.2 Prowadzenie i utrzymanie Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie

Prowadzenie i utrzymanie powiatowego centrum pomocy rodzinie, w tym zapewnienie środków na wynagrodzenie pracowników, jest zadaniem własnym powiatu, natomiast środki na realizację zadań zleconych z zakresu administracji rządowej zapewnia budżet państwa.

Do Bilansu powiaty wykazały, że środki niezbędne dla prawidłowego funkcjonowania tych jednostek w 2007r. wyniosą 11.337 tys. zł, w tym 11.027,8 tys. zł ze środków własnych i 339,2 tys. zł ze środków na zadania zlecone (dotyczy prowadzenia Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Kolnie). Ośrodki Pomocy w dwóch powiatach grodzkich (Białystok i Łomża) nie wykazywały potrzeb w tym zakresie, ponieważ koszty realizacji zadań powiatu mieszczą się w strukturze ogólnych wydatków tych jednostek.

Najwyższy koszt realizacji zadań powiatowych zakładał powiat grodzki Suwałki (3.784 tys. zł), a z powiatów „ziemskich” PCPR w Augustowie (3.784 tys. zł), natomiast najniższy powiaty: sejneński (104 tys. zł), grajewski (137 tys. zł) i zambrowski (187 tys. zł).

1.3 Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

Przez pięć pierwszych miesięcy ubiegłego roku Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej funkcjonował w strukturze Urzędu Marszałkowskiego na prawach departamentu. Na podstawie Zarządzenia Nr s/54/07 z dnia 27 kwietnia 2007r. Osoby Pełniące Funkcje Organów Samorządu Województwa – Sejmiku Województwa Podlaskiego – Sejmiku z dniem 1 czerwca ub. r. ROPS zmienił swój status na samodzielną jednostkę organizacyjną pomocy społecznej.

Do jego zadań należy wykonywanie zadań samorządu województwa z zakresu pomocy społecznej, w tym między innymi: opracowanie i realizacja wojewódzkiej strategii

w zakresie polityki społecznej, organizowanie kształcenia kadr pomocy społecznej, opracowywanie regionalnych programów pomocy społecznej i inspirowanie nowych rozwiązań w tej sferze, sporządzanie bilansu potrzeb oraz organizowanie i prowadzenie jednostek organizacyjnych pomocy społecznej o zasięgu regionalnym.

ROPS, podobnie jak w roku poprzednim, nie określił w Bilansie swoich potrzeb w zakresie pomocy społecznej.

1.4 Zatrudnienie

We wnioskach końcowych „Bilansu potrzeb...” stwierdzono, że „zebrane informacje ujawniły niedostateczny poziom zatrudnienia, szczególnie w gminnych ośrodkach pomocy społecznej. Stanowi to istotną barierę dla pracowników w realizacji zadań (...). Ponadto tezę tę potwierdzają różnice w ilości zatrudnionych pracowników pomiędzy miejskimi ośrodkami pomocy społecznej powiatów grodzkich, a pozostałymi jednostkami (...).” Również we wnioskach końcowych „Oceny stanu i efektywności pomocy społecznej za 2006r.”, jako niezbędne kierunki działania wskazano potrzebę zapewnienia „wymaganego ustawą wskaźnika zatrudnienia pracowników socjalnych, poprzez zwiększenie ich zatrudnienia w ośrodkach pomocy społecznej, a także zatrudnianie na określonych stanowiskach osób posiadających wymagane kwalifikacje” oraz „zwiększenia zatrudnienia w większych ośrodkach pomocy społecznej, a przede wszystkim w powiatowych centrach pomocy rodzinie, w szczególności o konsultantów, specjalistów pracy socjalnej, specjalistów pracy z rodziną, pracowników socjalnych, radców prawnych”.

Z Bilansu (tabele nr 14) „Planowane zatrudnienie pracowników socjalnych w ośrodkach pomocy społecznej” wynika, iż potrzeby w tym zakresie zgłosiło 55 gmin (w tym 3 miasta na prawach powiatu), wykazując potrzebę zatrudnienia 101 pracowników socjalnych (z tego 25 w MOPR Białystok; w pozostałych gminach od 4 do 1 pracownika). Jako zagrożenia dla realizacji tego zadania 2 gminy (Perlejewo i Szudziałowo) wskazały brak osób posiadających wymagane wykształcenie, natomiast aż 31 gmin - brak środków finansowych, w tym 1 (Nowe Piekuty) – „brak środków i zrozumienia potrzeby konieczności zwiększenia obsady kadrowej”.

Ze sprawozdania MPiPS-03 wynika, że wg stanu na 31 grudnia 2007 roku **zatrudnienie w ośrodkach pomocy społecznej** wynosiło 1.455 osób. W porównaniu do roku poprzedniego zatrudnienie wzrosło o 89 osób, w tym o 27 pracowników socjalnych i o 57

„pozostałych pracowników”, co wiąże się z realizacją przez ośrodki zadań z zakresu świadczeń rodzinnych i zaliczki alimentacyjnej oraz postępowania wobec dłużników alimentacyjnych, w tym także z przejęciem przez MOPS w Łomży tego zadania wraz z pracownikami z Urzędu Miasta.

W ośrodkach zatrudnionych było 551 pracowników socjalnych (w roku 2006 – 524), z tego 359 w rejonach opiekuńczych (było 303). Wzrost zatrudnienia w tej grupie zawodowej wystąpił w 19 gminach (największy w Białymstoku – o 17 osób), ale jednocześnie w 7 gminach (Czyże, Perlejewo, Raczki, Tykocin, m. Sejny, Sokółka, i Sokoły) ilość pracowników socjalnych zmniejszyła się.

Zgodnie z art. 110 ust. 11 cyt. ustawy o pomocy społecznej „ośrodek pomocy społecznej zatrudnia pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny na 2 tys. mieszkańców, nie mniej jednak niż trzech pracowników.” Obydwa wskaźniki zatrudnienia pracowników socjalnych spełniało zaledwie 21 gmin.

Normę zatrudnienia „1 pracownik socjalny na 2 tysiące mieszkańców” spełniało tylko 41 gmin, natomiast nadal wskaźnik ten nie był spełniony w 77 gminach (w roku ubiegłym w 82). Statystycznie w województwie na 1 zatrudnionego pracownika socjalnego przypadało 2.168 mieszkańców, przy czym aż w 5 gminach było to ponad 4 tysiące mieszkańców (gminy: Szumowo – 4.886, Choroszcz – 4.367, Wizna – 4.342, Szypliszki – 4.024, Dobrzyniewo – 4.007), a w 14 gminach od 3 do 4 tysięcy mieszkańców. Najkorzystniejsza sytuacja w tym zakresie występowała w gminach: Rudka (1.082 mieszkańców na 1 pracownika socjalnego), Białowieża (1.1.40) i Goniądz (1.305).

Wskaźnik zatrudnienia „nie mniej niż trzech pracowników” nie był zachowany w 73 gminach, przy czym w 49 ośrodkach pomocy społecznej zatrudnionych było po 2 pracowników socjalnych, w 23 – 1 pracownik, a w 1 – (Perlejewo) nie ma żadnego pracownika socjalnego.

Należy ponadto zauważyć, iż mimo nieznacznej poprawy w stanie zatrudnienia pracowników socjalnych (średnio w województwie w przeliczeniu na etaty brakuje 46,3 pracowników), to przy uwzględnieniu stanu zatrudnienia w poszczególnych gminach w odniesieniu do obowiązujących wskaźników brak ten w rzeczywistości wynosi 134 etaty (najwięcej w m. Łomża – 6,6, Choroszcz - 3,5, m. Bielsk Podlaski – 3,4, Perlejewo – 3). Ponadto nie bez negatywnego znaczenia dla efektywności pracy tej grupy zawodowej ma obciążenie pracowników socjalnych innymi zadaniami, niż wynika to z ustawy o pomocy

społecznej (np. świadczenia rodzinne i zaliczka alimentacyjna, stypendia, dodatki mieszkaniowe).

Jednocześnie, mimo tak dużych braków w zatrudnieniu tej grupy zawodowej, wg stanu na koniec grudnia 2007r. w Powiatowych Urzędach Pracy woj. podlaskiego zarejestrowanych było 118 bezrobotnych pracowników socjalnych.

W grupach innych pracowników ośrodków zmiany są nadal nieznaczne: z 11 do 14 wzrosła liczba konsultantów; stan zatrudnienia aspirantów pracy socjalnej wzrósł o 1 osobę (z 22 do 23); zwiększyła się też (z 4 do 6) liczba radców prawnych, którzy zatrudnieni są wyłącznie w miejskich Ośrodkach w Białymstoku (3) oraz w Augustowie, Łomży i w Zambrowie (po 1). Zmniejszyła się natomiast (z 8 do 4) liczba koordynatorów ds. komputeryzacji. Również w grupie osób wykonujących usługi opiekuńcze trend był odwrotny do roku poprzedniego: podczas kiedy w roku 2006 zmniejszeniu uległa liczba osób wykonujących „zwykłe” usługi opiekuńcze, wzrosła zaś liczba pracowników realizujących usługi specjalistyczne, to w 2007 roku wzrosła liczba „zwykłych” opiekunek (z 230 do 246), znacząco natomiast zmalała liczba pracowników (z 74 do 62) wykonujących specjalistyczne usługi opiekuńcze.

Należy także zauważyć, iż nagminną negatywną praktyką staje się zatrudnianie na stanowiskach kierowników ośrodków pomocy społecznej (dotyczy ośrodków w mniejszych gminach) osób bez wymaganych kwalifikacji, którym w celu „obejścia” prawa powierza się pełnienie obowiązków kierownika jednostki, a to powierzenie przybiera charakter trwały.

W Bilansie na 2007 rok nie wykazano, podobnie jak w roku poprzednim, potrzeb w zakresie **zatrudnienia w powiatowych centrach pomocy rodzinie**. Konieczność zwiększenia zatrudnienia w tych jednostkach, w szczególności o konsultantów, specjalistów pracy socjalnej, specjalistów pracy z rodziną, pracowników socjalnych, radców prawnych, zasygnalizowano we wnioskach z „Oceny stanu i efektywności pomocy społecznej w województwie podlaskim za 2006r”. Co prawda ustawa o pomocy społecznej nie określa norm zatrudnienia w powiatowych centrach pomocy rodzinie, tym nie mniej powinno ono odpowiadać ilości i jakości zadań, jakie powiaty muszą realizować w obszarze pomocy społecznej.

Tymczasem zatrudnienie w poszczególnych Centrach (bez miast na prawach powiatu) było, podobnie jak w roku 2006, zbyt małe w stosunku do faktycznych potrzeb, bardzo zróżnicowane i wynosiło od 3 w powiecie sejneńskim (4 - powiat moniecki, 5 – powiaty: augustowski, grajewski, siemiatycki, wysokomazowiecki i zambrowski, 6 - powiaty hajnowski i sokólski, 7 - powiat łomżyński, 8 - powiat bielski, 9 - powiat suwalski) do 12

w powiatach kolneńskim i białostockim.

Ze sprawozdania rocznego MPiPS-03 wynika, że to zatrudnienie w ciągu roku 2007 zwiększyło się o kolejnych 10 osób (z 82 do 92), przy czym najwięcej (bo o 7) w grupie „pozostali pracownicy”, których aktualnie jest 44, i którzy łącznie z kadrami kierowniczą (16 osób) stanowią 65,2% wszystkich pracowników tych jednostek. Centra nadal zatrudniają bardzo małą liczbę specjalistów: 21 pracowników socjalnych (było 22), przy czym w powiecie suwalskim nie ma żadnego, 10 specjalistów pracy z rodziną (było 6) w powiatach: białostockim i łomżyńskim po 2, bielskim i siemiatyckim po 1, kolneńskim – 4, a w powiatach augustowskim, grajewskim, hajnowskim, monieckim, sejneńskim, suwalskim, wysokomazowieckim i zambrowskim nie ma w ogóle specjalistów w tej dziedzinie. Tylko Centrum w powiecie siemiatyckim zatrudnia 1 konsultanta (poprzednio 0), natomiast w żadnym z powiatowych centrów nie ma radców prawnych ani koordynatorów ds. komputeryzacji.

Taka obsada kadrowa nie zapewniała możliwości realizacji wszystkich ustawowych zadań powiatu z zakresu pomocy społecznej, zatem nadal większość Centrów nie prowadziła specjalistycznego poradnictwa dla rodzin, nie organizowała szkoleń dla pracowników pomocy społecznej, nie udzielała pomocy metodycznej ośrodkom pomocy, nie była w stanie udzielać swoim klientom informacji o ich uprawnieniach.

W strukturze organizacyjnej **Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej** nie wyodrębniono komórek organizacyjnych. Wg stanu na 31 grudnia 2007 w Ośrodku zatrudnionych było 19 osób (wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 6), w tym: dyrektor i jego zastępca, główny księgowy i jego zastępca, 6. osobowe stanowisko ds. koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego oraz 1. osobowe stanowiska ds. rozliczania dotacji, pomocy społecznej, analiz i programowania, współpracy z organizacjami pozarządowymi, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i uzależnień, uzależnień i przemocy w rodzinie, rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych, a także ds. obsługi sekretariatu i pomocy administracyjnej.

Kwalifikacje pracowników Ośrodka: pedagogika (5), politologia (1), socjologia (1), prawo (1), prawo administracyjne (2), ekonomia (3), marketing i zarządzanie (3), filologia (1), biologiczno – chemiczne (1), i średnie ogólne (1). Trzech pracowników ROPS posiada specjalizację z zakresu organizacji pomocy społecznej.

1.5 Doskonalenie zawodowe

W Bilansie na 2006r. stwierdzono potrzebę „podnoszenia kwalifikacji pracowników pomocy społecznej – kształcenia efektywnych specjalistów (...) w tym rozwijania funkcji powiatów w szkoleniu i doskonaleniu zawodowym kadr (...) oraz prowadzenia przez nie doradztwa metodycznego”. Również w jednym z wniosków wynikających z „Oceny stanu i efektywności pomocy społecznej w województwie podlaskim za 2006r.” stwierdzono konieczność umożliwienia „doskonalenia zawodowego pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, w tym kierowników/dyrektorów ośrodków pomocy społecznej w zakresie specjalizacji z organizacji pomocy społecznej oraz pracowników socjalnych w zakresie specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny, przy jednoczesnym zapewnieniu środków na częściowy zwrot kosztów uczestnictwa w szkoleniach przysługujący tej grupie zawodowej zgodnie z ustawą o pomocy społecznej.”

Podobny w treści jest wniosek końcowy (3) Bilansu na rok 2007, który stwierdza, iż „istnieje duża potrzeba podnoszenia kwalifikacji pracowników pomocy społecznej, kształcenia efektywnych specjalistów, przygotowanych do dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości i prowadzenia zadań związanych z aktywnymi formami pomocy”. Statystyka, dotycząca kwalifikacji osób zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej i powiatowych centrach pomocy rodzinie, nie jest jednak prowadzona, zatem ewentualne wnioski w tym zakresie mogłyby wynikać jedynie z przemieszczeń pracowników w grupach stanowisk oraz z wyników kontroli w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej. O ile w roku 2006 zauważalne było zwiększenie się grup starszych specjalistów pracy socjalnej i starszych pracowników socjalnych „kosztem” grup specjalistów pracy socjalnej i pracowników socjalnych, to w roku 2007 taka tendencja jednak nie wystąpiła.

Nadal natomiast nie wszyscy kierownicy tych jednostek posiadają specjalizację z organizacji pomocy społecznej, co wynika z kontroli przeprowadzonych przez tut. Urząd w ośrodkach pomocy społecznej (o czym w dalszej części opracowania).

W Bilansie (tabele 9 i 10) wykazano potrzebę doskonalenia zawodowego w 2007r.:

1. w ośrodkach pomocy społecznej:

- 65 osób spośród kadry kierowniczej w zakresie uzyskania: średniego wykształcenia zawodowego (18!), wyższego wykształcenia (15), specjalizacji I stopnia dla pracowników socjalnych (2) oraz specjalizacji z organizacji pomocy społecznej (31), przy czym 6 osób było w trakcie nauki, w 7 przypadkach jako barierę doskonalenia wskazano brak środków, a w 1 – wiek pracownika;

- 384 pracowników socjalnych, w tym w zakresie uzyskania: średniego wykształcenia zawodowego (57 osób, co wydaje się być efektem niezrozumienia pytania), wyższego wykształcenia (40), specjalizacji dla pracowników socjalnych I stopnia (193) i II stopnia (79) oraz specjalizacji z organizacji pomocy społecznej (15 osób); w tej grupie zawodowej 3 osoby były już w trakcie nauki, a w pozostałych przypadkach jako powody utrudniające doskonalenie zawodowe wymieniano przede wszystkim brak środków finansowych oraz brak placówek prowadzących specjalizację, ale także: brak motywacji, niskie płace i brak czasu;
- 2. w powiatowych centrach pomocy społecznej:
  - 2 osoby z kadry kierowniczej oraz
  - 7 pracowników socjalnych w zakresie specjalizacji I lub II stopnia;
- 3. w domach pomocy społecznej: łącznie 42 osoby, w tym w zakresie uzyskania wykształcenia średniego zawodowego, 15 – wykształcenia wyższego (3 osoby aktualnie studiują) i 12 – specjalizacji I lub II stopnia w zawodzie pracownika socjalnego: utrudnienia wskazano podobne jak wyżej;
- 4. w placówkach opiekuńczo - wychowawczych – 5 osób w zakresie specjalizacji;
- 5. w ośrodkach wsparcia – 2 osoby w zakresie specjalizacji.

Nie wykazano żadnych potrzeb w zakresie doskonalenia zawodowego pracowników zatrudnionych w placówkach poradnictwa specjalistycznego, ośrodkach adopcyjno – opiekuńczych oraz ośrodkach interwencji kryzysowej.

Z powyższego wynika pilna potrzeba stworzenia możliwości uzyskania specjalizacji I oraz II stopnia w zawodzie pracownika socjalnego dla 300 osób zatrudnionych w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, przede wszystkim w ośrodkach pomocy społecznej. Negatywnie zaskakuje natomiast duża liczba osób na stanowiskach kierowniczych w ośrodkach pomocy, wymagających uzupełnienia średniego wykształcenia kierunkowego bądź specjalizacji z organizacji pomocy społecznej.

Do uczestnictwa w szkoleniach doskonalących (tabela nr 11 i 15 Bilansu) jednostki organizacyjne pomocy społecznej zgłosiły 731 pracowników, z tego:

- ośrodki pomocy społecznej - 507 osób z 46 gmin,
- powiatowe centra pomocy społecznej - 55,
- domy pomocy społecznej - 114,
- placówki opiekuńczo – wychowawcze – 29,
- ośrodki wsparcia – 17,

- ośrodki interwencji kryzysowej - 9 pracowników.

Najczęściej wskazywana niezbędna tematyka szkoleń, to:

- dla pracowników ośrodków pomocy społecznej: postępowanie administracyjne, stosowanie realizowanych ustaw, sprawozdawczość, ale także wypalenie zawodowe i walka ze stresem, praca z różnymi grupami klientów, stosowanie „Niebieskiej karty” i, co niezwykle ważne, programy oraz pozyskiwanie funduszy unijnych na realizację zadań;
- dla pracowników powiatowych centrów pomocy rodzinie: przemoc w rodzinie i interwencja kryzysowa, praca z rodziną zastępczą, integracja uchodźców;
- dla pozostałych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej - kursy specjalistyczne w wybranych dziedzinach właściwych dla specyfiki placówki.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, do którego zadań zgodnie z ustawą o pomocy społecznej (art.21 pkt 2) należy między innymi organizowanie szkolenia zawodowego kadr pomocy społecznej, przeprowadził 16 szkoleń (w roku poprzednim 7), którymi objął 720 osób (w roku poprzednim – 245). Tematyka szkoleń obejmowała: mediacje rodzinne, pracę z rodziną problemową (uzależnienia od alkoholu i narkotyków, bezrobocie, dziecko niepełnosprawne, niepełnosprawność ruchowa, seksualność osoby niepełnosprawnej), kontrakt socjalny, stres i wypalenie zawodowe pracowników socjalnych, grupy wsparcia, psychologiczne aspekty pracy kierowniczej, superwizję w pracy socjalnej, pracę metodą lokalnych zespołów interdyscyplinarnych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, specyfikę klienta domu pomocy społecznej oraz „Zasady wdrażania PO KL: planowanie i opracowanie elementów projektu w perspektywie finansowania go z EFS” i „Program Operacyjny – Kapitał Ludzki”.

Ponadto ROPS, wspólnie z Komendą Wojewódzką Policji, przeprowadził (ze środków budżetu państwa) w sześciu miastach województwa szkolenie pn. „Praca metodą lokalnych zespołów interdyscyplinarnych” dla około 150 osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie (o Programie dot. tego zagadnienia w dalszej części opracowania).

2. Zakres i rodzaj pomocy społecznej udzielanej przez gminy

2.1 Zakres i rodzaj pomocy społecznej udzielonej mieszkańcom gmin, w układzie powiatowym, z uwzględnieniem powodów jej przyznania.

Na terenie województwa w 2007 roku świadczenia pomocy społecznej (bez względu na rodzaj, formę oraz źródło finansowania) przyznano decyzją 82.311 osobom (o 28.912 mniej niż w roku poprzednim) z 47.313 rodzin (o 5.378 mniej), ze zmniejszoną w stosunku do roku poprzedniego liczbą osób w tych rodzinach – 149.083 (2006 r. – 169.212). Wynika to po części z faktu, iż jedna z form pomocy (tzw. pomoc suszowa w 2006 r.) przyznawana była bez uwzględniania sytuacji dochodowej i rodzinnej zasiłkobiorcy, toteż rodziny tych osób nie były wykazane w sprawozdawczości, po części zaś ze spadku w 2007 r. liczby osób korzystających z pomocy społecznej.

W skali całego województwa decyzję o przyznaniu przynajmniej jednej formy pomocy społecznej otrzymał nieomal co 15 jego mieszkańców (tj. ok. 7% ogólnej liczby mieszkańców województwa).

Największą liczbę mieszkańców objętych pomocą społeczną stanowili mieszkańcy powiatów:

	2005	2006	2007
suwalski	33,56 %	27,55 %	25,34%
hajnowski	28,74 %	25,25 %	21,52%
kolneński	24,89 %	24,01 %	23,37%
sokólski	24,12 %	21,88 %	20,03%

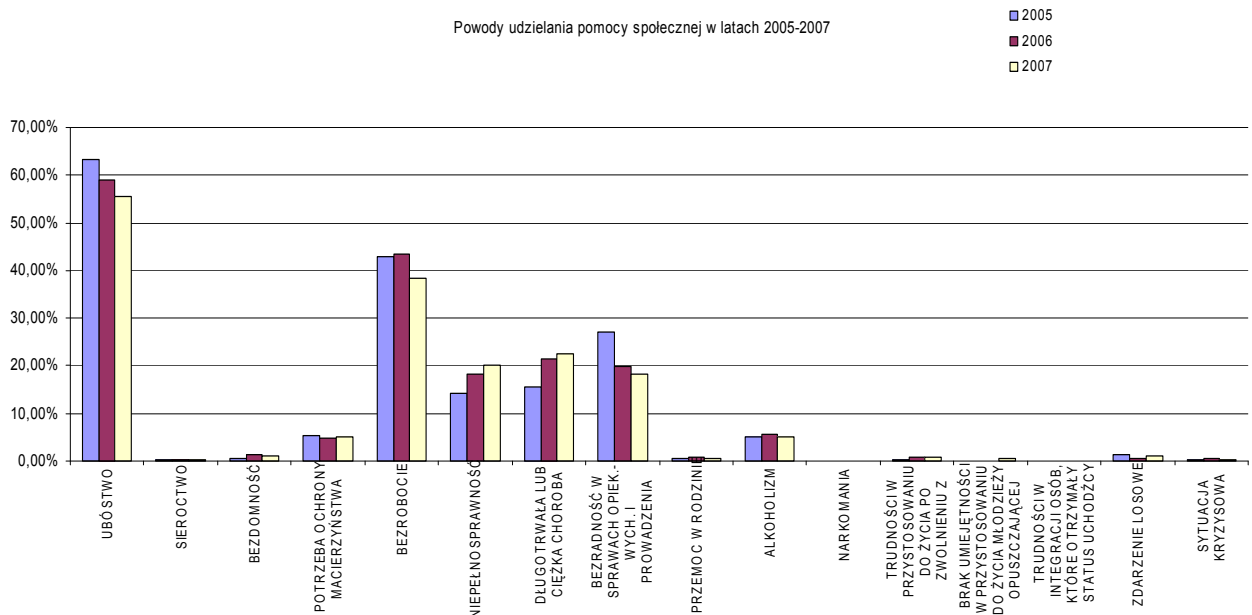
Najmniej osób objęto pomocą w powiatach:

	2005	2006	2007
wysokomazowiecki	10,58 %	9,73 %	9,25%
zambrowski	12,17 %	11,37 %	10,36%
Białystok m.	8,02 %	8,64 %	8,25%
Łomża m.	8,39 %	7,81 %	7,22%

Świadczenia pomocy społecznej w województwie podlaskim udzielane były w szczególności, w porównaniu do lat 2005 - 2006, ze względu na:

		2005	2006	2007
1	ubóstwo	63,30 %	58,92 %	55,55%
2	sieroctwo	0,26 %	0,21 %	0,21%
3	bezdomność	0,43 %	1,27 %	1,05%
4	potrzeba ochrony macierzyństwa	5,32 %	4,83 %	5,16%
5	bezrobocie	42,85 %	43,37 %	38,37%
6	niepełnosprawność	14,17 %	18,25 %	20,02%
7	długotrwała choroba	15,58 %	21,55 %	22,66%
8	bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gosp. dom.	26,98 %	19,75 %	18,19%
9	przemoc w rodzinie	0,58 %	0,69 %	0,53%
10	alkoholizm	5,21 %	5,62 %	5,07%
11	narkomania	0,07 %	0,11 %	0,10%

12	trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	0,28 %	0,68 %	0,78%
13	brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze	0,01 %	0,05 %	0,49%
14	trudność w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy	0,04 %	0,08 %	0,12%
15	zdarzenie losowe	1,31 %	0,46 %	1,15%
16	sytuacja kryzysowa	0,21 %	0,41 %	0,30%

Ponieważ ubóstwo nie występuje jako samodzielna przyczyna przyznania świadczeń z pomocy społecznej, należy uznać, że najczęstszym powodem przyznania pomocy społecznej było:

	2005	2006	2007
bezrobocie	42,85%	43,37%	38,37%
beZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH	26,98%	19,75%	18,19%
dŁUGOTRWAŁA CHOROBA	---	21,55%	22,66%
niePEŁNOSPRAWNOŚĆ	---	---	20,02%

Bezrobocie, jako przyczyna przyznania świadczeń z pomocy społecznej, najczęściej występowało w powiatach:

	2005	2006	2007
Łomża (miasto)	69,96%	68,59%	53,48%
zambrowski	62,18%	59,44%	59,06%
Suwałki (miasto)	65,57%	53,26%	49,65%
grajewski	57,13%	58,36%	55,25%
Białystok (miasto)	---	54,31%	38,82%
sejneński	---	---	43,22%
sokólski	---	---	42,33%

natomiast najrzadziej w powiatach:

	2005	2006	2007
moniecki	24,63%	27,40%	30,78%
suwalski	24,88%	32,28%	27,31%
łomżyński	27,89%	27,75%	28,83%
siemiatycki	33,93%	32,29%	34,37%
bielski	---	30,04%	26,77%
kolneński	---	---	31,82%
wysokomazowiecki	---	---	32,52%

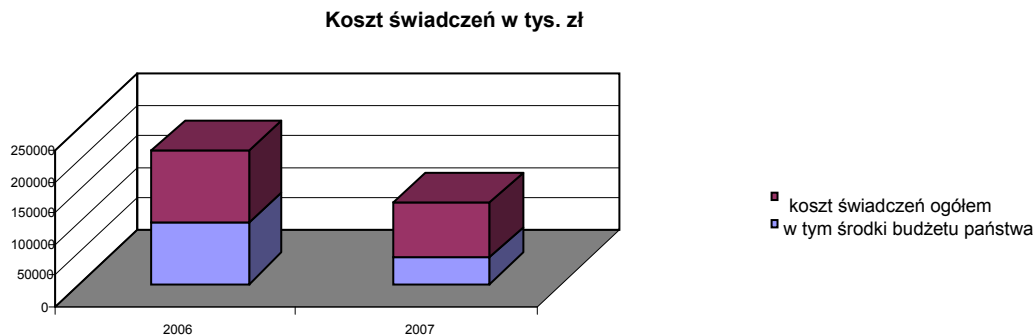
W roku 2007 **bezradność** w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, jako przyczyna przyznania świadczeń, najczęściej występowała w powiatach: grajewskim (28,65%), augustowskim (24,04%) oraz w Łomży (24,47%) i Białymstoku (23,20%). Najrzadziej dysfunkcją tą uzasadniano udzielenie pomocy w powiatach: hajnowskim (7,53%), bielskim (9,82%) i sejneńskim (10,93%).

Długotrwała choroba nie była w ubiegłym roku dominującą przyczyną udzielania pomocy społecznej, natomiast jako jedna z najważniejszych dysfunkcji warunkujących potrzebę pomocy, wystąpiła w Białymstoku (36,53%), Suwałkach (27,37%) oraz w powiatach augustowskim (24,70%) i monieckim (24,14%). Najrzadziej pomocy z powodu długotrwałej choroby udzielano w powiatach: hajnowskim (11,56%), zambrowskim (11,95%) i kolneńskim(12,19%).

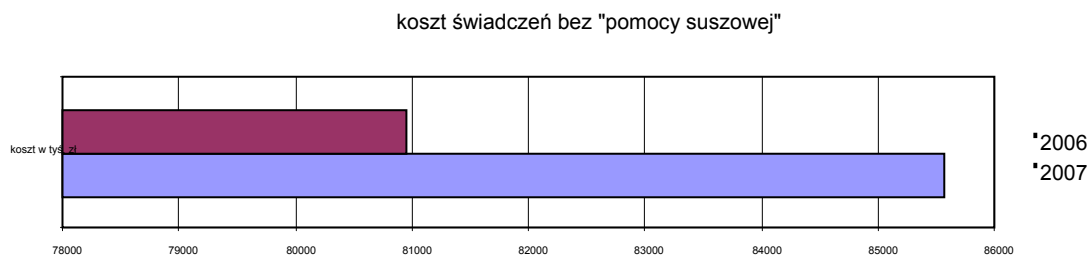
Natomiast **niepełnosprawność** była w roku ubiegłym jedną z głównych przyczyn uzasadniających przyznanie pomocy społecznej , najczęściej występującą w Suwałkach (36,28%) oraz powiatach: wysokomazowieckim (30,49%) i bielskim(23,46%).

2.2 Pomoc w formie zasiłków pieniężnych i w naturze

Świadczenia pomocy społecznej udzielane przez gminy finansowane były ze środków własnych gmin oraz ze środków z budżetu państwa, przekazanych gminom na realizację zadań zleconych i na dofinansowanie zadań własnych. Łączny koszt wszystkich świadczeń udzielonych przez gminy w formie pieniężnej i rzeczowej wyniósł 86.838,7 tys. zł, w tym środki z budżetu państwa na zadania zlecone i dofinansowanie zadań własnych wyniosły 42.054,8 tys. zł, podczas kiedy w 2006 roku koszt ten wynosił 117.111,4 tys. zł, w tym 96.444,2 tys. zł, to środki z budżetu państwa.

Łączny koszt świadczeń był niższy, niż w roku poprzednim o prawie 30,3 mln zł., co wynikało z wypłacenia w 2006 roku zasiłków celowych na łagodzenie skutków suszy ze środków budżetu państwa. Bez tego świadczenia, koszt pozostałych form pomocy był wyższy w 2007r. i wyniósł 85.563,2 tys. zł, podczas gdy w roku poprzednim wynosił on 80.954,8 tys. zł. Wzrost ten wynikał przede wszystkim z wyższego, niż w roku poprzednim, kosztu realizacji programu dożywiania.

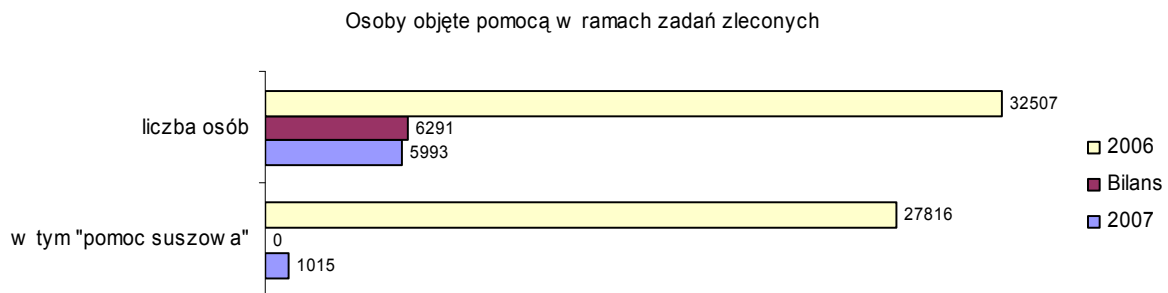
a) zadania zlecone

Z budżetu państwa finansowane były:

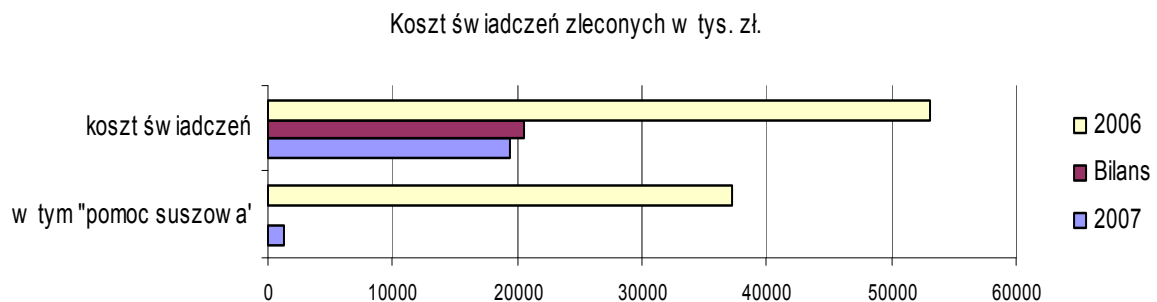
- zasiłki stałe,
  - specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
  - zasiłki celowe na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną,
- a także:
- prowadzenie środowiskowych domów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

W 2007r. wg Bilansu świadczeniami z zakresu zadań zleconych planowano objąć 6.291 osób. Zgodnie ze sprawozdaniem MPiPS-03 w 2007 roku z tych trzech form pomocy pieniężnej lub w usługach skorzystały ogółem 5.993 osoby (w 2006r. - 32.507 osób, w tym

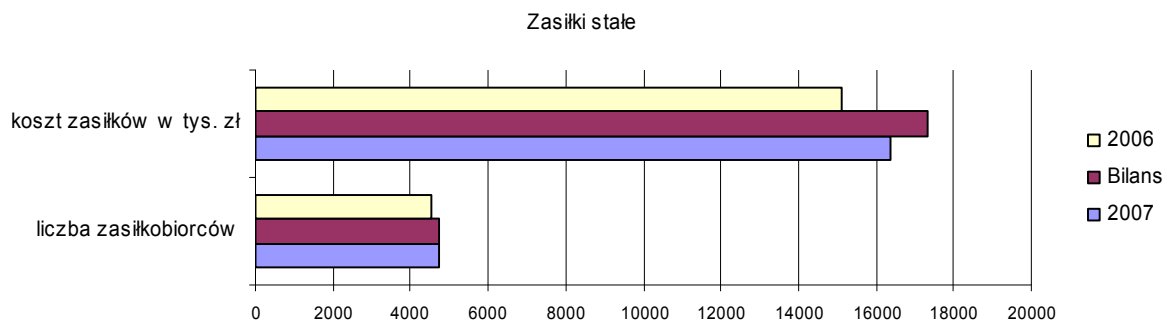
27.816 osób, które otrzymały „pomoc suszową”), natomiast bez „pomocy suszowej” liczba osób korzystających w 2007r. z pomocy w ramach zadań zleconych (4.982) była wyższa o ok. 300 niż w roku poprzednim (4.691).

Środki niezbędne do sfinansowania pomocy tej grupie osób wyniosły wg Bilansu 20.604,3 tys. zł (bez kosztów składki na ubezpieczenie zdrowotne), natomiast łączna wartość świadczeń wyniosła w rzeczywistości 19.455,1 tys. zł (w roku poprzednim - 53.181.380 zł, również łącznie z „pomocą suszową”, której koszt wyniósł wówczas 36.156,6 tys. zł).

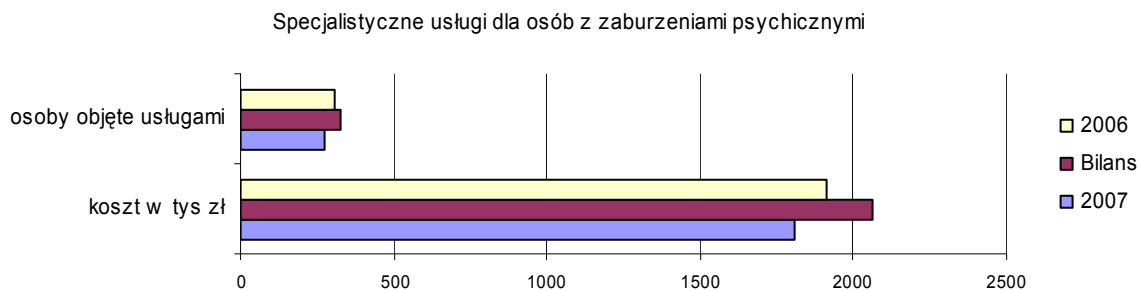
Zgodnie z Bilansem (tabela nr 1), gminy planowały objęcie w roku 2007 pomocą w formie **zasiłku stałego** 4.713 osób, a wartość tej pomocy szacowały na 17.315 tys. zł. Szacunki dotyczące ilości osób były bardzo precyzyjne, bowiem ze sprawozdawczości wynika, iż ze świadczeń tych skorzystało 4.712 osób, natomiast koszt pomocy był niższy od planowanego i wyniósł 16.377,4 tys. zł. W porównaniu do roku 2006 liczba zasiłkobiorców stałych nieznacznie wzrosła (o 156 osób), natomiast koszt tych świadczeń był wyższy o 1.263,4 tys. zł. Średnia wysokość zasiłku stałego wyniosła 351,52 zł i była wyższa od średniej z 2006r. o 11,79 zł. Spośród osób uprawnionych do zasiłku stałego prawie 77% stanowiły osoby samotnie gospodarujące, a średnia wysokość świadczenia w tej grupie osób wyniosła 384zł.

Do Bilansu (tabela nr 1) na 2007 rok gminy zgłosiły potrzebę objęcia **specjalistycznymi usługami opiekuńczymi** 326 osób z zaburzeniami psychicznymi, koszt usług szacując na ok. 2.062,9 tys. zł. Realizacja zadania była niższa do tych prognoz, bowiem usługami objęto 296 (spadek w stosunku do poprzedniego roku aż o 14 osób), natomiast koszt tej formy pomocy (niższy od planowanego o ok. 70 tys. zł), był wyższy o ok. 80 tys. zł od kosztu usług świadczonych w 2006r, konsekwentnie zatem wzrosła cena 1 godziny i wyniosła 12,74 zł (2006r. - 11,82 zł). Osoby, którym świadczone specjalistyczne usługi wniosły odpłatność w wysokości ok. 88,5 tys. zł.

Wśród osób objętych tymi usługami zdecydowaną większość, bo 275 osób, stanowili chorzy psychicznie; pozostali świadczeniobiorcy to osoby niepełnosprawne intelektualnie.

Niestety pogorszyła się dostępność do specjalistycznych usług dla osób z zaburzeniami psychicznymi, bo chociaż nieznacznie wzrosła średnia miesięczna liczba godzin opieki świadczonej w jednym środowisku (z 43,5 w 2006r. do 44,2 w roku ubiegłym), to tę formę pomocy świadczone w zaledwie 29 gminach (w roku poprzednim – w 32). Największą liczbę osób obejmowano usługami opiekuńczymi w Suwałkach (75), Białymstoku (25) i Grajewie (24), najmniej natomiast, bo tylko po dwie osoby, w gminach: Dąbrowa Białostocka, Wasilków i g. Sejny. Poza gminami, które świadczą specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi, potrzebę realizacji tego zadania zgłosiło do Bilansu również 5 gmin, które jednak nie podjęły działań w tym zakresie, jako trudności wskazując brak w środowisku osób z odpowiednimi kwalifikacjami do świadczenia tego rodzaju usług.

Zgodnie z prognozami gmin wykazanymi w Bilansie (tabela nr 1), w roku 2007r. klęski żywiołowe lub ekologiczne mogłyby dotknąć 1.252 rodziny (w tym w gminie Radziłów 500 rodzin!), a niezbędna wysokość pomocy miałyby wynieść 1.226,5 tys. zł. W rzeczywistości zasiłki celowe na **pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną** wypłacono 1.015 osobom, na łączną kwotę 1.271,5 tys. zł. Nie były to na szczęście straty prognozowane, natomiast byli to rolnicy, którzy utrzymali zasiłki celowe na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 sierpnia 2006r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji programu pomocy dla gospodarstw rolnych w celu złagodzenia skutków suszy.⁸ Klęska suszy miała co prawda miejsce w 2006r., jednakże w wyniku postępowania odwoławczego od decyzji odmownych wydanych wówczas przez gminy w I instancji, samorządowe kolegia odwoławcze przyznały świadczenia z tytułu klęski, a wypłata świadczeń nastąpiła w roku ubiegłym.

Środowiskowe domy samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi w roku 2007 nadal prowadziło tylko 9 gmin w ramach zadań zleconych z zakresu administracji rządowej, które zgłosiły do Bilansu (tabela nr 1) potrzebę zapewnienia pomocy w tej formie dla 245 osób, jej koszt określając na 3.100,5 tys. zł. Ponadto dwie gminy zgłosiły zamiar utworzenia takich placówek: Szczuczyn (50 miejsc) oraz Goniądz (20 miejsc), nie wystąpiły one jednak z wnioskiem o środki finansowe na to zadanie. Taki wniosek w trakcie ubiegłego roku złożyła natomiast gmina Tykocin, która – mimo, iż uzyskała na ten cel środki - jednakże zrezygnowała z realizacji zadania. W konsekwencji zarówno liczba placówek (9), jak i liczba miejsc w tych placówkach (242) pozostają bez zmian w stosunku do 2006r. pomimo, że do Bilansu zgłoszono potrzebę zwiększenia liczby miejsc o 3 (w Łomży o 2, w Mońkach o 1 miejsce).

⁸ Dz. U. Nr 155, poz. 1109

Z usług świadczonych w środowiskowych domach samopomocy skorzystało łącznie 247 osób, z tego 43 skierowano do tych placówek w 2007 r. Ponadto na koniec grudnia 2007r. na umieszczenie w istniejących śds oczekiwało 18 osób, najwięcej w Białymstoku (7) i w Augustowie (6).

Zatrudnienie w środowiskowych domach samopomocy zmalało w stosunku do roku poprzedniego o jednego pracownika i na koniec 2007r. wynosiło 110 osób.

O około 150 tys. zł wzrósł natomiast w stosunku do roku poprzedniego koszt utrzymania wszystkich środowiskowych domów i wyniósł 2.901,3 tys. zł. Zwiększył się także o 51 zł średni miesięczny koszt utrzymania 1 miejsca w tych placówkach i wyniósł 999 zł (w roku poprzednim - 947,96 zł).

b) zadania własne

W ramach zadań własnych gminy udzielały pomocy w formie: zasiłków okresowych, schronienia, posiłków, ubrania, usług opiekuńczych oraz zasiłków celowych, opłacały składkę na ubezpieczenia społeczne za osoby opiekujące się chorym członkiem rodziny (zadanie nieobjęte sprawozdawczością, zatem niemożliwe do oceny), a także realizowały wieloletni program „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”

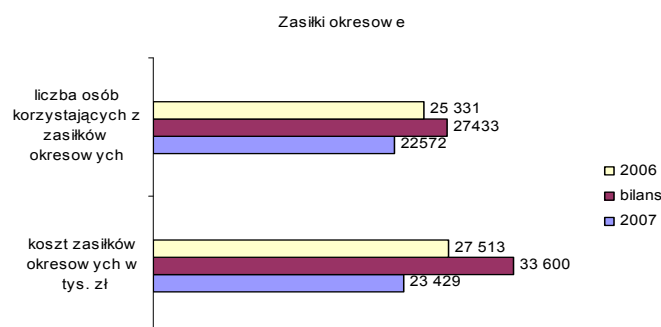
Zgodnie z Bilansem na 2007r. (tabele nr 2) gminy określiły łączny koszt realizacji tych zadań na 96.103,6 tys. zł, planując przyznać pomoc 120.243 osobom (jest to suma liczby osób planowanych do objęcia poszczególnymi świadczeniami).

Z **zasiłków okresowych**, skorzystały 22.572 osoby, a więc mniej (o 5.861) niż prognozowano (28.433) i mniej (o 2.759) niż w 2006 roku (25.331). Koszt zasiłków okresowych wyniósł 23.429,3 tys. zł, i był również mniejszy od prognozowanego (33.600 tys. zł) oraz od kosztu tych świadczeń w roku poprzednim (27.513,6 tys. zł).

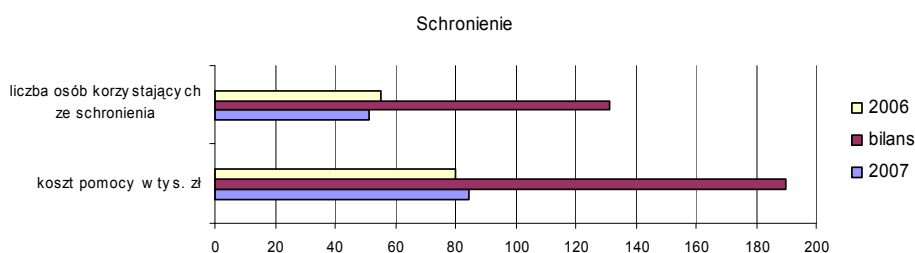
Skróceniu uległa przeciętna długość okresu pobierania zasiłku z 6,37 miesiąca w 2006r. do 6,25 miesiąca w roku ubiegłym; zmniejszyła się także, chociaż nieznacznie, przeciętna wysokość zasiłku okresowego ze 170,5 w 2006r do 166,16 zł w roku ubiegłym.

Mimo poprawy sytuacji na podlaskim rynku pracy, bezrobocie nadal było główną dysfunkcją, z powodu której przyznawano zasiłki okresowe (73,3% wszystkich osób pobierających to świadczenie; spadek o 3,4% w stosunku do 2006r). Pozostałe przyczyny to w szczególności: długotrwała choroba – 13% (wzrost o 1,6%) i niepełnosprawność 8,3% (wzrost o 1%).

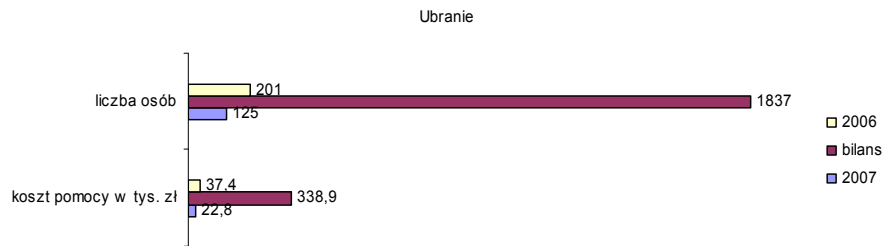
Wypłacanie zasiłków okresowych jest zadaniem własnym gminy o charakterze obowiązkowym, a jego minimalna, określona w ustawie wysokość, jest finansowana z budżetu państwa. Udział środków gmin wyniósł w roku ubiegłym zaledwie 221,3 tys. zł i stanowił 0,94% ogólnego kosztu zasiłków okresowych. Świadczenie to w wysokości przekraczającej minimalną kwotę, angażując także środki własne, przyznawało tylko 14 gmin (w 2006 r. – 13). Najwięcej środków własnych w finansowanie tego zadania wniosły miasta: Suwałki (135,7 tys. zł) i Łomża (65,3 tys. zł) oraz gmina Sztabin (7,5 tys. zł), natomiast najmniej Filipów (30 zł) i Kulesze Kościelne (2 zł !).

Potrzebę zapewnienia **schronienia** w Bilansie prognozowało tylko 28 gmin (nie widziano takiej potrzeby m.in. w Białymstoku i Łomży) w stosunku do 131 osób, natomiast udzielono go 51 osobom, wymagającym takiej formy pomocy (w 2006r. -55) i przez czas krótszy (średnio 110 noclegów), niż w roku poprzednim, kiedy to okres, na który udzielano schronienia wyniósł średnio 171,2 dni w roku. Koszt udzielenia schronienia był również niższy od prognozowanego (189,7 tys. zł), wyniósł 84,5 tys. zł, i był o 4,6 tys. niższy, niż w roku poprzednim. (Przeciwdziałanie zjawisku bezdomności omówione jest w dalszej części niniejszego opracowania.)

Pomocy w formie zapewnienia niezbędnego **ubrania** planowano udzielić 1.837 osobom, szacując koszt tego zadania na 338,9 tys. zł. Pomocą taką objęto jednak zaledwie 125 osób (w 2006r. -201), a więc o 1.712 mniej, niż wykazano w bilansie potrzeb i o 76 mniej niż w roku poprzednim. Koszt tej pomocy wyniósł 22,8 tys. zł, tj. 15-krotnie mniej, niż planowano i 1/3 mniej, niż wartość tej pomocy wyniosła w 2006 roku (37.361 zł).

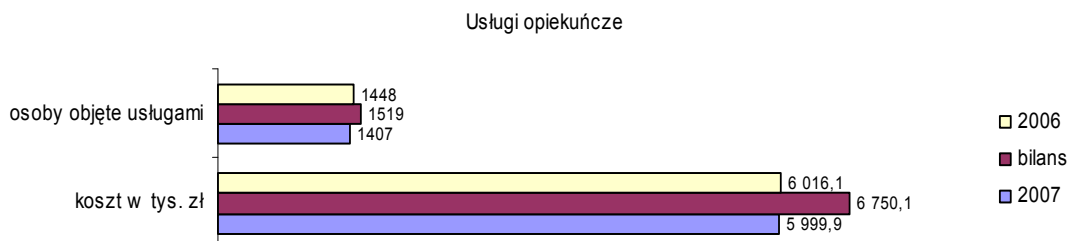

W wyniku analizy danych sprawozdawczych, dotyczących świadczenia przez gminy **usług opiekuńczych** należy stwierdzić, iż w 2007r. nastąpił spadek liczby gmin (z 63 w roku 2006 do 60 w roku ubiegłym), realizujących to zadanie. Potrzeby w tym zakresie zgłosiło do Bilansu co prawda 79 gmin (tabela nr 1), jednakże aż 19 gmin nie zaspokoiło wykazanych potrzeb, już na etapie planowania wskazując na brak środków bądź brak opiekunek. Liczba osób, którym niezbędna była pomoc w formie usług opiekuńczych zgodnie z Bilansem wynosiła 1.519, natomiast faktycznie uzyskała ją 1.407 osób, tj. mniej, niż prognozowano i o 41 mniej, niż z usług opiekuńczych korzystało w roku poprzednim.

Drastycznie (z 456,5 do 385) zmniejszyła się średnioroczna ilość godzin usług, świadczonych w jednym środowisku, wzrósł natomiast średni koszt 1 godziny usługi (z 9,10 zł w 2006r. do 11,07 w roku ubiegłym).

Koszt usług wykazanych w Bilansie szacowano na 6.750,4 tys. zł, tymczasem faktycznie wyniósł on 5.999,9 tys. i był niższy nie tylko od prognozowanego, ale i od kosztu poniesionego na usługi w roku poprzednim (6.016,1 tys. zł).

Pomocą w formie usług opiekuńczych najwięcej osób objęto: w Białymstoku (258 tj. o 70 mniej niż w roku poprzednim), Suwałkach (204, tj. o 13 więcej), Łomży (108), Augustowie (84), Bielsku Podlaskim (69) i Grajewie (58); najmniej w Nowogrodzie, Milejczycach i g. Zambrów – po 1 osobie, jednakże w stosunku do liczby ludności wskaźnik osób objętych usługami opiekuńczymi najwyższy był w: m. Sejny (0,72%), g. Sejny (0,59%), Gródku (0,51%) i Krasnopolu (0,47%), a w Białymstoku stanowił zaledwie 0,11%.

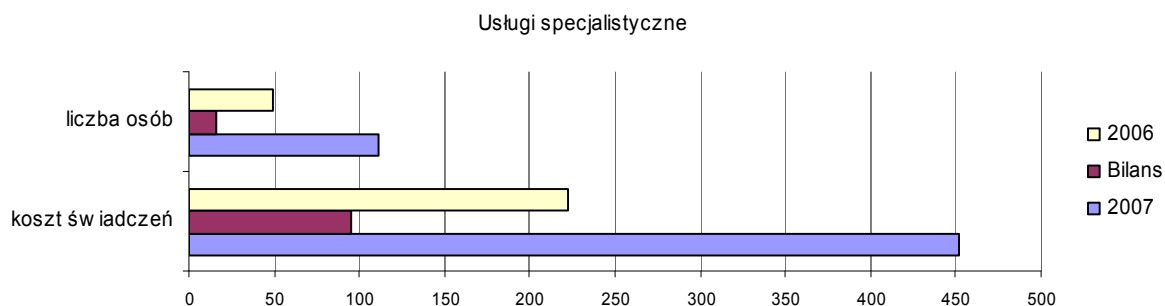

Usługi specjalistyczne świadczone w roku ubiegłym dla 111 osób, spośród objętych pomocą w formie usług opiekuńczych. Jest to dalszy wzrost liczby korzystających z tej formy

pomocy, co należy ocenić pozytywnie, zwłaszcza w kontekście potrzeb zgłoszonych do Bilansu (16!) i w porównaniu do 2006r., kiedy to z tej pomocy korzystało tylko 49 osób. Konsekwentnie także koszt usług specjalistycznych był wyższy od prognozowanego (95,7 tys. zł) oraz od wykonania za 2006r. (222,2 tys. zł) i wyniósł 451,8 tys. zł.

Do Bilansu potrzeby w zakresie usług specjalistycznych zgłosiło 9 gmin (nie zgłosiły takich potrzeb Białystok, Łomża i Suwałki), niestety usługi takie świadczone w zaledwie 4 gminach: m. Suwałki (97 osób), Wasilków (6) oraz Tykocin i Rutka Tartak (po 4). W stosunku do liczby ludności w tych gminach odsetek osób objętych usługami specjalistycznymi wynosi od 0,18 w Rutce Tartak do 0,05 w Wasilkowie.

Średni koszt 1 godziny tych usług wyniósł 17,79 zł i był znacząco wyższy od tego kosztu w roku poprzednim (11,08 zł), drastycznie zmniejszyła się natomiast średnioroczna ilość godzin usług świadczonych w jednym środowisku (z 409 w 2006. do 229 w roku ubiegłym), co oznacza, że wzrost liczby osób objętych tą formą pomocy nastąpił poprzez zmniejszenie wymiaru usług dla poszczególnych osób.

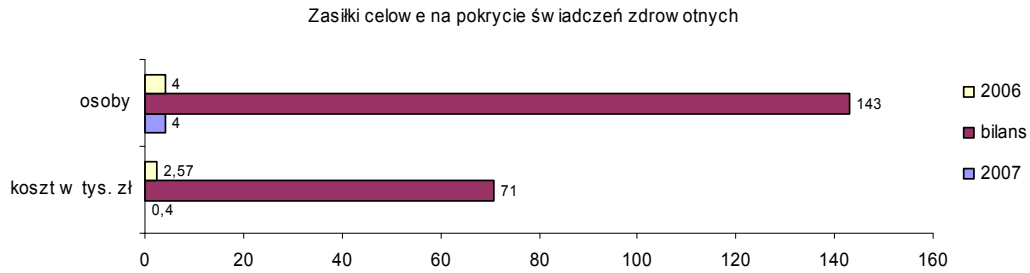

Generalnie stwierdzić należy, iż zakres usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, jest w województwie podlaskim na zatrzważająco niskim poziomie i w żaden sposób nie odzwierciedla faktycznych potrzeb ludzi starszych, chorych i niepełnosprawnych.

Ustawa o pomocy społecznej przewiduje możliwość zapewnienia usług opiekuńczych w **rodzinnym domu pomocy**, świadczącym całodobowo usługi opiekuńcze i bytowe dla trzech - ośmiu osób wymagających wsparcia z powodu wieku, nadal jednak żadna z gmin nie zgłosiła do Bilansu potrzeby utworzenia takiej placówki.

W 2007r. tylko 1 gmina (Białowieża) przyznała czterem osobom **zasiłki celowe** o łącznej wartości 400 zł **na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne** osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów ustawy o powszechnym ubezpieczeniu z Narodowego Funduszu Zdrowia, podczas kiedy do Bilansu

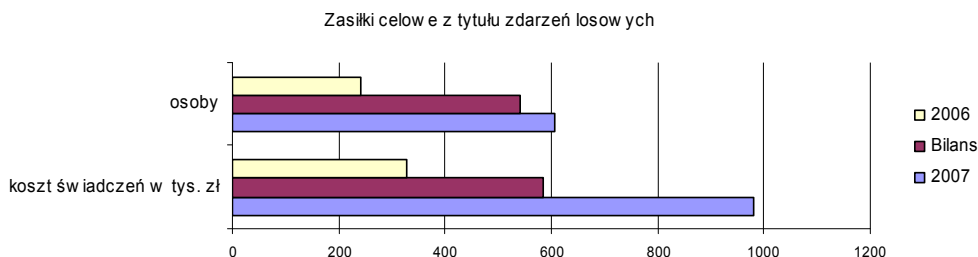
potrzebę udzielenia tej formy pomocy łącznie 143 osobom wskazało 35 gmin, wartość tej pomocy szacując na ok. 71 tys.

W roku ubiegłym, mimo tak ograniczonej ilości zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne, nie powtórzył się jednak trend z 2006r., polegający na częstszym przyznawaniu prawa do świadczeń opieki zdrowotnej na podstawie art. 54 ustawy z dnia 27.08.2004r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych⁹. Z możliwości tej korzystało tylko 5 gmin: m. Białystok i Suwałki oraz g. Bielsk Podlaski, Hajnówka i Sokółka (w roku poprzednim decyzje takie wydawano w 31 gminach), które wydały 317 decyzji (w 200r. - 327) w tym zakresie. Koszt wydania decyzji, finansowany z budżetu państwa, wyniósł 27.854 zł (w 2006r. - 33.853 zł.).

Potrzebę zabezpieczenia środków na **zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego** wykazały w Bilansie prawie wszystkie gminy, szacując, iż pomoc taka będzie potrzebna w 542 przypadkach, a łączna wartość niezbędnej pomocy wyniesie 583,5 tys. zł. W 2007r. pomoc taką uzyskało 606 rodzin (w 2006r. – 242) w łącznej wysokości 979 tys. zł (w 2006r. – 326,6 tys. zł) w związku z pożarami, wypadkami komunikacyjnymi, ale przede wszystkim w związku ze stratami spowodowanymi huraganem, który w maju ub. r. dokonał zniszczeń w zabudowaniach na terenie gminy Suchowola, a także, ale na mniejszą skalę, w gminach: Dąbrowa Białostocka, Jaświły, Korycin, Sidra i Nowy Dwór. Koszt zasiłków celowych przyznanych z tego tytułu dla 192 rodzin wyniósł 564,1 tys. zł i był sfinansowany z budżetu wojewody oraz z rezerwy celowej budżetu państwa

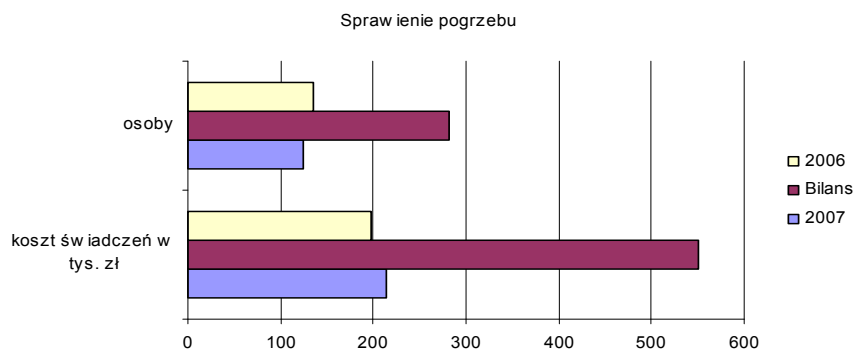
⁹ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. 210 poz. 2135 ze zm.)

Podobnie, jak w latach poprzednich, żadna gmina nie udzielała pomocy w formie **biletu kredytowanego**. Co prawda 8 gmin zgłosiło do Bilansu tę potrzebę, planując objąć pomocą 25 osób, jej wartość szacując na 2,5 tys. zł, jednakże w sprawozdaniu MPiPS przyznanie biletu kredytowego 2 osobom wykazały tylko dwie gminy (Gródek i Piątnica), które mylnie zakwalifikowały do tej formy pomocy zasiłki celowe (łącznie 2 osoby - 74 zł) na zakup biletu. Ośrodki pomocy społecznej nadal nie są zainteresowane realizacją tego zadania, wymaga ono bowiem zawarcia stosownych umów z przewoźnikami, a ponieważ zapotrzebowanie na bilety jest sporadyczne, to w przypadku wystąpienia takiej potrzeby przyznawany jest zasiłek celowy na bilet lub wydawany bilet zakupiony w kasie PKP lub PKS.

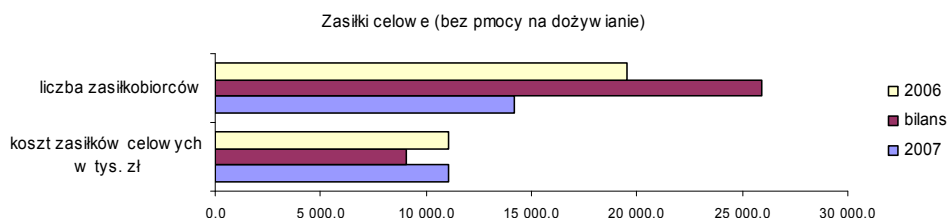
W Bilansie przewidziano potrzebę **sprawienia pogrzebu** dla 281 osób (w tym 83 bezdomnym), a koszt tej formy określono na 551 tys. zł. W tej prognozie zaskakuje fakt, iż sprawienie pogrzebu osobom bezdomnym planowały gminy, które w odpowiedzi na pytanie o skalę bezdomności informują, że na ich terenie nie ma osób bezdomnych.

Realne potrzeby były mniejsze, bowiem pogrzeb sprawiono 124 osobom, a koszt wyniósł 213,6 tys. zł (w 2006r było to 135 osób, koszt wyniósł 198,2 tys. zł). Przeciętny koszt pochówku wyniósł 1.722 zł (w 2006r. -1.468 zł). W grupie osób, którym pogrzeb sprawiła gmina, było 12 bezdomnych (w 2006r. – 11).

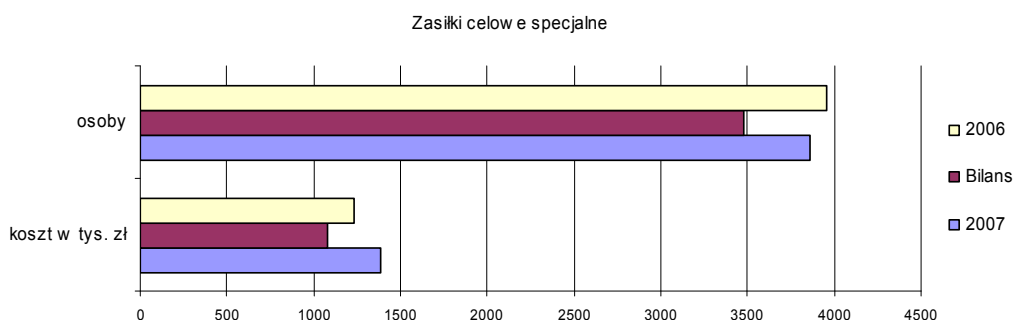

Do Bilansu na 2007r. żadna z gmin nie zgłosiła potrzeby przyznania pomocy na **ekonomiczne usamodzielnienie** w którejkolwiek z przewidzianych ustawą formie (w naturze, zasiłek, pożyczka), natomiast w sprawozdaniu MPiPS-03 dwie gminy (Gródek i Tykocin) wykazały udzielenie zasiłków na ekonomiczne usamodzielnienie, w każdej dla dwóch osób. W Gródku średnia wartość zasiłku wyniosła 136 zł, w Tykocinie – 125 zł, co podaje w wątpliwość celowość i efektywność takiej pomocy oraz osiągnięcie ekonomicznego usamodzielnienia się zasiłkobiorców.

Zgodnie z Bilansem inne **zasiłki celowe** w formie pieniężnej i rzeczowej planowano przyznać 25.908 osobom, przewidując że ich koszt wyniesie 9.028,8 tys. zł. Pomocą w tej formie objęto 36.089 osób, a więc o ponad 10 tys. więcej, niż wynikało to z prognoz, lecz o 4.732 mniej, niż w 2006r. (40.821). Koszt zasiłków celowych wyniósł 20.345 tys. zł, podczas kiedy w roku poprzednim wynosił on 14.997,9 tys. zł

W tej liczbie świadczeniobiorców były 3.863 osoby (w roku poprzednim - 3.955), którym przyznano **zasiłki celowe specjalne** na kwotę 1.390,3 tys. zł (w 2006r. - 1.236,2 tys. zł), mimo iż zgodnie z Bilansem tą formą pomocy zamierzano objąć mniej, bo 3.480 osób, a wartość tych świadczeń szacowano na 1.082,8 tys. zł.

Średnia wartość pomocy, jaką w postaci zasiłku celowego otrzymał zasiłkobiorca w 2007r., wyniosła 563,75 zł, i była o ok. 200 zł wyższa, niż w roku poprzednim. Te duże różnice dotyczące tych świadczeń wynikają z wykazania w sprawozdawczości statystycznej także 21.871 osób (w 2006r. - 21.134), którym pomocy w formie pieniężnej lub rzeczowej

o ogólnej wartości 11.127,4 tys. zł (w 2006r. - 7.405,7 tys. zł) udzielono w ramach i ze środków programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” (o czym niżej). Zmniejszenie ogólnej liczby korzystającej z zasiłków celowych o tę grupę zasiłkobiorców oznacza, że z zasiłków celowych skorzystało nieco ponad 14 tys. osób, tj. znacznie mniej niż planowano i znacząco mniej, niż tą formą pomocy objęto w roku poprzednim (około 20 tys.). Koszt zasiłków celowych, który bez pomocy na dożywianie wyniósł 9.217,6 tys. zł, był zbliżony do prognozowanego, ale istotnie niższy od wykonania w 2006r. (11.055,1 tys. zł). Dane te wykazują tendencję do „zastępowania” zasiłków celowych, których koszt musi ponosić gmina, zasiłkami celowymi lub rzeczowymi ze środków programu dożywiania, w którym większość środków (najczęściej 80%) pochodzi z dotacji budżetu państwa.

Celem wieloletniego rządowego programu **„Pomoc państwa w zakresie dożywiania”**¹⁰ jest wspieranie samorządów gminnych w wypełnianiu zadań własnych o charakterze obowiązkowym w zakresie **dożywiania dzieci oraz zapewnienia posiłku** osobom jego pozbawionym, a także działań w zakresie poprawy stanu zdrowia dzieci i młodzieży, upowszechniania zdrowego stylu żywienia, poprawy poziomu życia osób i rodzin o niskich dochodach oraz rozwoju w gminach bazy żywieniowej.

Warunkiem przystąpienia gminy do Programu było zapewnienie udziału środków własnych w wysokości co najmniej 40% kosztów, jednakże - na uzasadniony wniosek gminy - Wojewoda mógł wyrazić zgodę na zwiększenie dotacji do 80% ogólnego kosztu programu. Z wnioskiem takim wystąpiło 99 gmin, o 6 gmin więcej niż w roku ubiegłym (84% ogólnej liczby gmin). Wszystkie wnioski zostały uwzględnione. W skali województwa udział środków własnych gmin w ogólnym koszcie realizacji Programu wyniósł 23,38%.

W Bilansie tylko m. Suwałki określiło potrzeby w zakresie zapewnienia posiłku, w ramach tego Programu, toteż w niniejszej ocenie nie można odnieść się do prognozowanych w nim potrzeb.

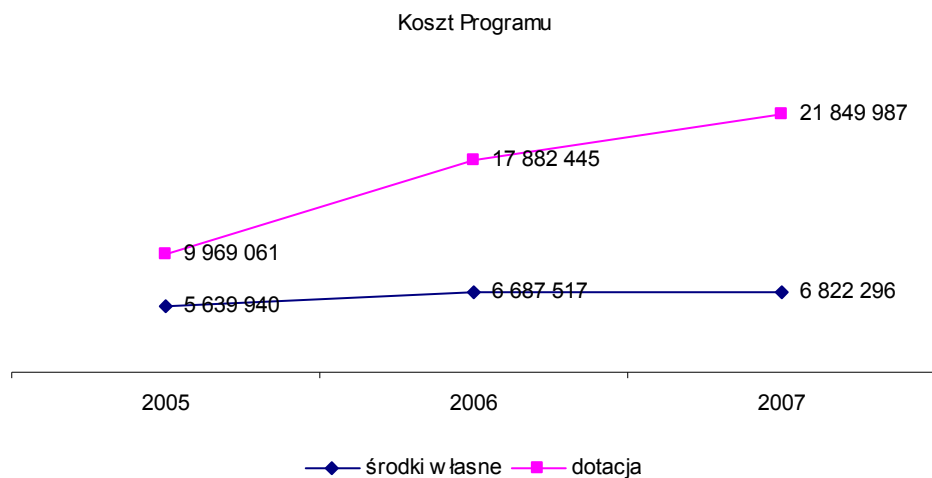
Tymczasem koszt realizacji Programu w 2007 roku wyniósł łącznie 28.672,3 tys. zł. (2006r. - 24.570 tys. zł), w tym dotacja budżetowa 21.850 tys. zł (2006r. - 17.882,4 tys. zł.) i środki własne gmin 6.822,3 tys. zł (2006r. - 6.728,9 tys. zł). W porównaniu z rokiem poprzednim koszt programu wzrósł o 17% przy stosunkowo niewielkim (o 1,4%) wzroście środków własnych gmin.

Poniżej przedstawiono graficznie koszt Programu w podziale na dotację i środki

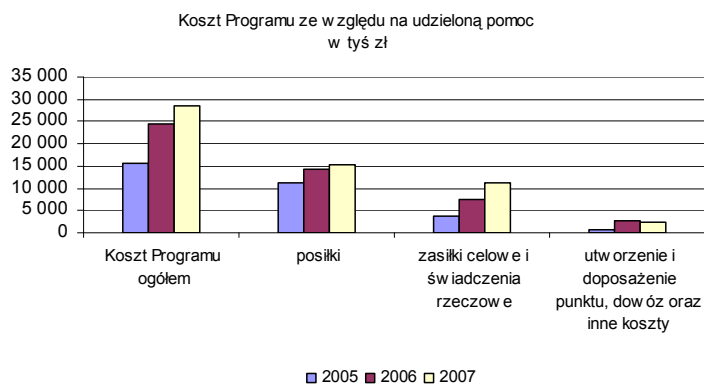
---

¹⁰ Ustawa z dnia 29 grudnia 2005r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” (Dz. U. Nr 267 poz.2259),

własne, zestawiając przy tym rok 2005, w którym rządowy program dożywiania realizowano w ramach Programu „Posiłek dla potrzebujących”.

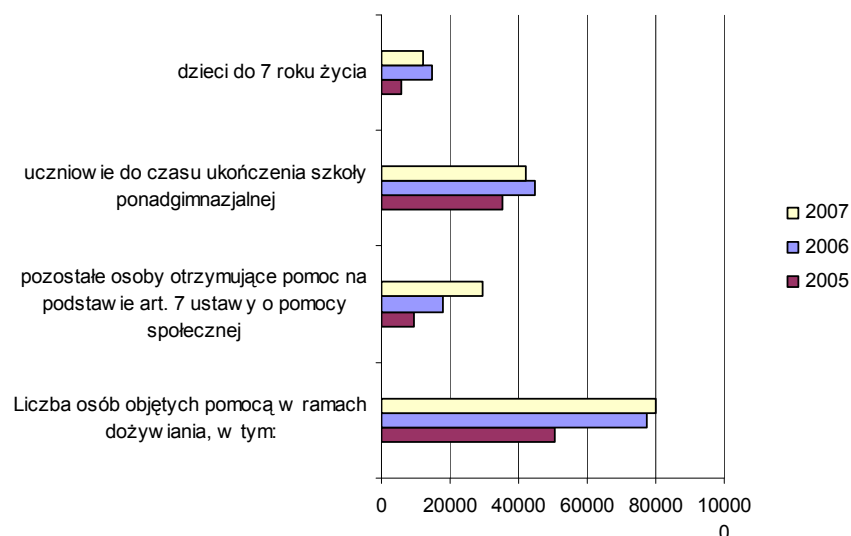
Na posiłki w 2007r. wydatkowano 15.303,2 tys. zł (2006r.- 14.172,8 tys. zł), na zasiłki celowe na zakup posiłków lub żywności – 10.824,7 tys. zł (2006r. - 7.405,8 zł), na świadczenia rzeczowe – 302,7 tys. zł (2006r. – 326,6 tys. zł), na dowóz – 110,4 tys. zł (2006r. – 78,5 tys. zł) oraz na utworzenie i doposażenie punktów wydawania lub przygotowywania posiłków i inne koszty – 2.131,3tys. zł (2006r. -2.522,8 tys. zł).

W ramach realizacji Programu w 2007r. gminy objęły pomocą łącznie 80.182 (2006r.- 76.178) osób, tj. zaledwie o 5% więcej niż w roku 2006, w tym:

- dzieci w wieku 0 – 7 lat – 12.241, o 16% mniej niż w roku poprzednim (14.609),
- uczniowie do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej – 42.337, o 5% mniej niż w roku poprzednim (44.666),
- pozostałe osoby – 29.367, o 36 % więcej niż w roku poprzednim(17.866).

Liczba osób korzystających z posiłku

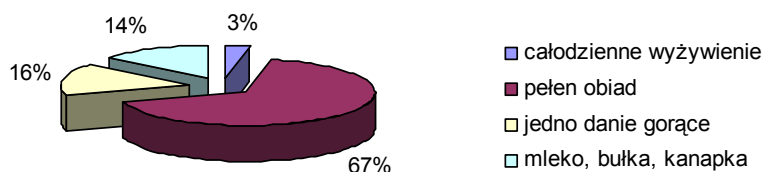

W stosunku do liczby ludności w gminie, najwięcej osób objęto dożywianiem w gminach: Augustów – 26,41%, Poświętne – 19,88%, Giby – 19,78%, Jeleniewo – 18,49 oraz Korycin – 16,03%;

najmniej natomiast w gminach: podobnie jak w roku ubiegłym Szumowo – 0,57%, m. Augustów – 0,63%, Wysokie Mazowieckie – 1,45%, Wizna – 1,47% i Śniadowo – 1,74%.

W porównaniu z rokiem 2006, o 1,1% zmalała liczba osób objętych pomocą w formie posiłku, z którego skorzystało 39.992 osób (w 2006r.- 40.435). Łącznie w ciągu roku wydano 5.446.677 (2006r. - 5.366.132) posiłków, z których $\frac{2}{3}$ stanowiły pełne obiady.

Liczba posiłków

Gminy, które nie posiadały odpowiednich warunków do przygotowania posiłku, oferowały jedno gorące danie lub posiłek w postaci mleka lub jogurtu oraz bułki lub kanapki. Przeciętny koszt jednego posiłku wynosił 2,81 zł i zwiększył się w porównaniu do poprzedniego roku o 17 gr. (2,64 zł).

Dowóz posiłku zapewniono 1.166 osobom (2006r.- 638), w tym 109 osobom

dowieziono świadczenie rzeczowe. Na ten cel wydano 110,4 tys. zł (2006r. – 78,5 tys. zł). Liczba osób którym dowieziono posiłek wzrosła w porównaniu z rokiem ubiegłym prawie dwukrotnie, natomiast koszty poniesione na ten cel wzrosły o prawie ¼. Biorąc pod uwagę fakt, iż posiłek lub świadczenie rzeczowe dowieziono zaledwie 243 pozostałym osobom otrzymującym pomoc na podstawie art. 7 ustawy o pomocy społecznej, należy przypuszczać, iż gminy nie zorganizowały dowozu w każdym przypadku, gdy zainteresowana osoba starsza, chora i niepełnosprawna, sama nie była w stanie dotrzeć do punktu wydawania posiłków, mimo iż wymagała ona pomocy w formie dożywiania.

W przypadku braku możliwości zapewnienia posiłku lub gdy przyznanie pomocy w formie posiłku byłoby nieuzasadnione, przyznawane były świadczenia pieniężne na zakup posiłku lub żywności albo świadczenia rzeczowe w postaci produktów żywnościowych. Zasiłki celowe przyznano 15.965 rodzinom (2006r. - 14.423), natomiast w postaci produktów żywnościowych 896 rodzinom (2006r. – 909). Z pomocy w formie zasiłku celowego pośrednio korzystało 48.352 osób (2006r. - 40.686). Pomocy w formie produktów żywnościowych udzielono 2.834 osobom.

W ramach Programu podejmowane były także działania mające na celu rozwój bazy żywieniowej. Na tworzenie i doposażenie punktów żywieniowych gminy wydatkowały kwotę niewiele mniejszą niż w roku ubiegłym – 2.085.603 zł (2006r. - 2.522.834 zł.), w tym prawie o połowę mniej na wsi – 559.022 zł. (2006r. - 1.010.673 zł). W efekcie uruchomiono 8 nowych stołówek i powstało 10 nowych punktów przygotowywania lub wydawania posiłków. Ogółem na terenie województwa podlaskiego funkcjonowało 732 punktów żywieniowych w 739 placówkach, o 31 więcej niż w roku ubiegłym.

Z informacji gmin wynika, iż nie wszystkie osoby spełniające określone w ustawie przesłanki korzystały z przewidzianych ustawą świadczeń. Poza Programem pozostało 289 (w roku poprzednim 463) osób, z czego 86 (2006r. - 97) osób z powodu braku warunków technicznych i sanitarnych do przygotowania posiłku, 150 (odpowiednio 144) osoby z powodu niechęci rodziców i dzieci do korzystania z posiłków, a 53 (w roku poprzednim 222) osoby z innych powodów.

Wśród osób korzystających ze świadczeń niepieniężnych w postaci posiłków w ramach programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”, były również **osoby opuszczające zakłady karne i areszty śledcze**, a także rodziny tych osób. Ogółem pomocy w różnych formach udzielono 422 osobom (w roku 2006 – 383) z 87 gmin, przyznając im zasiłki celowe na zakup odzieży, posiłków, żywności, leków, środków

sanitarnych i higienicznych, remont mieszkania, dofinansowanie do zakupu opału. Osoby te korzystały też z zasiłków okresowych, głównie z powodu bezrobocia, a także ze lub pobytu w placówce dla bezdomnych. Ponadto w ramach pracy socjalnej pracownicy ośrodków podejmowali działania, polegające m.in. na pomocy w uzyskaniu numeru NIP, rejestracji w PUP, złożeniu wniosku o przyznanie lokalu socjalnego, przypomnieniu o kontaktach z kuratorem, kierowaniu na leczenie odwykowe.

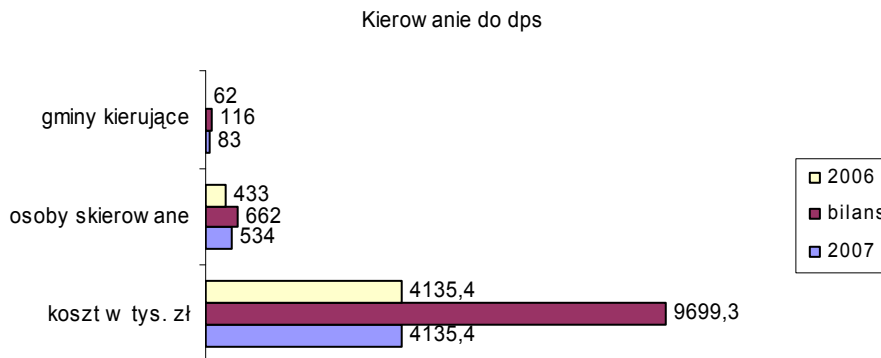
Na wniosek osób odbywających karę pozbawienia wolności wsparcia udzielono również ich 35 rodzinom (w roku 2006 – 35), przyznając im pomoc w zakresie i formach wynikających z potrzeb tych środowisk.

Wg danych szacunkowych (ośrodki nie zawsze dysponują pełnymi danymi w tym zakresie), po opuszczeniu zakładu karnego około **35** osób uzyskało pracę, a **370** osób powróciło do rodziny i środowiska.

Do Bilansu gminy zgłosiły potrzebę opłacania **składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe** za 70 osób, które rezygnują z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie niezamieszkującymi matką, ojcem lub rodzeństwem. Koszt składek oszacowano na 86,2 tys. zł, ponieważ jednakże sprawozdawczość statystyczna nie obejmuje tego zadania – nie jest możliwe dokonanie stosownych porównań.

Poradnictwem specjalistycznym (prawnym, psychologicznym, rodzinnym) w 2007r. gminy objęły nieco mniej osób i rodzin, niż w roku poprzednim (2007r. – 4.744, 2006 r. - 4.799), zmniejszyła się także liczba rodzin objętych pracą socjalną (z 36.276 w 2006 r. do 35.665 w roku ubiegłym). Wzrosła natomiast (z 1.605 w 2006r. do 2.166 w roku ubiegłym) liczba rodzin, w których miały miejsce interwencje kryzysowe.

Kolejną formą pomocy społecznej, do świadczenia której zobowiązane są gminy, jest **kierowanie** osób wymagających całodobowej opieki, której nie można zapewnić w formie usług opiekuńczych, **do domów pomocy społecznej** i ponoszenie odpłatności za ich pobyt w tych domach. W Bilansie na 2007r. 116 gmin wykazało, iż potrzeba ta dotyczyć powinna 662 osób, a koszt ponoszony przez gminy odpłatności za te osoby oszacowany został na 9.699,3 tys. zł, w rzeczywistości zaś 83 gminy (2006r. – 62) ponosiły koszty pobytu 534 (2006r. – 433) swoich mieszkańców w łącznej wysokości 6.486,9 tys. zł (2006r. - 4.135,4 tys. zł).

Największa liczba osób skierowanych do domów pomocy społecznej, za które gminy ponoszą odpłatności, to mieszkańcy Białegostoku (154), Suwałk (63), m. Łomży (23), Augustowa (21), Łap (18) i Michałowa (15).

Mimo wzrostu liczby gmin, które skierowały swoich mieszkańców do domów pomocy społecznej i zwiększenia się liczby mieszkańców, za których gminy ponoszą znaczącą część kosztu ich pobytu w tych placówkach, nadal 35 gmin w ogóle nie udziela pomocy w formie całodobowej opieki w domu pomocy społecznej twierdząc, że na ich terenie nie występuje taka potrzeba. Nie jest jednakże wiarygodne, zważywszy chociażby na sytuację demograficzną, by w tak wielu gminach nie było osób wymagających pomocy w formie usług, w tym opieki całodobowej poprzez umieszczenie ich w domu pomocy. Rzeczywistą przyczyną tego „braku potrzeb” jest duże obciążenie finansowe gminy w przypadku skierowania swojego mieszkańca do dps, w związku z czym osoby wymagające całodobowej opieki przetrzymywane są w zakładach opiekuńczo-leczniczych albo pielęgnacyjno – opiekuńczych, bądź też nieoficjalnie rekomenduje się im pobyt w prywatnych placówkach, często dopłacając w formie zasiłków celowych do wymaganej w nich opłaty.

Wartość udzielonej przez gminy pomocy w przeliczeniu na 1 mieszkańca gminy ze środków budżetowych i środków własnych wyniosła w województwie 72,58 zł (w 2006 r. – 97,62 zł.), najwięcej w gminach: Suchowola (175,39 zł), Rajgród (150,95 zł), Korycin (144,14 zł), Filipów (128,60 zł), Zbójna (124,64 zł) i Łapy (111,30 zł), najmniej natomiast w gminach: Śniadowo (15,31 zł), Szumowo (17,52 zł) Kobylin Borzymy (17,93 zł) i Wysokiem Mazowieckiem (miasto 21,05 zł, gmina 23,23 zł).

Średnia wartość pomocy udzielonej w ramach zadań zleconych w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa spadła - wyniosła 16,45 zł. i była prawie 5.krotnie mniejsza w stosunku do roku poprzedniego (80,39 zł), w którym realizowano „pomoc suszową”.

Średnia wartość pomocy udzielonej w ramach zadań własnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła 56,28 zł (z uwzględnieniem dofinansowania dożywiania ze środków budżetowych i pomocy na likwidację strat poniesionych w wyniku huraganu), przy czym największe środki własne na pomoc dla statystycznego mieszkańca przeznaczyły gminy Korycin (124,05 zł), Suchowola (121,62 zł), Rajgród (110,92 zł) najmniej zaś Szumowo (12,38 zł), Kobylin-Borzymy (12,67 zł) i Śniadowo (12,71 zł), przy średniej w województwie 31,15 zł.

Powyższa **analiza świadczeń pieniężnych i w naturze** potwierdza, że podobnie jak w latach poprzednich, gminy realizują formy pomocy przewidziane ustawą (poza biletami kredytowanymi oraz pomocą na ekonomiczne usamodzielnienie), chociaż ich zakres jest różny w poszczególnych gminach, a niekiedy wręcz symboliczny. W szczególności nadal mieszkańcy województwa podlaskiego mają ograniczony dostęp do usług opiekuńczych oraz do pomocy w formie umieszczenia w domu pomocy społecznej. Nie uległa także poprawie sytuacja w zakresie efektywności pomocy w formie zasiłków okresowych. Zasiłki te, podobnie jak w 2005r., nadal przyznawane były w minimalnej wysokości, finansowanej ze środków budżetowych, poza nielicznymi gminami, które zaplanowały w swoich budżetach niewielkie środki własne na ten cel. Jedyną formą, która wykazuje wyraźne tendencje wzrostu, jest pomoc w zakresie dożywiania, jednakże nie poprzez przyznawanie posiłków coraz większej liczbie osób, ale zwiększanie ilości wypłacanych zasiłków celowych na żywność.

3. Pomoc osobom bezdomnym

Z informacji uzyskanych z gmin województwa podlaskiego wynika, że w 2007r. skala bezdomności, w porównaniu do roku poprzedniego wzrosła tylko nieznacznie, między innymi w wyniku powiększającej liczby osób, które z powodu bezrobocia, różnych dysfunkcji i w konsekwencji niskiego statusu materialnego zagrożone są degradacją społeczną oraz utratą mieszkań.

Problem bezdomności oraz zagrożenia bezdomnością nadal dotyczył głównie miast, zwłaszcza dużych, bądź miejscowości o specyfice turystycznej, w których z pomocy społecznej korzystała największa liczba bezdomnych (Białystok – 268, Suwałki – 115, Augustów – 62, Łomża – 29, Hajnówka – 17, Bielsk Podlaski – 12, Zambrów -16). Spośród jednostek miejsko-gminnych, najwięcej, bo 32 osoby, korzystały z pomocy z tego tytułu w Łapach, a w gminach: Choroszcz, Wasilków, Dąbrowa Białostocka i Zabłudów – od 4 do 7

osób. Natomiast w gminach wiejskich z powodu bezdomności pomocą objęto w: Filipowie – 13 osób (tak duża liczba osób bezdomnych wynika z faktu, iż na terenie tej gminy funkcjonuje Dom dla Osób Bezdomnych i Najuboższych Monar-Markot), Suwałkach – 5 i Łomży – 6. Ogółem pomoc osobom bezdomnym świadczyło 47 gmin (51 w 2006), przy czym w 31 gminach (w 2006r. -30) problem bezdomności był marginalny i dotyczył 1 lub 2 osób. Na nieznaczny wzrost skali zjawiska wskazało 12 gmin. Natomiast pozostałe gminy wykazały, iż problem bezdomności na ich terenie nie występuje.

Łącznie pomocą społeczną z powodu bezdomności objęto 661 osób (rok wcześniej - 576 rodzin). Główne formy pomocy to: świadczenia pieniężne, pomoc rzeczowa w postaci odzieży, obuwia, leków, zapewnienie gorących posiłków i artykułów żywnościowych, a także aktywizacja zawodowa, umożliwienie uzupełnienia wykształcenia lub przekwalifikowania, pomoc w podjęciu leczenia odwykowego, bezpłatne poradnictwo specjalistyczne.

Podobnie jak w roku poprzednim, również w 2007r. gminy podejmowały działania mające na celu pomoc bezdomnym w wyjściu z bezdomności: umowy w postaci indywidualnego programu wychodzenia z bezdomności podpisano z 40 osobami (w 2006 – 36), z czego 9 osób usamodzielniało się (18 w 2006r.); 32 wyniosła liczba aktywnych uczestników programów rynku pracy; 27 osobom przyznano lokale socjalne.

Schronienie w 2007 r. zapewniały gminy miejskie prowadzące noclegownie: – Suwałki, Zambrów oraz m. Łomża (prowadzenie noclegowni zlecone Caritas Diecezji Łomżyńskiej). W Bilansie potrzeb na 2007 r. na konieczność utworzenia nowych noclegowni nie wskazała żadna gmina.

Należy podkreślić, iż ogromną rolę w zakresie pomocy bezdomnym odgrywają organizacje pozarządowe, prowadzące działalność w zakresie pomocy społecznej oraz osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego oraz stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych. Te podmioty niepubliczne prowadzą stacjonarne schroniska dla bezdomnych, noclegownie, jadłodajnie, punkty wydawania odzieży, punkty pomocy doraźnej, itp.

W porównaniu z rokiem ubiegłym powiększyła się baza noclegowa oraz rozszerzeniu uległa oferta podmiotów świadczących pomoc. Liczba osób bezdomnych korzystających ze stacjonarnych form pomocy wzrosła.

Najbardziej rozwinięta infrastruktura pomocowa funkcjonuje w *Białymstoku*, gdzie – podobnie jak w poprzednich latach - główny ciężar pomocy spoczywa na Caritas Archidiecezji Białostockiej, która prowadzi dom dla bezdomnych (100 miejsc całodobowego pobytu, miejsca noclegowe, stołówka), noclegownię dla mężczyzn (43 miejsca), dom dla

samotnych matek z dziećmi oraz ogrzewalnię. Tu także funkcjonuje schronisko dla bezdomnych mężczyzn, prowadzone przez Stowarzyszenie Penitencjarne „Patronat”. Oba te podmioty zapewniają ogółem schronienie dla ok. 200 osób. Biorąc pod uwagę liczbę osób (268), którym m. Białystok udzieliło pomocy z powodu bezdomności w różnych formach ocenić należy, iż liczba tych miejsc jest wystarczająca. W okresie zimowym schroniska i noclegownie są w stanie przyjąć osoby potrzebujące schronienia nawet wówczas, gdy wszystkie miejsca są wykorzystane, ponadto uruchamiane są miejsca noclegowe w Izbie Wytrzeźwień, jednakże w roku ubiegłym w zasadzie nie było takiej potrzeby ze względu na niezwykle łagodną minioną zimę.

W związku z tym nie była również „przeciążona” całodobowa bezpłatna infolinia dla osób bezdomnych i ofiar przemocy, która w Wojewódzkim Centrum Zarządzania Kryzysowego funkcjonowała w okresie od listopada ubiegłego roku do marca 2008r., służąc pomocą wszystkim, którzy chcieli uzyskać niezbędne informacje o miejscach noclegowych i organizacjach świadczących pomoc na terenie województwa podlaskiego. Ponadto bezpłatnej infolinii mogli skorzystać również inni mieszkańcy województwa, którzy chcieli udzielić pomocy osobom nocującym na ich klatkach schodowych, strychach, czy też np. w domkach znajdujących się na terenie ogródków działkowych.

Poza schronieniem: Caritas świadczy pomoc w formie gorących posiłków i paczek z żywnością, odzieży, obuwia i środków higienicznych, a także pomocy lekarskiej i pielęgniarstwa; posiłki oraz pomoc rzeczową dla bezdomnych oferują także Prawosławny Ośrodek Miłosierdzia Diecezji Białostocko – Gdańskiej oraz ZO Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej; ZO Polskiego Czerwonego Krzyża udziela tylko pomocy rzeczowej.

W *Suwałkach* pomocy osobom bezdomnym udziela głównie ZO PKPS (gorące posiłki i pomoc rzeczowa), ZR PCK (pomoc rzeczowa), miejscowe parafie (jadłodajnie, pomoc doraźna) i Caritas Diecezji Ełckiej (posiłki i pomoc rzeczowa). Ponadto przy Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Suwałkach funkcjonuje noclegownia dla bezdomnych. Noclegownia prowadzona jest również przez Centrum Interwencji Kryzysowej przy parafii pw. NSPJ w Suwałkach; natomiast całodobowe schronienie zapewnia, działający w gminie Filipów (powiat suwalski) Dom dla Osób Bezdomnych i Najuboższych prowadzony przez Monar-Markot w Garbasie.

W *Łomży* pomoc bezdomnym zapewnia głównie Caritas Diecezji Łomżyńskiej, prowadzący na zlecenie miasta noclegownię (wydłużony czas funkcjonowania noclegowni w okresie jesienno-zimowym), jadłodajnię, świadczący pomoc lekarską i pielęgniarstwa oraz pomoc w formie odzieży, obuwia i leków. Ponadto na terenie powiatu łomżyńskiego

schronienie dla bezdomnym matek z dziećmi oferuje Dom Samotnych Matek z Dziećmi Monar-Markot w Laskach, gm. Zbójna.

Podobny zakres pomocy: posiłki oraz pomoc rzeczową, świadczy Stowarzyszenie na Rzecz Pomocy Społecznej w Augustowie.

W pozostałych gminach udzielaniem pomocy osobom bezdomnym zajmują się terenowe struktury PCK i PKPS, Caritas i parafie, oferujące przede wszystkim gorące posiłki, paczki żywnościowe, odzież, środki czystości itp.

Ogółem na terenie województwa podlaskiego funkcjonują (prowadzone przez samorządy i podmioty niepubliczne): 6 schronisk, zapewniających ponad 200 miejsc całodobowego pobytu oraz posiłki, 8 noclegowni, 2 ogrzewalnie (wcześniej istniejąca w Białymstoku oraz nowa, uruchomiona w listopadzie ub.r. w Łomży), 34 punkty pomocy doraźnej (wydawanie odzieży, obuwia, paczek żywnościowych, punkty pomocy medycznej, pralnia, łaźnia), w tym 16 punktów wydawania gorących posiłków (stołówki, jadłodajnie).

Działalność organizacji pozarządowych i kościelnych w tym zakresie była w 2007r. finansowo wspierana ze środków budżetu państwa w ramach Programu „Powrót osób bezdomnych do społeczności”, wprowadzonego przez Ministra Pracy Polityki Społecznej w sierpniu 2006 r. Celem Programu jest zastosowanie takich instrumentów i narzędzi oddziaływania na osoby bezdomne i zagrożone bezdomnością, aby aktywnie zaczęły się one włączać w proces pokonywania barier i wychodzenia ze stanu bierności, a także zwrócenie uwagi na konieczność budowania sieci lokalnego wsparcia wszystkich publicznych służb pomocy społecznej oraz służb zatrudnienia przy udziale organizacji pozarządowych na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu z powodu bezdomności.

Na realizację Programu województwo podlaskie otrzymało dotację w wysokości 50.000 zł, tj. o blisko 23.000 zł mniej niż w 2006 roku. Środki te zostały przekazane, w trybie ogłoszonego przez Wojewodę Podlaskiego otwartego konkursu ofert, 11 organizacjom pozarządowym i kościelnym na realizację 12 projektów:

- 1) Polski Komitet Pomocy Społecznej w Białymstoku – 2.371 zł,
- 2) Polski Komitet Pomocy Społecznej w Suwałkach – 3.760 zł,
- 3) Caritas Archidiecezji Białostockiej – 10.345 zł,
- 4) Caritas Archidiecezji Białostockiej (Dom Matki i Dziecka w Wasilkowie) – 5.929 zł,
- 5) Caritas Diecezji Łomżyńskiej – 3.125 zł,
- 6) Stowarzyszenie Bank Żywności w Suwałkach – 1.880 zł,
- 7) Stowarzyszenie MONAR – Dom Samotnych Matek z Dziećmi MONAR-MARKOT w Laskach – 5.989 zł,

- 8) Stowarzyszenie MONAR – Dom dla Osób Bezdomnych i Najuboższych MONAR-MARKOT w Garbasie – 6.267 zł,
- 9) Stowarzyszenie "Klub Dobrej Nowiny" w Białymstoku – 1.811 zł,
- 10) Stowarzyszenie na Rzecz Pomocy Społecznej w Augustowie – 3.987 zł,
- 11) Parafia Rzymskokatolicka pw. NSPJ w Suwałkach – 3.125 zł,
- 12) Parafia Rzymskokatolicka pw. Św. Aleksandra w Suwałkach – 2.047 zł.

Całość dotacji została wydatkowana prawidłowo na cele i zadania wskazane w umowach zawartych z oferentami.

Ogólna liczba odbiorców świadczonych usług socjalnych w ramach realizacji Programu wyniosła 965 osób, tj. o prawie 200 osób więcej niż w roku poprzednim (+ 100 instytucji otrzymujących żywność z Banku Żywności w Suwałkach), w tym: 156 kobiet (w 2006r. – 137), 736 mężczyzn (w 2006r. – 513), 73 dzieci (w 2006r. – 130). Podjęto również działania ukierunkowane na usamodzielnienie osób bezdomnych – min. poprzez pomoc w podjęciu pracy, znalezieniu mieszkania bądź wynajęciu stancji, w nawiązaniu kontaktów z rodziną.

Wskazując na ogromną rolę „trzeciego sektora” w pomocy bezdomnym, należy także podkreślić, iż organizacje pozarządowe udzieliły w roku ubiegłym pomocy w różnych formach około 61 tys. mieszkańcom województwa.

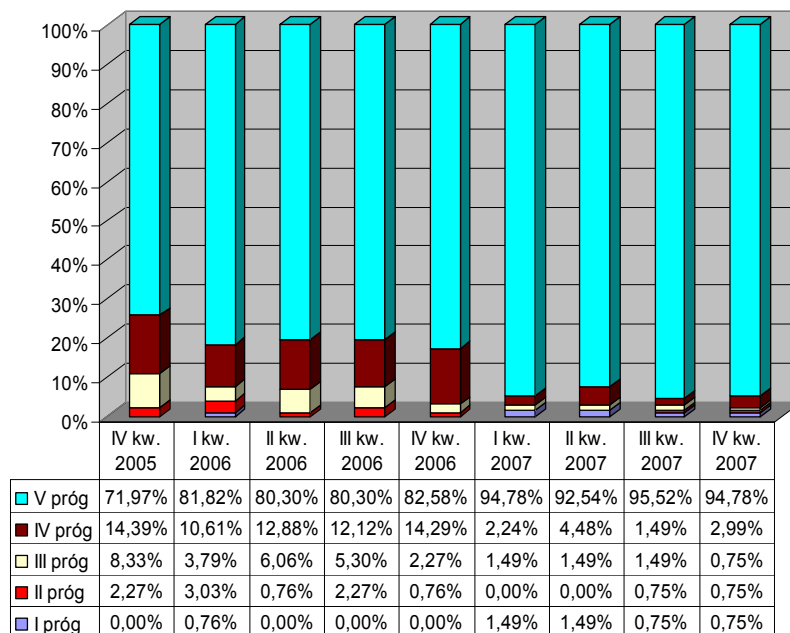
4. Realizacja zadań w zakresie utrzymania i rozwoju systemu informatycznego w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej

Po ponad dziesięcioletnim okresie wdrażania w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej systemów informatycznych do obsługi zadań pomocy społecznej, należy uznać, iż funkcjonują one w zasadzie prawidłowo we wszystkich jednostkach na poziomie gminy i powiatu (132 jops: 14 powiatowych centrów pomocy rodzinie, 3 ośrodki pomocy społecznej w miastach na prawach powiatu i 115 ośrodków w pozostałych gminach). Nadal natomiast brak jest oprogramowania do zadań pomocy społecznej realizowanych w Regionalnym Ośrodku Pomocy Społecznej.

W „Koncepcji utrzymania i rozwoju Systemu Informatycznego w Jednostkach Organizacyjnych Pomocy Społecznej (aplikacja Pomocy Społecznej)” (opracowanie MPiPS z 2006r.) zostały ustalone progi zgodności przesyłanych w zbiorach centralnych danych na lata 2006-2008:

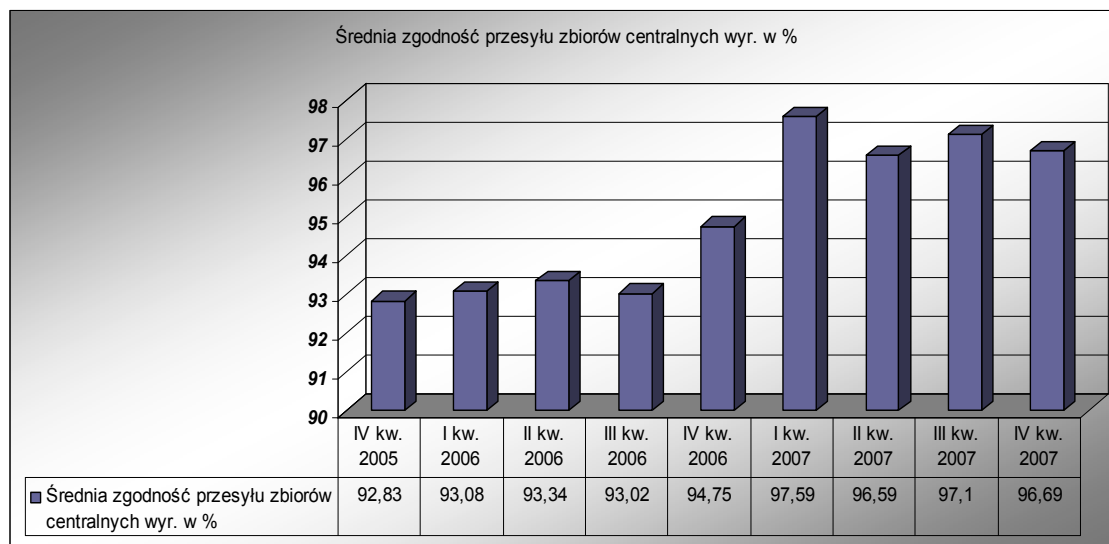
- I PRÓG - zgodności w przedziale 0 - 20 %,
- II PRÓG - zgodność w przedziale 20 - 50 %,
- III PRÓG - zgodność w przedziale 50 - 75 %,
- IV PRÓG - zgodność w przedziale 75 - 90 %,
- V PRÓG - zgodność powyżej 90 %.

W celu osiągnięcia najwyższych parametrów, w roku ubiegłym główny nacisk położono na podniesienie jakości danych przesyłanych w postaci zbiorów centralnych z aplikacji w obszarze pomocy społecznej oraz w sprawozdaniach generowanych z systemów informatycznych. W tym celu wprowadzone zostały bardziej restrykcyjne zasady sprawdzania zawartości zbioru (m.in. korelacje danych słownikowych). Dane wczytywane w III kwartale 2007 r. zostały objęte „miękką” walidacją, ograniczającą się do stwierdzenia nieprawidłowości wartości słownikowych w zbiorze wraz z wykazem błędów, ale już od IV kwartału ub. r. walidacje te zostały zastąpione „twardymi”, uniemożliwiającymi wczytanie błędnych danych do Statystycznej Aplikacji Centralnej. Ponadto dane za IV kwartał 2007 r. zostały objęte dodatkowymi walidacjami „miękkimi”, które zostały zmienione na twarde w I kwartale 2008 r. W roku 2007 dokonano również zmian w wysokości I progu zgodności danych, ustalając go na 40%.

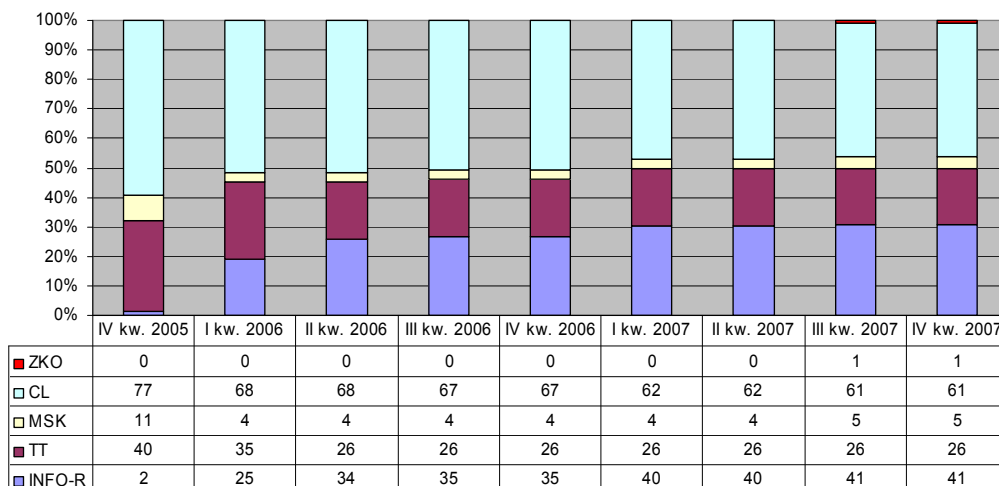
Struktura zgodności danych wg przesyłanych zbiorów centralnych.

Jakość danych, zawartych w zbiorach centralnych, ciągle poprawia się i oscyluje w granicach 100% zgodności przesyłanych danych. Tak znacząca poprawa zgodności danych nastąpiła w I kwartale ub. r. i mimo, że w II i IV kwartale nastąpiły niewielkie spadki zgodności, to jednak przez cały rok średnia zgodność oscylowała na poziomie powyżej 96%.

Średnia zgodność na podstawie przesyłu zbiorów centralnych do PUW

Już w 2006r. wiele jednostek pomocy społecznej stanęło przed koniecznością natychmiastowej zmiany oprogramowania, na lepsze, a przede wszystkim posiadające pełną homologację. Najważniejszymi kryteriami wyboru była platforma użytkownika, jaką proponowali dostawcy w swoich aplikacjach, a także środowisko, w którym aplikacja była implementowana i oferowany zakres migracji danych. Trend zmian, zanotowany w roku poprzednim, utrzymał się także w roku 2007, zwłaszcza w jego I kwartale. Zanotowano niewielki spadek w ilości instalacji oprogramowania firmy Sygnity S.A. (dawniej: Computerland) z Krakowa, wzrosła liczba instalacji firmy INFO-R Urszula Kuc ze Skoczowa. Nie zmieniła się natomiast liczba instalacji firm: TOP-TEAM TT Sp. z o.o. z Warszawy oraz MiCOMP Systemy Komputerowe z Katowic, i od II kwartału 2006 r. pozostają na tym samym poziomie. W III Kwartale 2007 r. do w/w 4 dostawców dołączyła firma ZETO z Koszalina – 1 instalacja.

Struktura dostawców systemu do obsługi zadań realizowanych przez JOPS

Równoległe z pozyskiwaniem zbiorów centralnych prowadzone były prace związane z instalacją i wdrożeniem aplikacji gSAC, służącej do:

- weryfikacji poprawności sprawozdań (także zbiorów centralnych) – wygenerowane w formie elektronicznej przez homologowane systemy merytoryczne pliki *.xml - na zgodność z obowiązującymi regułami walidującymi na poziomie gminy i powiatu,
- wczytywania wymaganych sprawozdań i zbiorów centralnych (pliki *.xml) do Statystycznej Aplikacji Centralnej.

Prowadzone w tym kierunku intensywne działania doprowadziły w 2007 r. do pełnego wdrożenia aplikacji gSAC we wszystkich JOPS województwa podlaskiego, co jest niezwykle istotne, bowiem od III kwartału ub. r. wczytywanie zbiorów centralnych za pomocą modułu gSAC jest jedyną ścieżką przekazywania danych do bazy Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej (KSMP). Tę samą zasadę (od I kwartału 2007 r.) przyjęto w odniesieniu do sprawozdań i meldunków z zakresu pomocy społecznej.

O ile w IV kwartale 2006 r. do Statystycznej Aplikacji Centralnej wczytano pochodzące ze wszystkich JOPS sprawozdania:

- DOŻYWIANIE,
- MPiPS-03 (roczne),
- SKL-EMRENT,
- SKL-ZDR,

to w IV kwartale 2007 r. do SAC wczytano komplet sprawozdań:

- DOŻYWIANIE,
- MPiPS-03 (roczne),

- DPS-R,
- PRZEMOC,
- SKL-EMRENT,
- SKL-ZDR,

Pozytywny efekt w zakresie zgodności danych i poprawności jakości sprawozdań osiągnięto dzięki zaangażowaniu osób odpowiedzialnych za realizację tego zadania w całej strukturze systemu w województwie. Niestety w roku ubiegłym Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej nie przeznaczyło żadnych środków na instalacje, szkolenia wdrożeniowe, modernizację starego sprzętu i zakup niezbędnych urządzeń, toteż konieczne na te cele wydatki ponosiły jednostki samorządu terytorialnego wyłącznie z własnych środków.

5. Domy pomocy społecznej

W Bilansie potrzeb na 2007r. nie przewidziano zmian w zakresie liczby domów pomocy społecznej, ani też w zakresie liczby miejsc w tych domach.

W 2007 roku uległa zmniejszeniu liczba domów pomocy społecznej funkcjonujących na terenie województwa o jeden. Prowadzony przez Radę Naczelną Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej, Dom Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku w Starzynie przestał istnieć. Na bazie posiadanych zasobów utworzono placówkę zapewniającą całodobową opiekę dla osób w podeszłym wieku pn. Ośrodek Opiekuńczy PKPS w Starzynie.

Ponadto, Dom Pomocy Społecznej „SPOKOJNA PRZYSTAŃ” w Garbarach prowadzony poprzednio na zlecenie Powiatu Białostockiego, od dnia 1 stycznia 2007 roku prowadzony jest przez Samorząd Województwa Podlaskiego, który realizację tego zadania zlecił Stowarzyszeniu „Aktywnie przeciw depresji”.

W związku z powyższym na koniec grudnia 2007r. na terenie województwa funkcjonowało 21 domów pomocy społecznej (w tym jeden o zasięgu regionalnym): 15 samorządowych i 6 niepublicznych, prowadzonych przez Zgromadzenie Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi, CARITAS Diecezji Łomżyńskiej, Zarząd Okręgowy Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej oraz Stowarzyszenie „Aktywnie przeciw depresji”.

Według stanu na 31 grudnia 2007r. łączna liczba miejsc w domach pomocy społecznej prowadzonych przez w/wymienione podmioty wynosiła 2.294, w tym:

- 81 miejsc dla osób w podeszłym wieku,
- 567 miejsc dla osób przewlekle somatycznie chorych,
- 535 miejsc dla osób przewlekle psychicznie chorych,

- 110 miejsc dla osób niepełnosprawnych intelektualnie dorosłych,
- 271 miejsc dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie,
- 310 miejsc dla osób w podeszłym wieku oraz osób przewlekle somatycznie chorych,
- 300 miejsc dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie oraz dla osób przewlekle psychicznie chorych,
- 120 miejsc dla osób przewlekle psychicznie chorych oraz dla osób przewlekle somatycznie chorych.

W ciągu 2007r. z inwestycji pozyskano 16 nowych miejsc, ale liczba miejsc w dps w stosunku do 2006 roku wzrosła tylko o 1 z powodu likwidacji DPS w Starzynie dysponującego 15 miejscami.

Na koniec grudnia 2007 w domach pomocy społecznej przebywało 2291 mieszkańców tj. o 3 osoby mniej, niż liczba miejsc, jaką dysponują wszystkie domy. W ciągu roku przyjęto do dps 286 nowych mieszkańców, tj. o 2 osoby mniej niż w roku poprzednim.

Porównując liczbę miejsc w poszczególnych domach ze stanem mieszkańców na 31 grudnia 2007r. należy stwierdzić, iż w 7 domach pozostawało łącznie 14 wolnych miejsc (średnio po 2 lub 1 wolne miejsce), natomiast w 5 domach liczba mieszkańców przekraczała liczbę miejsc łącznie o 11 osób.

Jednocześnie na umieszczenie w domach oczekiwały 152 osoby tj. o 18 więcej, niż w 2006r. (w tabelach nr 12 Bilansu wykazano 136 takich osób), w tym najwięcej, tak jak i w roku poprzednim, do domów dla osób przewlekle somatycznie chorych – 71 i dla osób przewlekle psychicznie chorych – 64 osób.

W 2007 r. w domach pomocy społecznej kontynuowano realizację programów naprawczych. Były one finansowo wspierane przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, które na realizację programów naprawczych przekazało dotację celową z budżetu państwa w kwocie 185.302 zł na wydatki bieżące oraz w kwocie 1.480.647 zł na wydatki inwestycyjne.

W ramach wydatków bieżących w 10 domach dofinansowano zakup uchwytów dostosowujących łazienki do potrzeb osób niepełnosprawnych, instalację systemu przyzywowo-alarmowego, wyposażenie pokoi mieszkalnych i gościnnych, zakup indywidualnej odzieży dla mieszkańców, doposażenie w sprzęt komputerowy, sprzęt gospodarstwa domowego, materiały dydaktyczne. Ze środków inwestycyjnych skorzystały 4 domy, w tym 2 na rozbudowę i budowę oraz 2 – na zakupy inwestycyjne.

W ciągu 2007 roku obowiązujący standard osiągnęły kolejne 2 domy - DPS w Sejnach i DPS w Mońkach - a podmioty prowadzące te domy uzyskały zezwolenie Wojewody

Podlaskiego na prowadzenie dps na czas nieokreślony. Wymienione domy przeznaczone są dla osób w podeszłym wieku. Tym samym według stanu na koniec ubiegłego roku standardowe wymogi spełniało 13 domów pomocy społecznej.

Pozostałe 8 domów nie osiągnęło standardu w zakresie:

- likwidacji barier architektonicznych (w Grajewie, w Siemiatyczach, w Białymstoku przy ul. Świerkowej i w Jałównie),
- instalacji windy (w Siemiatyczach, w Jałównie – dot. filii w Łażniach),
- instalacji systemu przyzywowo-alarmowego (w Białymstoku przy ul. Baranowickiej, Jałównie, Choroszczy),
- instalacji systemu alarmowo – przeciwpożarowego (w Jałównie),
- infrastruktury dziennej (oba domy w Białymstoku, w Siemiatyczach, i Jałównie – dot. filii w Łażniach),
- norm powierzchniowych pokoi mieszkalnych (w Siemiatyczach, w Białymstoku przy ul. Baranowickiej i w Jałównie – dot. filii w Łażniach),
- wyposażeniu pokoi mieszkalnych (w Siemiatyczach, w Kozarzach, w Białymstoku przy ul. Baranowickiej),
- warunków sanitarnych zakresie dostępności do łazienek (w obu domach w Białymstoku, w Siemiatyczach oraz w Jałównie),
- warunków sanitarnych zakresie dostępności do toalet (w Siemiatyczach, w obu domach w Białymstoku oraz w Jałównie),
- przystosowania łazienek i toalet do potrzeb osób niepełnosprawnych (w Choroszczy, Jałównie),
- norm w zakresie wyżywienia i organizacji posiłków (w Białymstoku przy ul. Baranowickiej, w Choroszczy i Siemiatyczach),
- norm zatrudnienia pracowników socjalnych (w Białymstoku przy ul. Baranowickiej i Świerkowej, Czerewkach, Choroszczy),
- zapewnienia kontaktu z psychologiem/psychiatrą (w Siemiatyczach),
- norm zatrudnienia pracowników zespołu terapeutyczno – opiekuńczego (w Czerewkach, Choroszczy, Jałównie i Siemiatyczach),

Domy pomocy społecznej w Siemiatyczach i Kozarzach osiągnęły obowiązujący standard, a podmioty prowadzące ww. Domy uzyskały zezwolenie na czas nieokreślony w I kwartale 2008r.

Pozostałe Domy funkcjonują na podstawie zezwoleń warunkowych wydanych przez

Wojewodę Podlaskiego na okres do 31 grudnia 2006r., które na podstawie ustawy z dnia 8 grudnia 2006r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej zachowują moc do końca 2010 r.

Z informacji uzyskanych z domów pomocy społecznej wynika, że w 2008r. obowiązujący standard zamierzają spełnić DPS w Grajewie i w Czerewkach, natomiast pozostałe domy – do końca 2010r.

W 2007 r. średni miesięczny koszt utrzymania mieszkańca w domu pomocy społecznej wynosił od 3.865 zł. w DPS w Białymstoku przy ul. Baranowickiej (dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie i osób przewlekle psychicznie chorych) i 2.470 zł. w Białymstoku przy ul. Świerkowej (dla osób przewlekle somatycznie chorych) do 1.589 zł. w DPS w Mocieszach (dla osób przewlekle somatycznie chorych). Domy Pomocy Społecznej w Białymstoku były „najdroższymi” domami, a DPS w Mocieszach „najtańszym” także w 2006r. i latach wcześniejszych.

Na utrzymanie mieszkańców domów pomocy społecznej, skierowanych do dps przed dniem 01.01.2004 r., powiaty otrzymały w 2007r. dotację z budżetu państwa w wysokości 26.837.516 zł., natomiast samorząd województwa – w wysokości 2.709.287 zł. Na koniec grudnia 2007r. liczba tych mieszkańców wynosiła 1.733 tj. o 256 osób mniej niż w analogicznym okresie roku poprzedniego.

Poza domami pomocy społecznej, całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym i osobom w podeszłym wieku, świadczą placówki, prowadzone w ramach działalności statutowej przez Kościół Katolicki, inne kościoły, związki wyznaniowe, organizacje społeczne, fundacje i stowarzyszenia lub w ramach działalności gospodarczej. Tego rodzaju działalność, statutowa lub gospodarcza, może być prowadzona wyłącznie po uzyskaniu zezwolenia wojewody.

Na koniec grudnia 2007 r. w województwie podlaskim na podstawie zezwolenia Wojewody funkcjonowało 12 placówek, w tym prowadzone w ramach działalności statutowej przez: 4 placówki - Kościół Prawosławny, 1 – Kościół Chrześcijan Baptystów, 1 – zgromadzenie zakonne, 1 - Radę Naczelną Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej oraz 5 placówek należących do osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Placówki te łącznie oferowały 455 miejsc, z których 11 miejsc na koniec grudnia 2007r. pozostało niewykorzystanych.

Spśród ww. placówek tylko 2 spełniały wymagane standardy i uzyskały zezwolenie na czas nieokreślony, w tym 1 uzyskała zezwolenie w 2007r.

Pozostałe placówki nie spełniały wymaganych norm w zakresie: likwidacji barier architektonicznych, instalacji windy, minimalnej powierzchni pokoi mieszkalnych

i wyposażenia tych pokoi, dostępności do łazienek i toalet. Posiadają one zezwolenie na czas określony, najpóźniej do 31.12.2010 r., zgodnie z ustawą z dnia 8 grudnia 2006r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 249, poz.1831), która umożliwia uzyskanie zezwolenia na czas określony mimo niespełniania standardów określonych w art. 68 ust. 4 (likwidacja barier architektonicznych, instalacja windy i wyposażenie pokoi mieszkalnych) oraz ust. 5 pkt 3 (warunki sanitarne) ustawy.

W 2007r. 4 podmioty, prowadzące tego rodzaju placówki w ramach działalności gospodarczej bez zezwolenia Wojewody, zostały ukarane karą pieniężną w wysokości po 10.000 zł.

6. Ośrodki wsparcia

6.1 Powiatowe ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Na koniec grudnia 2007 roku w województwie funkcjonowały 2 powiatowe ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi w Hajnówce i Lipniaku (powiat suwalski), dysponujące łącznie 81 miejscami. W stosunku do roku poprzedniego liczba miejsc w tych placówkach wzrosła o 6.

Mimo, iż w bilansie potrzeb na 2007r. żaden z powiatów nie przewidywał utworzenia kolejnego ośrodka wsparcia, działania w tym celu w trakcie roku podjęły dwa powiaty: łomżyński i zambrowski. Powiaty te otrzymały na powyższy cel dotację z budżetu państwa: łomżyński – 100. tys. zł., zambrowski – 200 tys. zł. (z czego nie wykorzystał ok. 38 tys. zł.). Uruchomienie nowych ośrodków wsparcia - w Kownatach (pow. łomżyński) na 25 miejsc oraz w Zambrowie na 20 miejsc (docelowo 40 miejsc), planowane jest na 2008r.

Starania o zorganizowanie tego typu placówki na 36 miejsc (docelowo na 60 miejsc) rozpoczął w 2008 roku także powiat białostocki, który zamierza ją utworzyć na bazie lokalowej obecnego Domu Pomocy Społecznej w Łażniach, stanowiącego Filię DPS w Jałowie.

Pozostałe powiaty nie podjęły w roku ubiegłym żadnej inicjatywy w kierunku zorganizowania na obszarze swojego działania oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym także te powiaty, na terenie których brak jest środowiskowego domu samopomocy (Białostocki, kolneński, sejneński, siemiatycki i wysokomazowiecki).

Powiatowe Ośrodki w Hajnówce i w Lipniaku (powiat suwalski) dysponują łącznie 81

miejscami pobytu dziennego (w roku poprzednim -76). Koszt utrzymania tych ośrodków wyniósł w roku ubiegłym 1.236,6 tys. zł (w 2006r. - 1.074 tys. zł), a koszt utrzymania 1 miejsca w Lipniaku wynosił 1.281 zł i porównywalnie w Hajnówce – 1.266 zł miesięcznie (w 2006r. odpowiednio 1.025 zł i 1.168 zł).

6.2 Program wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi

W ramach Programu „Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi” z 2006r. Minister Pracy i Polityki Społecznej ogłosił w również w roku ubiegłym otwarty konkurs ofert na finansowe wsparcie realizacji projektów z zakresu organizacji i funkcjonowania sieci oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami, przeznaczając na realizację tego zadania kwotę 3 mln zł (podobnie jak w roku poprzednim).

O dotację mogły ubiegać się, po uzyskaniu opinii wojewody dotyczącą projektowanego przedsięwzięcia, jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego, powiatowego i wojewódzkiego, organizacje pozarządowe prowadzące działalność w zakresie pomocy społecznej oraz osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancji wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności w zakresie pomocy społecznej. Projekty powinny były zawierać propozycje działań wynikające z lokalnych strategii rozwiązywania problemów społecznych, zgodne z celami określonymi w Programie oraz zmierzające do budowania lokalnej, kompleksowej sieci oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Do Wydziału Polityki Społecznej wpłynęło, w celu zaopiniowania, 7 programów, złożonych przez 6 jednostek samorządu terytorialnego oraz 1 organizację pozarządową. **Łączny koszt realizacji zadań** określonych w programach wynosi **250.688** zł, w tym wnioskowana dotacja – **199.940** zł. Wnioski zawierały propozycje działań wynikające z lokalnych strategii rozwiązywania problemów społecznych. Wszystkie projekty zaopiniowano pozytywnie pod względem merytorycznym i finansowym, i wszystkie (w tym jeden złożony przez organizację pozarządową bezpośrednio do MPiPS) zostały zaakceptowane przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej, który na realizację programów przyznał dotację jn.:

1. Starostwo Powiatowe w Suwałkach - Ośrodek Wsparcia dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi w Lipniaku „*Tacy sami i nic pomiędzy nami*” – 47.000,

2. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Łomży - Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej Środowiskowy Dom Samopomocy w Łomży „*Uczestnictwo w kursie wikliniarskim jako forma wyjścia z ubóstwa i izolacji społecznej osób chorych psychicznie, upośledzonych i ich rodzin*” - 5.645,
3. Miasto Suwałki - Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Suwałkach „*Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi poprzez zorganizowanie Klubu Integracyjnego przy Środowiskowym Domu Samopomocy w Suwałkach*” – 5.000,
4. Urząd Miasta Białegostoku - Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie Środowiskowy Dom Samopomocy w Białymstoku „*'SNOEZELEN' – Utworzenie Sali doświadczania świata dla osób z zaburzeniami psychicznymi*” – 20.000,
5. Powiatowy Ośrodek Wsparcia w Hajnówce - „*INTERNET i EDUKACJA – okno na świat dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz ich rodzin*” – 32.300,
6. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Augustowie - Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej Środowiskowy Dom Samopomocy w Augustowie „*'W radości tworzenia i pracy – radość życia' –Promowanie dobrych praktyk, wzorów i modeli oraz organizowanie partnerstw pomiędzy różnymi podmiotami działającymi w obszarze pomocy społecznej na rzecz inicjowania przedsięwzięć dla pokonywania przez osoby z zaburzeniami psychicznymi barier uniemożliwiających im uczestniczenie w życiu społecznym, gospodarczym, głównie w miejscu zamieszkania*” – 16.000,
7. Stowarzyszenie „KŁADKA” w Sokółce - Środowiskowy Dom Samopomocy w Sokółce „*Moja okolica na dwóch kółkach*” – 8.000
8. Stowarzyszenie Inicjatyw Społeczno-Gospodarczych w Augustowie pn. „*Spróbujmy sami*” – 31.000

Łączna wysokość dotacji dla 8 podmiotów wyniosła 164.945 zł, podczas kiedy w roku poprzednim na realizację zaledwie 2 programów otrzymano 26 tys. zł.

6.3 Inne ośrodki wsparcia

W Bilansie na 2007r. zarówno gminy, jak i powiaty wykazały bardzo dużą liczbę osób wymagających wsparcia:

- 11.588 osób starszych, niepełnosprawnych, przewlekle chorych i z zaburzeniami psychicznymi, w tym 1.849 wymaga pomocy w formie usług opiekuńczych,
- 37.045 osób i rodzin wykluczonych społecznie lub zagrożonych wykluczeniem z powodu bezrobocia (28.171), bezdomności (636), uzależnień (4.047), zaburzeń psychicznych (2.078) i „innych” przyczyn (2.113),

- 38.708 w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, w tym większość w formach pozamaterialnych,
- 40.337 dzieci i młodzieży w zakresie wyrównywania szans.

Natomiast w zakresie infrastruktury w Bilansie wykazano w zasadzie tylko te potrzeby, które są możliwe do zaspokojenia w ramach już istniejących placówek (domów dla samotnych matek z dziećmi, schronisk, poradni, punktów konsultacyjnych itp.). Tylko nieliczne gminy wykazały potrzebę tworzenia nowych placówek na rzecz:

- rodzin z problemami wychowawczymi: 4 schronisk dla matek z dziećmi, 19 poradni konsultacyjnych, 8 poradni dla rodzin oraz 6 „innych”;
- osób i rodzin wykluczonych społecznie oraz zagrożonych wykluczeniem: 4 Centrów Integracji Społecznej, 5 noclegowni, 4 jadłodajni oraz 4 poradni;
- dzieci młodzieży: 2 mieszkań chronionych, 38 placówek wsparcia dziennego (kluby, świetlice, ogniska), 9 klubów osiedlowych, 9 poradni dla dzieci i młodzieży oraz 7 „innych”.

Jednocześnie, jako zagrożenie dla realizacji tych zadań, wskazano: brak środków, brak placówek, brak lokali, brak wykwalifikowanej kadry, „bardzo trudna grupa podopiecznych”, brak odpowiednich projektów i programów, bariery „mentalnościowe”, komunikacyjne i architektoniczne, itp.

W sprawozdaniu MPiPS wykazano, że wg stanu na koniec ubiegłego roku funkcjonowały jednostki organizacyjne pomocy społecznej (poza wymienianymi w innych częściach niniejszego opracowania) finansowane ze środków na pomoc społeczną:

- o zasięgu lokalnym prowadzone przez gminy: 3 dzienne domy pomocy, 2 noclegownie, 1 klub samopomocy, 2 „inne” ośrodki wsparcia i 4 dzienne placówki opiekuńczo-wychowawcze oraz prowadzone przez inny podmiot: 2 schroniska dla bezdomnych, 1 jadłodajnia, 2 „inne” ośrodki wsparcia” i 6 placówek opiekuńczo – wychowawczych;
- o zasięgu ponadgminnym prowadzone przez powiat: 7 ośrodków interwencji kryzysowej, 1 „inny” ośrodek wsparcia i 1 jednostka specjalistycznego poradnictwa rodzinnego dla rodzin naturalnych oraz 2 „inne” ośrodki wsparcia prowadzone przez inny podmiot.

Ponadto gminy podają, że ogółem prowadzą 35 świetlic, w tym 6 świetlic socjoterapeutycznych oraz 29 świetlic szkolnych, wychowawczo-terapeutycznych, profilaktycznych i środowiskowych, a także 4 Kluby Integracji Społecznej (Kolno, Mały Płock, Szudziałowo, Sejny).

Z powyższego wynika jednakże, iż baza wsparcia dla osób i rodzin w województwie

podlaskim nadal pozostaje niezwykle uboga. Stan ten w niewielkim stopniu „ratują” ośrodki i placówki prowadzone przez podmioty niepubliczne, min:

- 2 domy dla samotnych matek z dziećmi i kobiet w ciąży (w Wasilkowie i Laskach k/Zbójnej łącznie mogących dać schronienie ok. 40 matkom z małymi dziećmi),
- 2 Ośrodki Wsparcia Rodziny – w Sokółce (z grupą wsparcia dla kobiet – ofiar przemocy w rodzinie) i w Zambrowie (ze świetlicą profilaktyczną dla dzieci i młodzieży),
- 2 Centra Integracji Społecznej (w Rajsku g. Bielsk Podlaski i Kownatach g. Piątница),
- Centrum Interwencji Kryzysowej (funkcjonujące przy Parafii pw. NSPJ w Suwałkach),
- 24 świetlice środowiskowe, terapeutyczne, profilaktyczne, w tym 9 socjoterapeutycznych.

Ponadto w Białymstoku funkcjonuje od września 2006 r. Centrum Ochrony Dziecka i Rodziny Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA Oddziału Białostockiego. Centrum jest jedyną specjalistyczną placówką diagnostyczno-terapeutyczną funkcjonującą na terenie województwa podlaskiego, działającą w zakresie pomocy dziecku krzywdzonemu (w tym przemocą seksualną) oraz jego rodzicom i opiekunom. Placówka zapewnia pomoc w zakresie diagnozy, interwencji oraz wsparcia dzieci krzywdzonych i ich rodzin. Placówka zapewnia konsultacje psychologa dziecięcego-diagnosty, psychiatry – psychoterapeuty, psychologa dorosłych, konsultanta interwencyjnego, prawnika. Ponadto w CODiR powoływane są Lokalne Zespoły Interdyscyplinarne, złożone z zewnętrznych przedstawicieli różnych instytucji pomocowych, działające na rzecz danego dziecka/ rodziny. Podczas pracy Zespołu stawiana jest wieloczynnikowa diagnoza i ustalany dalszy kierunek pomocy. PSPiA KLANZA Oddział Białostocki posiada kilkuletnie doświadczenie w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, współpracuje z wieloma instytucjami i organizacjami, realizuje różnorodne projekty na terenie całego województwa.

7. Opieka nad dzieckiem i rodzina

7.1 Placówki opiekuńczo –wychowawcze

Wg stanu na dzień 31.12.2007r. do rejestru prowadzonego przez Wojewodę Podlaskiego wpisanych było 27 placówek opiekuńczo-wychowawczych, w tym 18 całodobowych oraz 4 ośrodki adopcyjno-opiekuńcze. W stosunku do 2006r. liczba placówek zapewniających opiekę całodobową wzrosła o jedną. Na terenie miasta Białystok powstał niepubliczny Rodzinny Dom Dziecka Świętej Rodziny z Nazaretu prowadzony przez

Caritas Archidiecezji Białostockiej. Uwzględniając typ i specyfikę działań placówek w województwie funkcjonowały:

- 2 placówki socjalizacyjne,
- 5 rodzinnych domów dziecka,
- 1 placówka interwencyjna,
- 10 placówek wielofunkcyjnych, łączących różne zakresy działania, w tym 7 placówek socjalizacyjno–interwencyjnych,
- 9 placówek wsparcia dziennego.

W roku ubiegłym całodobowe placówki opiekuńczo - wychowawcze dysponowały 599 miejscami (o 15 mniej w stosunku do roku poprzedniego, bowiem w ramach dochodzenia do standardów placówki zmniejszyły liczbę miejsc), w tym:

- 142 miejscami interwencyjnymi,
- 427 miejscami socjalizacyjnymi, w tym 84 miejscami w mieszkaniach usamodzielnienia
- 30 miejscami w placówkach rodzinnych.

W okresie od stycznia do grudnia ub. r. przez różny okres czasu w placówkach opiekuńczo – wychowawczych przebywało 1.073 dzieci. Główne przyczyny ich umieszczenia to: alkoholizm rodziców, niewydolność wychowawcza rodziców, demoralizacja rodziców, choroba rodziców, bezrobocie, ubóstwo oraz sieroctwo pełne i niepełne, ale także: wykorzystywanie seksualne lub fizyczne, brak opieki rodzicielskiej, porzucenie dziecka przez rodzica czy samowolne opuszczenie rodziny.

W związku ze zmianą ustawy o pomocy społecznej¹¹, od 1 kwietnia 2007r. podmioty prowadzące całodobowe placówki opiekuńczo – wychowawcze mają obowiązek uzyskania zezwolenia wojewody na prowadzenie tych placówek. Ponieważ jednakże zmieniony w tym zakresie przepis wykonawczy do ustawy¹² zaczął obowiązywać od dnia 14 listopada ub.r., toteż realizacja tego zadania była możliwa dopiero pod koniec roku. Wówczas wszystkie organy prowadzące całodobowe placówki opiekuńczo - wychowawcze złożyły wnioski o zezwolenie na ich prowadzenie wraz z wymaganą dokumentacją.

Na tej podstawie oraz podstawie wyników przeprowadzonych wizytacji wydano:

- 5 placówkom rodzinnym oraz 1 placówce wielofunkcyjnej (interwencyjna i wsparcia

---

¹¹ Ustawa z dnia 16 lutego 2007r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 48 poz. 320)

¹² Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 października 2007r. zmieniające rozporządzenie w sprawie nadzoru nad przestrzeganiem standardu opieki i wychowania w placówkach opiekuńczo – wychowawczych oraz nadzoru nad działalnością ośrodków adopcyjno – opiekuńczych (Dz. U. Nr 201 poz. 1459)

dziennego: Środowiskowy Dom Rodzinny „Nasz Dom” w Białymstoku) - **zezwolenia na czas nieokreślony**,

- 12 placówkom - **zezwolenia warunkowe** na czas realizacji programów naprawczych, w tym: 1 placówce – do 2008r., 1 – do 2009r. i 10 – do 2010r.

Placówki opiekuńczo – wychowawcze, które otrzymały zezwolenia warunkowe, nie spełniają obowiązujących standardów w zakresie zapewnienia dzieciom wymaganych warunków lokalowych oraz w zakresie zapewnienia właściwej opieki i wychowania: w 9 placówkach brak jest wymaganych pomieszczeń lub pomieszczenia te wymagają remontu albo doposażenia, w 9 – opiekę w nocy sprawuje niewystarczająca liczba pracowników lub pracownicy ci nie posiadają wymaganych kwalifikacji, w 3 – przebywa jednocześnie więcej niż standardowa liczba 30 dzieci, a w 1 – nie jest spełniony wymóg pozostawania pod opieką jednego wychowawcy w trakcie zajęć opiekuńczych i wychowawczych nie więcej niż 10 dzieci.

Pozostałe standardy m.in. w zakresie: wyżywienia, opieki zdrowotnej, zajęć wyrównawczych, kompensacyjnych, terapeutycznych i rewalidacyjnych, dostępu do nauki, zajęć pozalekcyjnych, rekreacyjno-sportowych i kulturalnych, opieki nad dziećmi, przestrzegania praw dziecka, wyposażenia w odzież, obuwie, przedmioty osobistego użytku, leki oraz kwotę pieniężną do własnego dysponowania przez dzieci zostały osiągnięte.

Placówki, które nie osiągnęły standardu (12), opracowały programy naprawcze na lata 2007-2010. Na realizację zadań, wynikających z programów naprawczych, cztery z nich otrzymały dotację budżetową w łącznej wysokości 83.000 zł:

- 1) Dom Dziecka w Supraślu – 15.000 zł,
- 2) Wielofunkcyjna Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza „Dwójka” w Białymstoku – 25.000 zł,
- 3) Wielofunkcyjna Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza w Zambrowie – 35.500 zł,
- 4) Dom Dziecka w Pawłówce – 7.500 zł.

Nadal największą ilością placówek całodobowych dysponuje miasto Białystok, gdzie istnieje 5 placówek wielofunkcyjnych, w tym 2. placówki niepubliczne (1 prowadzona przez zgromadzenie zakonne i 1 - przez stowarzyszenie) oraz 3. placówki rodzinne (w roku ubiegłym powstała nowa całodobowa placówka opiekuńczo-wychowawcza, tj. Rodzinny Dom Dziecka „Nazaret” w Białymstoku, prowadzony przez Caritas Diecezji Białostockiej), a także powiat białostocki, który prowadzi 3. placówki. Pozostałe 7. powiatów prowadzi po 1 placówce opiekuńczo – wychowawczej, a w 8. nie ma w ogóle takich placówek.

Tymczasem do Bilansu jedynie powiat hajnowski zgłosił potrzebę utworzenia rodzinnego domu dziecka, jednakże i to zamierzenie nie zostało zrealizowane.

W celu realizacji programów naprawczych placówki organizowały wymagane pomieszczenia, odnawiały pokoje mieszkalne oraz uzupełniały ich wyposażenie. Dostosowując liczbę dzieci przebywających w placówce do obowiązujących norm (nie więcej niż 30 dzieci przebywających w placówce jednocześnie), placówki przekształcały się w placówki wielofunkcyjne, łącząc różne zakresy działania. W większości łączono działalność socjalizacyjną i interwencyjną oraz tworzone, w środowisku otwartym bądź na terenie placówek, mieszkania usamodzielnienia, które są formą uczenia wychowanków samodzielności w życiu oraz prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie.

Na terenie województwa podlaskiego funkcjonuje obecnie 18 mieszkań usamodzielnienia, tj. o 2 więcej niż w roku ubiegłym. Ogółem mieszkania te dysponują 84 miejscami, tj. o 17 miejsc więcej niż w roku poprzednim, w wyniku utworzenia mieszkania usamodzielnienia przy Wielofunkcyjnej Placówce Opiekuńczo – Wychowawczej „Dwójka” w Białymstoku (11 miejsc) oraz przy Domu Dziecka w Krasnem (6 miejsc).

Dzieciom zamieszkującym w autonomicznych mieszkaniach stwarzane są warunki do samodzielnego podejmowania działań, dokonywania wyborów, odpowiedzialności za własne postępowanie, załatwiania spraw w urzędach czy też codziennego prowadzenia gospodarstwa domowego. Z uwagi na funkcje wychowawcze, jakie spełnia ta forma pracy z młodzieżą, należałoby wszystkim wychowankom zapewnić możliwość zamieszkania w mieszkaniu usamodzielnienia przed opuszczeniem placówki.

Praca z rodzinami naturalnymi dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo – wychowawczych jest celem nadrzędnym kadry biorącej czynny udział w procesie opiekuńczo – wychowawczym. Dziecko winno powrócić do naturalnego środowiska, a jeśli nie jest to możliwe - trafić do zastępczego środowiska rodzinnego. W 2007r. wyniku powziętych działań 175 dzieci wróciło do rodzin naturalnych (w 2006r. 147 wychowanków), zaś 78 dzieci usamodzielniało się.

7.2 Ośrodki adopcyjno-opiekuńcze

Na terenie województwa podlaskiego, w miastach na prawach powiatu, funkcjonują 4 ośrodki adopcyjno–opiekuńcze (w Białymstoku, Suwałkach oraz 2 w Łomży, w tym 1 niepubliczny). Sytuacja w tym zakresie nie ulega zmianie od kilku lat.

Ośrodki adopcyjno–opiekuńcze pełnią funkcję diagnostyczno-konsultacyjną, których celem jest pozyskiwanie, szkolenie i kwalifikowanie osób zgłaszających gotowość przysposobienia dziecka, pełnienia funkcji rodziny zastępczej i placówki rodzinne. Zadaniem ich jest także szkolenie i wspieranie psychologiczno-pedagogiczne osób prowadzących rodziny zastępcze i placówki rodzinne oraz rodziców naturalnych dzieci objętych tymi formami opieki. Białostocki Ośrodek prowadzi ponadto Wojewódzki Bank Danych o dzieciach zakwalifikowanych do przysposobienia i rodzinach zgłaszających gotowość do przysposobienia dziecka. Ośrodki Adopcyjno–Opiekuńcze w Białymstoku i Suwałkach współpracują z placówkami rodzinnymi w zakresie okresowej oceny sytuacji wychowanków oraz udzielają pomocy w opracowywaniu indywidualnych planów pracy z dzieckiem.

Ośrodki, aby prawidłowo wypełniać swoje zadania, powinny dysponować co najmniej dwoma pomieszczeniami, osobno do terapii rodzinnej oraz do spotkań z osobami zgłaszającymi gotowość przysposobienia dziecka, gwarantujące osobom korzystającym z usług ośrodka dyskrecję w prowadzonych sprawach.

Warunki lokalowe ośrodków adopcyjno-opiekuńczych w województwie podlaskim są zróżnicowane. Braki w zakresie wymaganych pomieszczeń wykazuje jedynie Ośrodek w Suwałkach, bowiem rolę pomieszczenia do spotkań z osobami zgłaszającymi gotowość przysposobienia dziecka spełnia gabinet dyrektora lub pokoje pedagoga i psychologa. Istniejące pomieszczenia wyposażone są w niezbędne meble i urządzenia pomocne do prowadzenia badań, jak również do szkoleń rodziców adopcyjnych i zastępczych.

Ośrodki prowadzą szkolenia dla kandydatów na rodziny zastępcze i adopcyjne. W województwie podlaskim kandydaci szkoleni są następującymi (zatwierdzonymi przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej) programami: „Rodzina”, (OAO w Białymstoku), „PRIDE - Rodzinna opieka zastępcza/adopcja" (OAO w Suwałkach i Łomży) i „Dziecko czeka...” (Katolicki OAO w Łomży).

W 2007r za pośrednictwem ośrodków 81 dzieci umieszczono w rodzinach adopcyjnych, w tym 28 dzieci umieszczono w rodzinach zagranicznych (w 2006r. przysposobiono 47 dzieci, w tym 18 – w ramach adopcji zagranicznej).

7.3 Rodziny zastępcze

Zgłoszone do Bilansu potrzeby w zakresie organizowania opieki w rodzinach zastępczych określone zostały ogólną kwotą 14.211,8 tys. zł, natomiast faktyczny koszt realizacji tego zadania wyniósł 12.147,7 tys. zł (w 2006r. 11.336 tys. zł) i dotyczył wydatków

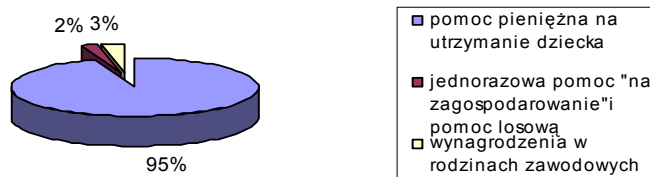
poniesionych w trakcie 2007r. na utrzymanie 1.678 dzieci (w 2006r. – 1.608) w 1.123 rodzinach zastępczych (w 2006r. 1.118).

Nadal dominują rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem (973), jednakże ich udział procentowy w ogólnej liczbie rodzin zastępczych nieznacznie zmalał (z 87,6% w 2006r. do 86,64% w roku ubiegłym). Wśród 150 rodzin niespokrewnionych (w 2006r. - 139) jest 17 (było 15) rodzin zawodowych (w tym 13 wielodzietnych, 1 specjalistyczna i 3 o charakterze pogotowia rodzinnego), w których umieszczonych było 77 (w roku poprzednim 44) dzieci.

Średni okres pobytu dziecka w rodzinie zastępczej spokrewnionej wyniósł 10,21 miesiąca, w rodzinach niespokrewnionych i zawodowych – 12 miesięcy, natomiast w rodzinach o charakterze pogotowia rodzinnego - 6,9 miesiąca.

Średni miesięczny koszt (bez pomocy na zagospodarowanie) utrzymania dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej spokrewnionej wyniósł 642,27 zł, w rodzinie niespokrewnionej z dzieckiem 695,56 zł, a w niespokrewnionej zawodowej - 1.003,73 zł. W ogólnych wydatkach na rodziny zastępcze pomoc jednorazowa na pokrycie wydatków związanych z potrzebami dziecka przyjmowanego do rodziny oraz pomoc losowa stanowiła, podobnie jak w roku poprzednim, zaledwie 2,26% (275,1 tys. zł), natomiast wynagrodzenie dla rodzin zawodowych i pełniących funkcję pogotowia rodzinnego było nieco wyższe – 3,11% (377,4 tys. zł).

koszt świadczeń przyznanych rodzinom zastępczym w 2007r. -
ogółem 12.147,7 tys.zł, w tym:

W Bilansie powiaty wykazały potrzebę szkolenie do pełnienia funkcji rodzin zastępczych i rodzinnej opieki zastępczej dla 276 rodzin (w tym aż 90 planując przeszkolić w ramach powiatowych centrów pomocy rodzinie), koszt tych szkoleń szacując na 156,4 tys. zł. Ponieważ sprawozdawczość statystyczna nie obejmuje danych z tego zakresu – trudno jest

odnieść się do stopnia zaspokojenia tych potrzeb, jednakże stan zatrudnienia w powiatowych centrach pomocy rodzinie i ich budżet, a także wyniki kontroli w tych jednostkach (o czym w dalszej części opracowania) poddają w wątpliwość możliwość zrealizowania tych planów.

7.4 Pomoc na usamodzielnianie pełnoletnich wychowanków rodzin zastępczych i osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze

Zgodnie z Bilansem powiaty przewidywały potrzebę usamodzielnienia 778 wychowanków z 677 rodzin zastępczych poprzez udzielenie wychowankom pomocy w formie:

- 1/ pieniężnej na usamodzielnienie – dla 63 osób o wartości 311,9 tys. zł,
- 2/ pieniężnej na kontynuowanie nauki dla 598 osób na kwotę 2.016,3 tys. zł,
- 3/ w formie rzeczowej na zagospodarowanie dla 96 osób na kwotę 234,9 tys. zł,
- 4/ w uzyskaniu zatrudnienia – dla 26 osób,
- 5/ w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych dla 4 osób na kwotę 19,6 tys. zł, ogólną wartość pomocy szacując na 3.859,2 tys. zł (czyli więcej, niż suma wyżej podanych form).

Pomocy, o której mowa w pp. 1 i 2 udziela powiat właściwy ze względu na miejsce pobytu dziecka przed umieszczeniem w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej, natomiast do udzielania pomocy w pozostałych formach zobowiązany jest powiat na terenie, którego osiedli się usamodzielniony wychowanek.

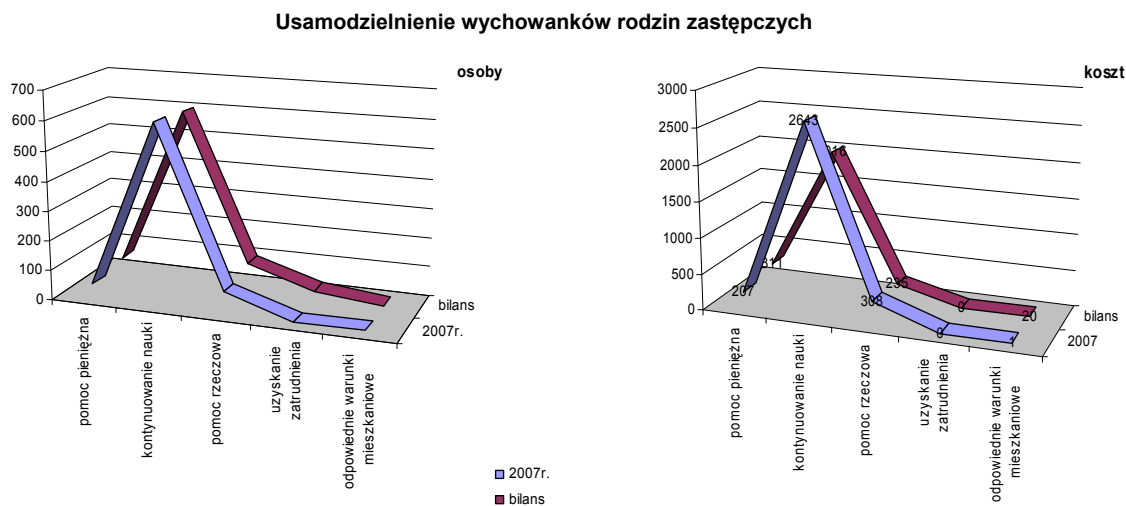
Jako zagrożenie realizacji zadania usamodzielniania wychowanków opuszczających rodziny zastępcze powiat białostocki wskazał mniejsze od potrzeb zabezpieczenie środków w budżecie, natomiast powiat sejneński generalnie brak środków na poszczególne formy pomocy. W bilansach wszystkich powiatów pomoc w uzyskaniu mieszkania bądź zatrudnienia traktowana jest marginalnie i jednostkowo.

Faktyczna realizacja pomocy w usamodzielnianiu wychowanków rodzin zastępczych daleko odbiega od prognoz, bowiem udzielono jej:

- 1) 45 osobom (w 2006r. - 18) w formie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie, której wartość wyniosła 207, 5 tys. zł,
- 2) 586 (w 2006r. – 608) osobom w formie pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki w wysokości 2.642,8 tys. zł,
- 3) 72 wychowankom (w 2006r. - 55) w formie pomocy rzeczowej o wartości 308, 3 tys. zł,
- 4) 2 osobom (w 2006r. – 1) poprzez uzyskanie odpowiednich warunków mieszkaniowych w mieszkaniu chronionym (koszt 1,1 tys. zł).

Łączny koszt tych form pomocy wyniósł 3.159,7 tys. zł, przy czym największy udział w kosztach usamodzielnienia ma pomoc na kontynuowanie nauki.

Żadnemu z wychowanków (w roku poprzednim – 1) nie udzielono pomocy w uzyskaniu zatrudnienia, jednocześnie 528 osób usamodzielnianych (w 2006r.- 462) objęto pracą socjalną.

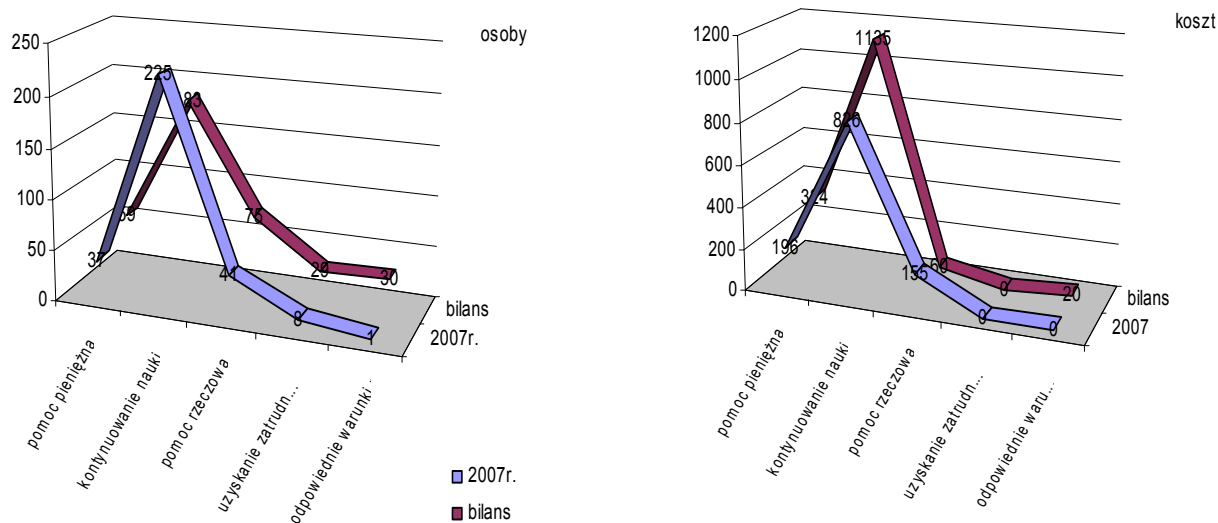
Bilans potrzeb w zakresie usamodzielnienia wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych obejmował pomoc udzielaną w formie:

- 1/ pieniężnej na usamodzielnienie dla 59 osób na kwotę 324 tys. zł,
- 2/ pieniężnej na kontynuowanie nauki dla 183 osób na kwotę 1.134,6 tys. zł,
- 3/ rzeczowej na zagospodarowanie dla 75 osób na kwotę 59,6 tys. zł,
- 4/ w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych dla 30 osób,
- 5/ uzyskaniu zatrudnienia dla 29 osób,
- 6/ pracy socjalnej dla 221 osób.

I tu także między zdefiniowanymi potrzebami a ich realizacją wystąpiły duże różnice, ponieważ pomocy wychowankom opuszczającym całodobowe placówki opiekuńczo – wychowawcze udzielono:

- 1/ 37 w formie pieniężnej na usamodzielnienie na kwotę 196 tys. zł,
  - 2/ 225 w formie pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki na kwotę 826 tys. zł,
  - 3/ 41 w formie rzeczowej o wartości 154,6 tys. zł,
  - 4/ 8 w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych (w tym 6 w mieszkaniach chronionych),
  - 5/ 1 w uzyskaniu zatrudnienia,
- ponadto 187 usamodzielnianych wychowanków objęto pracą socjalną.

Usamodzielnienie wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych

Poza wychowankami rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych pomocą mającą na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem objęto:

- w formie pieniężnej: 2 osoby ze specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, 4 z młodzieżowych ośrodków wychowawczych i 3 z zakładów poprawczych (rok wcześniej odpowiednio 2, 3 i 2 osoby),
- na kontynuowanie nauki: 4 osoby ze specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, 29 z młodzieżowych ośrodków wychowawczych oraz 15 z zakładów poprawczych (w 2006r. odpowiednio 6, 32 i 14 osób oraz 1 osoba z domu dla matek w ciąży i z małymi dziećmi),
- w formie rzeczowej: 1 osobę ze specjalnego ośrodka szkolno-wychowawczego, 9 z młodzieżowych ośrodków wychowawczych, 1 ze schroniska dla nieletnich oraz 2 z zakładów poprawczych (w poprzednim roku odpowiednio 1, 12, 0 i 4 osoby),
- w formie pracy socjalnej: 33 osoby z wyżej wymienionych placówek (w 2006r. – 50),
- pomocy w uzyskaniu zatrudnienia nie udzielano (w 2006r. pomoc taką uzyskała 1 osoba opuszczająca MOW).

Łączny koszt pomocy udzielonej tej grupie osób wyniósł ok. 242 tys. zł (w 2006r. – 276,9 tys. zł).

Wszystkie powiaty, w większym lub mniejszym zakresie, monitorują sytuację osób usamodzielnionych po opuszczeniu przez nich rodziny zastępczej, bądź placówki. W niektórych przypadkach brak jest jednak możliwości monitoringu ich sytuacji życiowej (wychowankowie wyjechali za granicę, zmienili miejsce zamieszkania nie pozostawiając

żadnej informacji o aktualnym miejscu pobytu), również stan kadrowy powiatowych centrów pomocy rodzinie często nie pozwala na pełną i prawidłową realizację zadania.

7.5 Finansowe wspieranie programów z zakresu „Opieki nad dzieckiem i rodziną”

W roku ubiegłym Minister Pracy i Polityki Społecznej po raz kolejny ogłosił konkurs na realizację zadań wynikających z przyjętego w 2006r. Programu Wspierania Jednostek Samorządu Terytorialnego w Budowaniu Lokalnego Systemu Opieki nad Dzieckiem i Rodziną, przeznaczając na ten cel 7.800 tys. zł.

Za zadania priorytetowe przyjęto środowiskową pomoc dla rodzin z małoletnimi dziećmi w sytuacjach kryzysowych wynikających z bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych; rozwój poradnictwa i terapii rodzin przeżywających trudności związane z wychowaniem dzieci o szczególnych potrzebach wychowawczych, rozwój profilaktyki niedostosowania społecznego i przeciwdziałanie przestępczości wśród dzieci i młodzieży poprzez tworzenie i umacnianie środowiskowych form pomocy dzieciom i rodzinie, tworzenie interdyscyplinarnych zespołów działających na rzecz pomocy dziecku i rodzinie w środowisku, promowanie tworzenia niespokrewnionych z dzieckiem zawodowych rodzin zastępczych oraz szkolenia dla już działających niespokrewnionych z dzieckiem już zawodowych rodzin, rozwijanie rodzinnych form opieki dla dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, tworzenie infrastruktury wsparcia rodzin zastępczych, a także tworzenie mieszkań chronionych dla pełnoletnich wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych.

O dotację mogły ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego, powiatowego i wojewódzkiego, a przy ocenie ich programów były brane pod uwagę przede wszystkim te oferty, które uwzględniały budowanie spójnego lokalnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną, zgodnego ze strategią rozwiązywania problemów społecznych. Jednostki samorządu terytorialnego wykazały się znacznie większą mobilizacją w zakresie tworzenia i realizacji lokalnych systemów resocjalizacji i wychowania, złożyły bowiem 13, pozytywnie zaopiniowanych przez Wojewodę, programów poszerzających ofertę form wsparcia dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych, zagrożonych wykluczeniem społecznym. Minister Pracy i Polityki Społecznej dokonał wyboru ofert i udzielił wsparcia finansowego w łącznej wysokości 224,7 tys. zł (wnioskowana dotacja wynosiła 346,9 tys. zł) na realizację 11 programów:

z zakresu opieki nad dzieckiem i rodziną:

1. „Rozwój niespokrewnionych z dzieckiem rodzin zastępczych, w tym rodzin zastępczych zawodowych” – m. Łomża,
2. „Wyodrębnienie pomieszczeń dla grupy usamodzielnienia i ich modernizacja w celu dostosowania do standardów” – powiat zambrowski,
3. „Podarujmy im rodzinny dom” – m. Białystok,
4. „Specjalistyczne poradnictwo rodzinne” – powiat siemiatycki
oraz z zakresu przeciwdziałania niedostosowaniu społecznemu:
5. „Poprawa funkcjonowania rodzin zagrożonych zjawiskami patologicznymi” –m. Suwałki,
6. „Utworzenie w ramach placówki wsparcia dziennego grupy wychowawczej dla dzieci w wieku gimnazjalnym” – m. Białystok,
7. „Nasza świetlica – utworzenie specjalistycznej placówki opiekuńczo-wychowawczej wsparcia dziennego” – m. Białystok,
8. „Rozszerzenie dostępności hotelowej dzieciom oraz wypracowanie modelowych rozwiązań pracy z rodzicami podopiecznych, przebywających w instytucjach pomocowych na terenie miasta” – m. Białystok,
9. „Uśmiechnij się mamo, uśmiechnij się tato – działania na rzecz dzieci i ich rodziców ze środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym” – m. Augustów,
10. „Młodzieżowe Centrum – Alternatywa” – m. Kolno,
11. „Środowiskowy program psychoterapeutyczny dla dzieci i młodzieży oraz ich rodzin zagrożonych marginalizacją społeczną” – m. Łomża

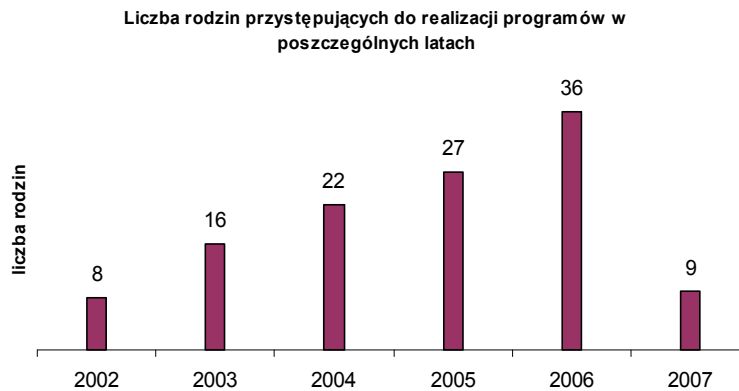
8. Pomoc uchodźcom

Udzielanie uchodźcom pomocy, mającej na celu wspieranie procesu ich integracji, jest zadaniem powiatu z zakresu administracji rządowej realizowanym w ramach indywidualnych programów integracji, które powinny trwać przez okres 12 miesięcy. W tym czasie uchodźcy korzystają z pomocy, obejmującej:

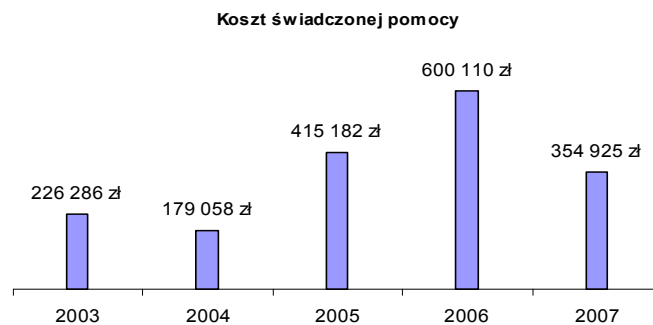
- 1/ świadczenie pieniężne na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego,
- 2/ opłacanie składki na ubezpieczenie zdrowotne,
- 3/ specjalistyczne poradnictwo socjalne.

W województwie podlaskim, po 3 latach systematycznego wzrostu liczby uchodźców ubiegających się o pomoc w integracji ze środowiskiem, w roku 2007 nastąpił znaczny spadek liczby wniosków o udzielenie pomocy w ramach IPI. Liczba rodzin przystępujących

do realizacji programów integracyjnych zmalała o ok. 78%, bowiem o pomoc w tej formie zwróciło się tylko 9 rodzin (17 osób), tj. o 27 rodzin mniej niż w roku poprzednim, w tym w 2 przypadkach był to wniosek o realizację Programu przez dziecko uchodźcy realizującego Program w ubiegłym roku. Analizę zjawiska na przestrzeni 6 lat przedstawia poniższy wykres:

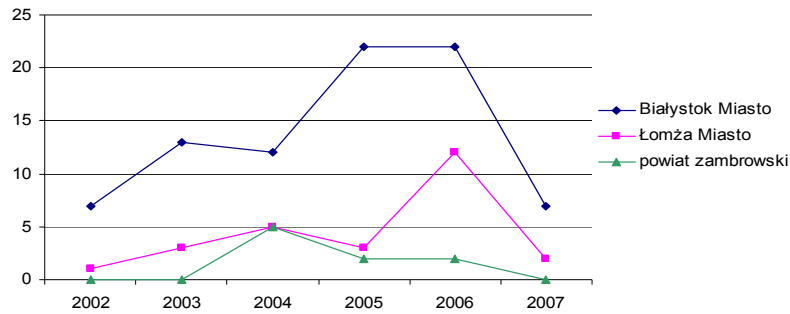

Jednocześnie prawie dwukrotnie zmniejszył się koszt tej pomocy: z ponad 600 tys. zł w 2006 roku do niecałych 350 tys. zł w 2007 roku. Wykonanie w poszczególnych latach przedstawia poniższy wykres.

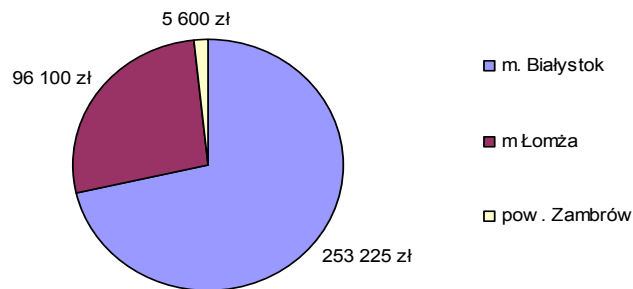
Cudzoziemcy ze statusem uchodźcy osiedlali się głównie w Białymstoku i sporadycznie w Łomży oraz w powiecie zambrowskim, czyli na terenie tych miast i powiatu, na terenie których znajdują się ośrodki dla uchodźców.

Liczba osób przystępujących do IPI w danym powiecie w latach 2002-2007

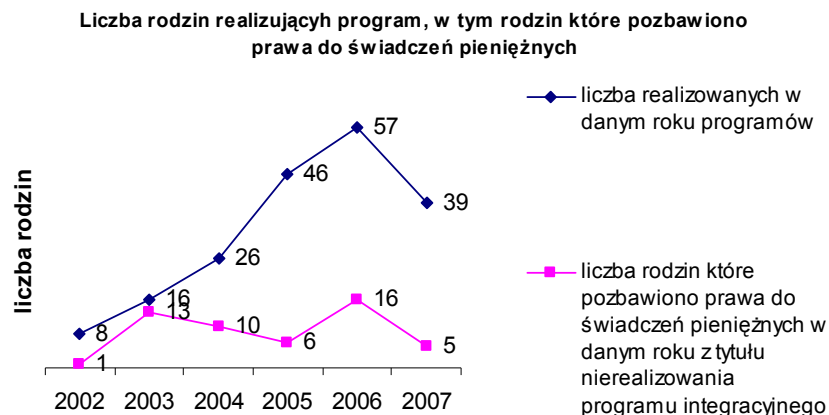

Świadczenia przyznane uchodźcom w ramach IPI finansowane były ze środków budżetu państwa, przekazywanych powiatom, na terenie których zamieszkiwali uchodźcy realizujący programy.

Wysokość świadczeń ze względu na powiat realizujący zadanie w 2007 rok

Należy zauważyć, iż województwo podlaskie nie jest docelowym miejscem zamieszkania uchodźców. Wielu z nich po ukończeniu, a nawet w trakcie realizacji indywidualnego programu integracji, migruje do innego województwa lub za granicę. W województwie podlaskim spośród realizujących w 2007 roku Programów IPI tylko 5 rodzin (15 osób) odstąpiło od realizacji ustaleń wynikających z programu. Niewątpliwie jednak Podlasie opuszczają także ci uchodźcy, którzy przez okres 12 miesięcy korzystali z przysługujących im świadczeń i zakończyli realizację programu integracyjnego.

Powyższy wykres przedstawia liczbę rodzin realizujących programy integracyjne w danym roku, bez względu na rok, w którym przystąpiły one do ich realizacji oraz liczbę rodzin, którym z różnych powodów odebrano świadczenia przyznane na proces integracji ze środowiskiem

9. Inne programy rządowe

9.1. Krajowy Program Przeciwdziałania przemocy w Rodzinie

Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, przyjęty przez Radę Ministrów we wrześniu 2006r.¹³, jest programem wieloletnim (do 2016r.) mającym na celu realizację ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.¹⁴ Program zaczął być wdrażany dopiero w czwartym kwartale 2006r., w związku z tym nie jest możliwe dokonanie porównania osiągniętych w tym okresie rezultatów do działań podjętych w 2007 r.

Infrastruktura instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie jest w województwie podlaskim niezadowalająca. **Gminy** prowadzą 54 placówki świadczące pomoc w przedmiotowym zakresie:

- 51 punktów konsultacyjnych,
- 2 ośrodki wsparcia,
- 1 ośrodek interwencji kryzysowej.

W ciągu minionego roku udzieliły one pomocy w prawie 4 tys. spraw. Wsparcie uzyskało: 2.387 osób w ramach interwencji kryzysowej, 18 osób w ramach pomocy całodobowej, natomiast 1.450 osób skorzystało z innych form pomocy. Wśród osób, którym udzielono

¹³ Uchwała Nr 162/2006 Rady Ministrów z dnia 25 września 2006r. w sprawie Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

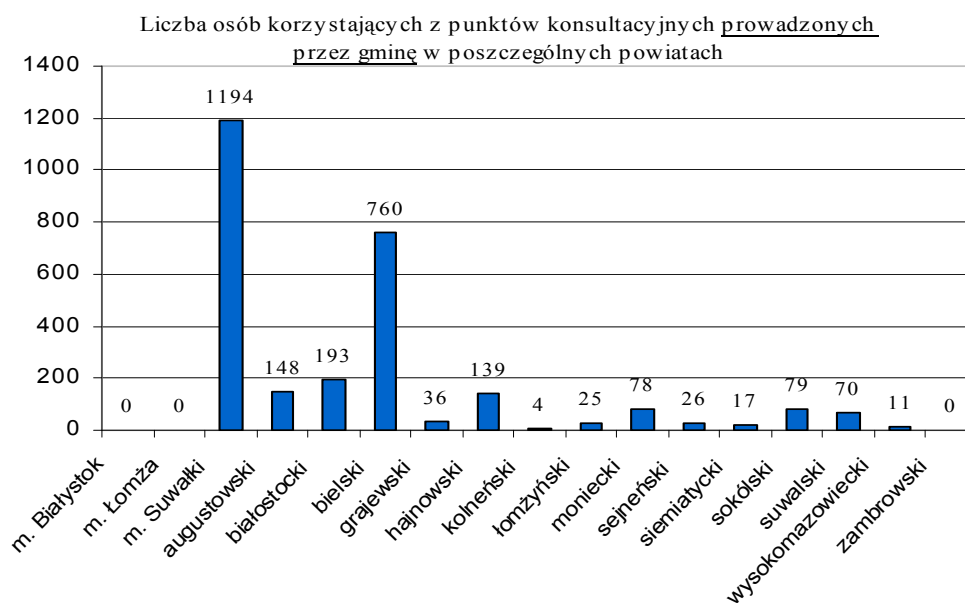
¹⁴ Ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180 poz. 1493)

pomocy, 19% stanowiły dzieci. Ponadto gminy wypełniły 246 Niebieskich Kart, z czego 20% zostało przekazanych instytucjom działającym na rzecz osób pokrzywdzonych.

Wszystkie placówki prowadzone przez gminę podjęły 3.083 działania interwencyjne kierowane do sprawców przemocy. W 116 przypadkach (blisko 4% wszystkich) podjęte działanie polegało na izolowaniu sprawców od ofiar, z czego tylko 4 przypadki dotyczyły eksmisji sprawców z lokali, natomiast w 9 przypadkach interwencja polegała na skierowaniu sprawców do wykonywania prac społecznie użytecznych.

- Punkty konsultacyjne prowadzone są w 44 gminach. Największa ich ilość działa w powiatach: białostockim – 7, hajnowskim i suwalskim – po 6, sokólskim – 5, najmniejsza natomiast w gminach na terenie powiatów wysokomazowieckiego – 2 oraz kolneńskiego i łomżyńskiego – po 1. Działające w Białymstoku punkty konsultacyjno-informacyjne dla ofiar przemocy w rodzinie prowadzone są przez organizacje pozarządowe. Natomiast w Łomży oraz gminach powiatu zambrowskiego punkty takie w ogóle nie funkcjonują.

Najwięcej osób skorzystało z pomocy punktów konsultacyjnych prowadzonych w m. Suwałki – 1.194 oraz powiatach: bielskim – 760 i białostockim – 193, a najmniej na terenie powiatów siemiatyckiego – 17, wysokomazowieckiego – 11 i kolneńskiego – 4.

- Ośrodki wsparcia prowadzone są w dwóch gminach: m. Suwałki (z pomocy ośrodka skorzystało w 2007 r. 68 osób); Czarna Białostocka (50 osób skorzystało z pomocy).
- Tylko m. Łomża prowadzi ośrodek interwencji kryzysowej w ramach zadań gminy. Placówka dysponuje 9 miejscami całodobowego pobytu. Z różnych form pomocy

skorzystało łącznie 516 osób, w tym 18 osób uzyskało pomoc w formie całodobowego schronienia.

Powiaty prowadzą 14 placówek świadczących pomoc ofiarom przemocy:

- 7 punktów konsultacyjnych,
- 6 ośrodków interwencji kryzysowej,
- 1 specjalistyczny ośrodek wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.

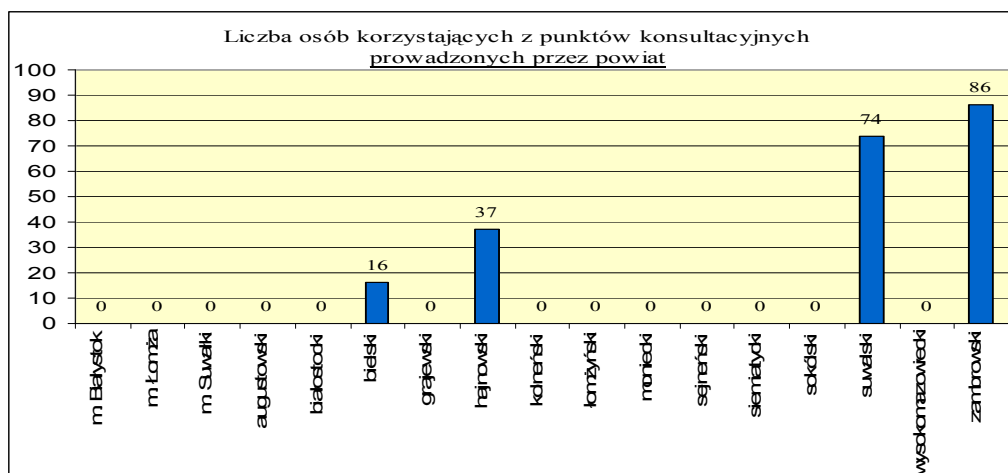
Z pomocy tych instytucji skorzystało prawie 450 osób, w tym: z pomocy punktów konsultacyjnych – 139, z pomocy OIK – 276 osób (w tym 185 z pomocy całodobowej), natomiast w specjalistycznym ośrodku wsparcia pomoc uzyskało 29 osób.

Placówki przeprowadziły 162 działania interwencyjne wobec sprawców przemocy, z czego: 7 interwencji (ok. 4% wszystkich) polegało na izolowaniu sprawców od ofiar, w tym 3 działania dotyczyły eksmisji sprawców z lokali; 3 sprawców wykonywało prace społecznie użyteczne; 260 osób zostało poddanych oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym dla sprawców przemocy w rodzinie.

Żaden z powiatów nie prowadzi ośrodka wsparcia ani domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, natomiast we wszystkich powiatach pomocy w sprawach indywidualnych z zakresu przemocy udzielają także powiatowe centra pomocy rodzinie. Udzielono w nich wsparcia prawie 1,5 tys. osób (wśród których 22% stanowiły dzieci): 1.082 w ramach interwencji kryzysowej, 223 w ramach pomocy całodobowej, 189 w innych formach.

Ponadto powiaty wypełniły 373 Niebieskie Karty, z czego 15 zostało przekazanych instytucjom działającym na rzecz osób pokrzywdzonych (część NK wypełnionych w powiecie jest przekazywanych do innych instytucji za pośrednictwem gminnych ośrodków pomocy społecznej).

- Punkty konsultacyjne istnieją: 4 w powiecie suwalskim (pomocy udzielono 74 osobom) oraz po 1 w powiatach: bielskim (pomoc otrzymało 16 osób), hajnowskim (37 osób) i zambrowskim (pomocy udzielono 86 osobom).

- W województwie funkcjonuje 6 Ośrodków Interwencji Kryzysowej prowadzonych przez 5 powiatów (2 znajdują się na terenie powiatu monieckiego). Placówki te dysponują łącznie 53 miejscami całodobowego pobytu, a z ich pomocy skorzystało łącznie 276 osób, w tym 185 osób uzyskało pomoc w formie całodobowego schronienia.
- Specjalistyczny ośrodek wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie jest w województwie tylko jeden i funkcjonuje w strukturach PCPR w Kolnie. Ośrodek jest jednostką o zasięgu wojewódzkim, prowadzoną przez powiat kolneński jako zadanie z zakresu administracji rządowej.

Ośrodek zorganizowano w IV kwartale 2006 r. ze środków dotacji budżetowej, przy czym oficjalne rozpoczęcie działalności placówki nastąpiło z dniem 1 marca ub. roku, a dotacja na sfinansowanie bieżącej działalności Ośrodka w 2007 r. wyniosła 300 tys. zł.

Ośrodek spełnia wszystkie wymagane standardy¹⁵, a jego celem jest zapewnienie bezpiecznego noclegu i całodobowego schronienia osobom i rodzinom będącym ofiarami przemocy domowej lub pozostającym w innej sytuacji kryzysowej.

Placówka dysponuje 10 miejscami całodobowego pobytu, z których w roku ubiegłym skorzystało 29 osób.

Ośrodek świadczy specjalistyczne usługi psychologiczne, prawne, pedagogiczne, psychiatryczne, socjalne, medyczne, umożliwia udział w terapii zajęciowej (grupy wsparcia dla dorosłych i dla dzieci, spotkania indywidualne), a także realizuje programy korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Działaniami z zakresu interwencji kryzysowej objęto 57 osób, innych form pomocy udzielono 64 osobom, natomiast

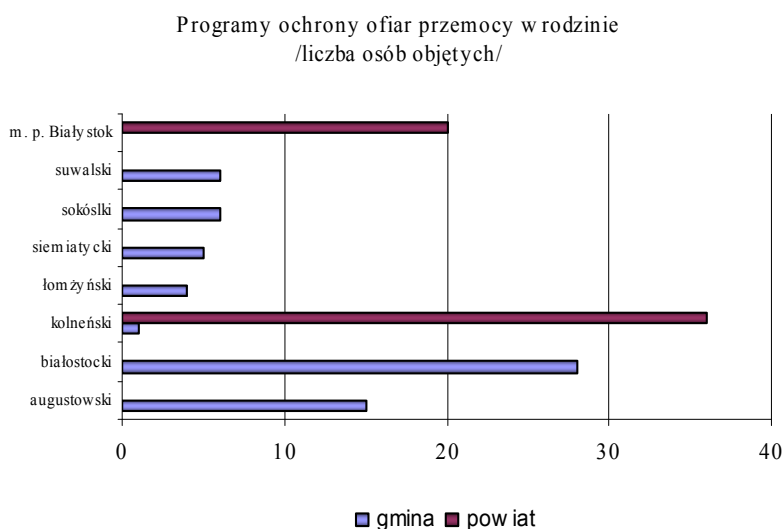
¹⁵ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 6 lipca 2006 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, a także szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych (Dz. U. Nr 127 poz. 890)

programowi korekcyjno – edukacyjnemu poddano 7 sprawców przemocy w rodzinie.

Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie zakłada realizację strategii pomocowych kierowanych do ofiar przemocy w rodzinie, między innymi poprzez rozwój sieci instytucji wspierających ofiary przemocy w rodzinie, tworzenie warunków umożliwiających ofiarom przemocy otrzymanie w pierwszej kolejności mieszkań socjalnych (z tej formy pomocy skorzystało ogółem zaledwie 9 rodzin [15 osób w rodzinach]) oraz opracowanie i realizację programów ochrony ofiar przemocy z udziałem Policji, prokuratury, kuratorów sądowych. Program zakłada też podejmowanie działań wspierających i terapeutycznych: wspieranie ofiar przemocy w rodzinie w przewyżczeniu sytuacji kryzysowej oraz przerwanie cyklu przemocy, a także zapobieganie kolejnym aktom przemocy w rodzinie.

W województwie funkcjonuje 10 (podobnie jak w roku poprzednim) Niebieskich/Przyjaznych Pokoi, gdzie w profesjonalnie wyposażonych pomieszczeniach przesłuchiwane są dzieci, będące ofiarami lub świadkami przestępstw, w tym przemocy domowej.

Programami ochrony ofiar przemocy objęto w roku ubiegłym 121 osób, z czego 65 osób w 7 gminach oraz 56 osób w 2 powiatach.

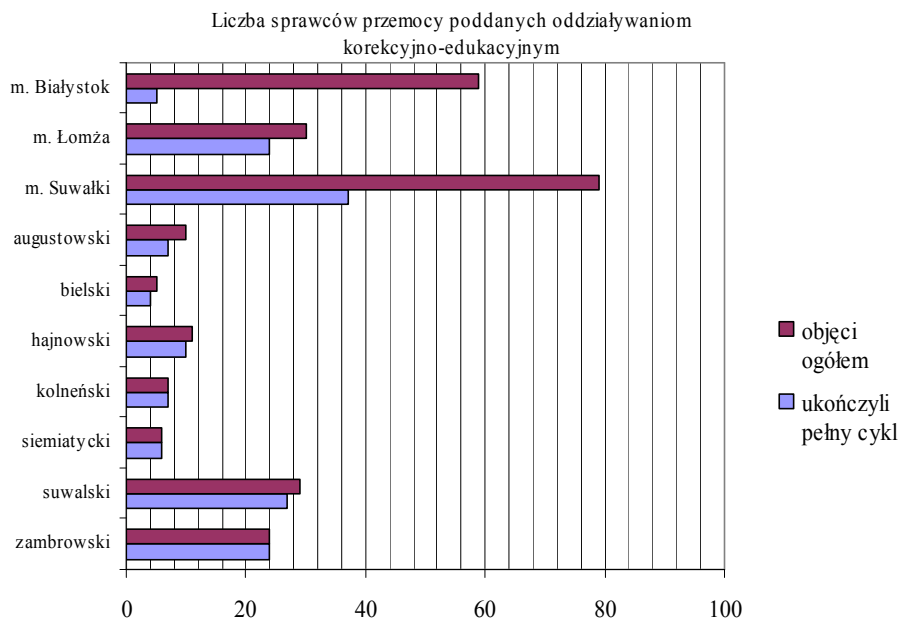
Samorządy gminne i powiatowe opracowały i realizują programy terapeutyczne dla ofiar przemocy w rodzinie. W 2007 r. z tej formy pomocy skorzystały łącznie 1.503 osoby, w tym 1.382 w samorządach gminnych oraz 121 w samorządach powiatowych.

W wielu gminach i powiatach terminem ‘programy terapeutyczne’ określa się również inne działania, niemające charakteru *stricte* terapeutycznego, jednak w znacznym stopniu przyczyniające się do udzielania wsparcia osobom i rodzinom poszkodowanym w wyniku przemocy, min. działania wspierające rodziców i opiekunów, specjalistyczna pomoc dzieciom

z rodzin dysfunkcyjnych, szeroko rozumiane poradnictwo i praca socjalna.

Realizacja **programów korekcyjno – edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie** jest zadaniem zleconym samorządom powiatowym. Programy te, oprócz oddziaływań edukacyjnych, obejmują również praktyczne ćwiczenia korygujące zachowania i postawy związane z przemocą oraz rozwijające umiejętności samokontroli i konstruktywnego rozwiązywania konfliktów.

W 2007r. programami korekcyjno - edukacyjnymi zostało objętych 260 sprawców: 224 mężczyzn i 36 kobiet. Pełny cykl oddziaływań ukończyło 155 sprawców przemocy. Programy były prowadzone w 10 powiatach (w tym 3 powiaty grodzkie). Koszt realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców wyniósł w 2007 r. 203.140 zł.

Samorządy gminne i powiatowe od wielu lat realizują zadania zmierzające do zmniejszenia skali zjawiska przemocy w rodzinie. Działania te często napotykać wiele przeszkód, min. brak wyspecjalizowanej kadry (zwłaszcza na terenach małych gmin), niewystarczające środki finansowe, udzielanie pomocy przez pracowników instytucji w ramach swoich kompetencji, co często przynosi niewystarczające efekty.

Dlatego dobrą praktyką wydaje się być systematyczne budowanie lokalnych koalicji na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, a także zespołów interdyscyplinarnych pracujących wieloaspektowo z ofiarą i sprawcą przemocy.

Należy podkreślić ogromną rolę **organizacji pozarządowych** w działaniach

zmierzających do zapobiegania przemocy w rodzinie i niwelowania jej negatywnych skutków, które na terenie naszego województwa prowadzą ok. 200 placówek wspierających ofiary i sprawców przemocy (ośrodki wsparcia rodziny, świetlice szkolne i socjoterapeutyczne, punkty konsultacyjno-informacyjne, kluby AA itp.).

9.2 Krajowy Program Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości Wśród Dzieci i Młodzieży

Program, przyjęty przez Radę Ministrów w 2004r., ma na celu skoordynowanie przedsięwzięć wszystkich podmiotów zobligowanych ustawowo do prowadzenia działań zapobiegawczych oraz włączenie w nie samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych i wszystkich, którym leży na sercu dobro młodego pokolenia w działania na rzecz zmniejszenia rozmiarów niedostosowania społecznego i przystępczości wśród dzieci i młodzieży, jako podstawowego przejawu demoralizacji.

Zapobieganie niedostosowaniu społecznemu i przystępczości wśród dzieci i młodzieży wymaga przeciwdziałania takim patogennym zjawiskom, jak narkomania, picie alkoholu, ucieczki z domów rodzinnych i placówek, subkultury młodzieżowe czy prostytutcja nieletnich. Skuteczność działań na tym polu zależy od podejmowania dostatecznie wczesnych, odpowiednio intensywnych, właściwie ukierunkowanych, różnorodnych oraz skoordynowanych działań profilaktycznych, w tym także realizację modułu Programu „Probacja Alternatywna dla Pobytu Młodzieży w Placówkach Resocjalizacyjnych i Zakładach Poprawczych”.

Za realizację Programu odpowiedzialne są władze gmin, powiatów i województwa samorządowego. Koordynatorem działań w zakresie zadań rządowych w województwie jest Wojewoda, który realizuje Program we współpracy z Prezesem Sądu Okręgowego, dyrektorem Wydziału Polityki Społecznej i Kuratorem Oświaty.

Ze sprawozdania z realizacji Programu na terenie województwa w 2007 roku, sporządzonego na podstawie informacji uzyskanych z Kuratorium Oświaty, Sądów Okręgowych oraz Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie wynika między innymi, iż:

- Kuratorium Oświaty prowadziło działania skierowane do uczniów, nauczycieli i rodziców, poprzez min. realizowanie programów modułowych: „Profilaktyka w szkole dla młodzieży niedostosowanej społecznie,” „System zapobiegawczy Św. Jana Bosko”, indywidualnych programów resocjalizacyjnych oraz poprawy efektywności bezpieczeństwa uczniów w szkole. Poradnie psychologiczno-pedagogiczne realizowały różnorodne programy profilaktyczne i treningi. Prowadzono również szkolenia dla rad

pedagogicznych o różnej tematyce (dot. agresji, nadpobudliwości, zaburzeń), a także zajęcia warsztatowe dla nauczycieli i rodziców. Ponadto opracowano procedury postępowania nauczycieli w sytuacjach zagrożenia dzieci i młodzieży przestępczością i demoralizacją, postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych oraz metody współpracy z policją.

- Sąd Okręgowy w Białymstoku podał, iż pod nadzorem lub opieką sądowych kuratorów rodzinnych pozostawało:
  - 694 nieletnich, w tym pod bezpośrednim nadzorem kuratorów zawodowych – 418,
  - 2450 małoletnich, których rodzicom ograniczono władzę rodzicielską,
  - 117 osób zobowiązanych do podjęcia leczenia odwykowego,Ponadto w trakcie roku:
  - 16 osób zostało skierowanych do placówek opiekuńczo-wychowawczych,
  - 11 osób skierowano do placówek interwencyjnych,
  - dla 24 osób ustalono nadzór kuratora sądowego nad nieletnimi sprawcami czynu karalnego,
  - dla 24 osób ustalono nadzór kuratora sądowego nad małoletnimi, przy ograniczeniu władzy rodzicielskiej,
  - dla 8 osób ustalono nadzór kuratora w sprawach o obowiązek poddania się leczeniu odwykowemu osób uzależnionych od alkoholu,
  - dla 1 osoby ustalono nadzór kuratora nad nieletnimi, warunkowo zwolnionymi z zakładu poprawczego,
- Kuratorzy sądowi:
  - monitorowali obciążenia pod kątem potrzeb etatowych oraz stanu kadry kuratorów społecznych, mając na uwadze liczbę skierowanych do wykonania orzeczeń,
  - kontynuowali sprawdzone w praktyce formy współdziałania oraz zacieśniali współpracę z jednostkami samorządu terytorialnego, organizacjami i instytucjami oraz innymi podmiotami, których cele statutowe są zbieżne z zadaniami kuratorskiej służby w zakresie profilaktyki, wychowania i resocjalizacji,
  - korzystali z ofert programowych realizowanych przez lokalne instytucje lub ośrodki wyspecjalizowane w niesieniu pomocy rodzinom patologicznym, problemowym oraz dzieciom zagrożonym lub wykazującym przejawy demoralizacji,
  - doskonalili wiedzę i umiejętności warsztatowe kuratorskiej kadry zawodowej i kuratorów społecznych.

- Wg powiatowych centrów pomocy rodzinie na terenie powiatów zostało zapewnione między innymi: poradnictwo psychologiczno-pedagogiczne, szkolenia dla członków GKRPA w zakresie diagnozowania i zapobiegania uzależnieniom i patologiom, szkolenia dla nauczycieli nt. nawiązywania kontaktu i rozpoznawania problemów młodzieży eksperymentującej z alkoholem i narkotykami, postępowania mediacyjne, zajęcia grupowe, prelekcje, pogadanki, poradnictwo, zajęcia warsztatowe uczące umiejętności bezkonfliktowego rozwiązywania problemów, realizowanie strategii informacyjno-edukacyjnych oraz szeroko rozumianą pomoc profilaktyczno-wychowawczą.

W roku ubiegłym Podlaski Urząd Wojewódzki inicjował działania wskazane w Programie poprzez informowanie na naradach szkoleniowych organizowanych dla jednostek samorządu terytorialnego o jego założeniach, celach i metodach realizacji. Między innymi dzięki szerokiej akcji informacyjnej, prowadzonej także przez Kuratorium Oświaty i jednostki organizacyjne pomocy społecznej uzyskano większą niż w roku poprzednim mobilizację samorządów w zakresie tworzenia i realizacji lokalnych systemów resocjalizacji i wychowania, tym samym poszerzając ofertę form wsparcia dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych, zagrożonych wykluczeniem społecznym.

W modyfikowanych obecnie strategiach rozwiązywania problemów społecznych coraz częściej pojawia się zadanie zapobiegania niedostosowaniu społecznemu i przestępczości wśród dzieci i młodzieży, wypracowywane są zasady środowiskowych systemów resocjalizacji i wychowania, zacieśniana jest współpraca między jednostkami samorządu terytorialnego, organizacjami i instytucjami oraz innymi podmiotami, których cele statutowe dotyczą między innymi profilaktyki, wychowania i resocjalizacji. Ponadto zakłada się, iż poprawa efektywności zadań stanowiących treść Programu przyczyni się w praktyce do tworzenia lokalnych zespołów interdyscyplinarnych, co zagwarantuje szybki przepływ informacji oraz zaangażowanie i konsolidację przedstawicieli wszystkich instytucji i organizacji w celu rozwiązania problemu dziecka lub rodziny.

Są też sygnały dotyczące trudnień w realizacji Programu: konieczność wygospodarowania odpowiednich pomieszczeń, ich adaptacji i wyposażenia; zakup sprzętu (np. do ćwiczeń siłowych w celu organizacji czasu wolnego); niedostateczne środki finansowe; braki kadrowe i lokalowe. Jako przyczyny pozostawiania osób poza systemem wsparcia wskazywano brak odpowiednich postanowień sądowych oraz brak współpracy ze strony rodziny.

9.3 Program współpracy Wojewody Podlaskiego z organizacjami pozarządowymi.

W czerwcu 2007r. Wojewoda Podlaski przyjął „Program współpracy (...) z organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy społecznej” oraz pozostałymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego w obszarze polityki społecznej. Program określa obszary pomocy społecznej uznane za priorytetowe w najbliższych kilku latach, a także precyzuje zasady wyboru działań na rzecz poprawy jakości życia i pełniejszego zaspokajania potrzeb społecznych mieszkańców Podlasia z wykorzystaniem zasobów i możliwości trzeciego sektora, które w ramach tego programu będą wspierane finansowo.

Te priorytetowe obszary współpracy, to:

- bezdomność,
- integracja uchodźców,
- wsparcie osób z zaburzeniami psychicznymi,
- przeciwdziałanie przemocy w rodzinie,
- zapobieganie niedostosowaniu społecznemu dzieci i młodzieży,
- rozwój poradnictwa specjalistycznego w zakresie pomocy osobom bezdomnym, cudzoziemcom, ofiarom handlu ludźmi, ofiarom i sprawcom przemocy, osobom i rodzinom osób z zaburzeniami psychicznymi oraz osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym.

Współpraca Wojewody w sferze zadań pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi będzie prowadzona w następujących formach:

- zlecanie organizacjom realizacji zadań pomocy społecznej w formie powierzenia wraz z udzieleniem dotacji na ich sfinansowanie oraz wspieranie wykonywania zadań wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji,
- współorganizowanie i współfinansowanie imprez, porad, szkoleń, konferencji, seminariów,
- udostępnianie organizacjom materiałów promocyjnych Wojewody w przypadku organizowania regionalnych, krajowych i międzynarodowych konferencji, sympozjów i innych imprez,
- informowania organizacji pozarządowych o możliwościach pozyskania pozabudżetowych środków finansowych.

Zgodnie z Programem, celem współpracy jest pełniejsze zaspokojenie potrzeb mieszkańców regionu, poprzez tworzenie warunków do pomocy osobom zagrożonym bezdomnością,

ubóstwem, chorobą, wykluczeniem społecznym itp. oraz zapewnienie poradnictwa w tym zakresie. Wykonywanie tych zadań będzie finansowane lub dofinansowane ze środków zabezpieczonych w budżecie Wojewody na kolejne lata, poczynając od 2008r.

IV. WYNIKI KONTROLI

W 2007r. pracownicy Wydziału Polityki Społecznej Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego przeprowadzili w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej łącznie **82** kontrole w zakresie objętym niniejszą oceną:

1. W 9 gminach przeprowadzono kontrole kompleksowe ośrodków pomocy społecznej, stwierdzając między innymi:
  - w 1 przypadku stwierdzono sprzeczność między zapisami w statucie ośrodka, a rzeczywistym zakresem zadań;
  - w 7 ośrodkach liczba pracowników nie była zgodna z normą określoną w art. 110 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, tj. było ich mniej niż 1 na 2.000 mieszkańców, bądź nie był zapewniony wskaźnik „nie mniej, niż trzech pracowników”;
  - w 8 gminach opracowano co prawda strategię rozwiązywania problemów społecznych, ale były one bardzo ogólne, bez ustalenia konkretnych działań, nawet na najbliższy okres, bez określenia kalendarza osiągnięcia celów ani źródeł finansowania zamierzeń, tak że trudno uznać przyjęte w tych gminach dokumenty za prawidłową strategię;
  - w 1 gminie nie utworzono gminnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną, natomiast w 5. zostały one wprawdzie uchwalone, ale nie określają systemowych rozwiązań właściwych gminie, kalendarza wydarzeń i podejmowanych działań, a także nie wskazują na zabezpieczenie środków finansowych na ich realizację;
2. W 2. ośrodkach pomocy społecznej przeprowadzono kontrole sprawdzające w zakresie wykonania zaleceń pokontrolnych, stwierdzając, iż nadal występowały nieprawidłowości, polegające na:
  - zatrudnieniu na stanowisku kierownika Ośrodka Pomocy Społecznej osoby niespełniającej wymaganych kwalifikacji (brak specjalizacji z organizacji pomocy społecznej);
  - niedostosowaniu stanu zatrudnienia pracowników socjalnych do norm określonych ustawą o pomocy społecznej;
  - zbyt ogólnikowej strategii rozwiązywania problemów społecznych (brak terminów

realizacji określonych zadań oraz źródeł ich finansowania);

- stworzenia gminnego programu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną zawierającego braki w szczególności dot. określenia rozwiązań systemowych właściwych gminie, harmonogramu realizacji zadań i źródeł ich finansowania.
- nie przeprowadzono kontroli doraźnych na skutek skarg.

W roku 2007 do Wojewody Podlaskiego wpłynęło 7 **skarg** (w 2006r. - 25) z zakresu pomocy społecznej. Do rozpatrzenia właściwym organom przekazano 6. skarg, a 1. rozpatrzono we własnym zakresie. Żadna skarga nie została uznana za zasadną.

3. Skontrolowano **10 jednostek** organizacyjnych pomocy społecznej w zakresie utrzymania i wykorzystania SI.

4. W **13 gminach** przeprowadzono 16 kontroli w zakresie realizacji zadań wynikających z ustawy o świadczeniach rodzinnych¹⁶ oraz ustawy o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej¹⁷. Obie te ustawy funkcjonują co prawda poza systemem pomocy społecznej, regulują jednakże sprawy z zakresu polityki społecznej i w zdecydowanej większości gmin są włączone do zadań ośrodków pomocy społecznej. Takie rozwiązanie występuje w 12 spośród 13 skontrolowanych gmin, ma zatem niebagatelny wpływ na strukturę ośrodków pomocy społecznej, organizację pracy, obciążenie zadaniami i jakość realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej. Stwierdzone nieprawidłowości dotyczą w szczególności: niewłaściwych uregulowań w statucie ops, nie utworzenia w ośrodku komórki organizacyjnej do realizacji świadczeń rodzinnych, stanu zatrudnienia w ośrodkach zbyt małego w stosunku do zadań, co w konsekwencji negatywnie rzutuje na wykonywanie zadań pomocy społecznej, niedostatecznej znajomości przepisów, nieprawidłowego prowadzenia postępowania administracyjnego.

5. W **3. powiatowych centrach pomocy rodzinie** przeprowadzono **kontrole kompleksowe** w zakresie realizacji zadań własnych powiatu i zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat, stwierdzając między innymi:

- w jednej ze skontrolowanych jednostek, jej utworzenie nastąpiło w niewłaściwej formie prawnej (brak uchwały Rady Powiatu);
- w tej samej jednostce Kierownik Centrum, pomimo wydawania decyzji administracyjnych w indywidualnych sprawach z zakresu pomocy społecznej

¹⁶ Ustawa z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. Nr 228 poz. 2255 ze zm.)

¹⁷ Ustawa z dnia 22 kwietnia 2005r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej (Dz. U. Nr 86 poz. 732 ze zm.)

należących do właściwości powiatu, nie posiadał stosownego upoważnienia udzielonego na podstawie art. 112 ust. 5 ustawy o pomocy społecznej;

- we wszystkich skontrolowanych jednostkach stan zatrudnienia (mimo, iż ustawa o pomocy społecznej nie określa standardów zatrudnienia w powiatowych centrach pomocy rodzinie) nie pozwala na prawidłową realizację zadań określonych tą ustawą, w zbiegu z zadaniami wynikającymi z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz ustawy o zakładach opieki zdrowotnej;
- w każdym z tych powiatów opracowano strategie rozwiązywania problemów społecznych, jednakże w jednym, mimo iż odpowiada ona założeniom dokumentu, jakim winna być strategia, to jednakże zauważono deficyt diagnozy w wybranych aspektach (np. w zakresie opieki nad dzieckiem i rodziną, mieszkań chronionych, placówek opiekuńczo-wychowawczych); w 3. powiatach brak w strategii jasnego sprecyzowania celów, harmonogramu działań oraz określenia wielkości niezbędnych środków na realizację działań, a także wskazania wielkości środków i źródeł finansowania zadań;
- w 1 powiecie żadna z istniejących spokrewnionych z dzieckiem rodzin zastępczych nie została przeszkolona według indywidualnego planu szkoleń;
- 1 powiat nie zorganizował i nie prowadzi ośrodka adopcyjno-opiekuńczego, placówek opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci i młodzieży, w tym placówek wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym, a także nie tworzył i nie wdrażał żadnych własnych programów pomocy dziecku i rodzinie, oraz nie prowadzi szkoleń i doskonalenia zawodowego kadr pomocy społecznej z terenu powiatu;
- w 1 potrzeby dotyczące „znalezienia” mieszkańcowi powiatu miejsca w domu pomocy społecznej gminy zapewniają we własnym zakresie;
- 1. powiat nie prowadzi ośrodka interwencji kryzysowej;
- w jednym z centrów do dnia kontroli niektóre świadczenia (dla uchodźców) i prowadzone postępowania (kierowanie do placówek opiekuńczo-wychowawczych, odpłatność za pobyt w placówkach) pozostawały poza systemem informatycznym wspomagającym realizację zadań z pomocy społecznej;
- w żadnym z objętych kontrolą powiatów nie prowadzono ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi;0
- dwa powiaty (z uwagi na brak rozpoznanych potrzeb) nie realizują zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej mających na celu ochronę

poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz nie rozwijają specjalistycznego wsparcia;

- w zasadzie nie prowadzono szkoleń i doskonalenia zawodowego dla kadr pomocy społecznej z terenu powiatu, pomocy metodycznej dla ośrodków pomocy społecznej, informacji o prawach i uprawnieniach oraz poradnictwa specjalistycznego;
6. W **9 organizacjach pozarządowych** skontrolowano realizację umów dotyczących pomocy bezdomnym (bez negatywnych uwag);
  7. Przeprowadzono **11 kontroli w domach pomocy społecznej** (w tym 7 kompleksowych i 4 doraźne w związku z wnioskami podmiotów prowadzących domy o wydanie zezwolenia na czas nieokreślony). Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły w szczególności:
    - nieuwzględnienia w programie naprawczym wszystkich zadań, których realizacja zapewni osiągnięcie obowiązującego standardu usług,
    - zatrudniania pracowników bez wymaganych kwalifikacji,
    - niezapewniania pracownikom zespołu terapeutycznego możliwości uczestniczenia, co najmniej raz na dwa lata, w szkoleniach na temat praw mieszkańców Domu oraz kierunków prowadzonej terapii,
    - naruszania praw mieszkańców do swobodnego dysponowania swoimi dochodami,
    - braków w dokumentacji w zakresie opracowywania i realizacji indywidualnych planów wsparcia oraz w dokumentacji z posiedzeń zespołu terapeutyczno-opiekuńczego.
  8. W **placówkach zapewniających całodobową opiekę** przeprowadzono łącznie **22 kontrole** (w tym 2 kompleksowe [nieprawidłowości nie stwierdzono] oraz 20 doraźnych, z czego 14 w związku z wnioskiem podmiotu o wydanie zezwolenia oraz 6 w związku ze wszczętym postępowaniem o ukaranie podmiotu za prowadzenie placówki bez zezwolenia Wojewody).

V. UWAGI KOŃCOWE I WNIOSKI

We wstępie do „Bilansu potrzeb w zakresie pomocy społecznej w województwie podlaskim na 2007r.” wskazano, iż ideą jego opracowania – poza obowiązkiem określonym w ustawie o pomocy społecznej – było, tak samo jak w roku poprzednim, „poznanie sposobu realizacji zadań pomocy społecznej przez gminy i powiaty (...) oraz określenie występujących

barier. W szczególności starano się określić sposób i stan realizacji podstawowych zadań ustawowych. Starano się także określić bariery utrudniające bądź uniemożliwiające prawidłowe wypełnienie różnorodnych zadań czy wręcz (nie) podejmowanie ich w ogóle.”

Z analizy potrzeb zgłoszonych do Bilansu przez jednostki samorządu terytorialnego oraz ich porównania z danymi zawartymi w sprawozdawczości, dotyczącej poszczególnych świadczeń, wynika duża różnica między prognozami a realizacją wszystkich w zasadzie zadań.

Dość szczegółowo, opierając się na danych ze sprawozdawczości za poprzedni okres, prognozowano potrzeby dotyczące wypłacania poszczególnych świadczeń pomocy społecznej i tu rozwarłość między szacunkami a wykonaniem była stosunkowo najmniejsza. Natomiast potrzeby w zakresie poprawy stanu zatrudnienia w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej oraz tworzenia infrastruktury pomocowej w Bilansie wykazywano sporadycznie i z góry zakładając, iż nie zostaną one zrealizowane. Zarówno gminy, jak i powiaty, jako główne zagrożenie dla prawidłowego wykonania planowanych zadań wymieniły: „brak środków”, „trudną sytuację finansową”, „niewystarczające środki zabezpieczone w budżecie”, „brak lokalu”, „brak specjalistów” i tym podobnie. Te negatywne motywacje powtarzają się w kolejnych latach i przy prawie wszystkich zadaniach, które jakoby planowano zrealizować.

W efekcie stan zatrudnienia w wielu ośrodkach pomocy społecznej i powiatowych centrach pomocy rodzinie jest niezadowolający i w zasadzie uniemożliwia pełną, prawidłową realizację wszystkich zadań pomocy społecznej. Nieliczne nowe placówki powstały tam, gdzie w Bilansie nie wykazano zamiaru ich tworzenia, natomiast nie utworzono żadnej z placówek wykazanych jako niezbędne, podczas gdy już istniejąca infrastruktura nie obejmuje swoim zasięgiem wszystkich gmin i powiatów, a zakresem działania nie jest w stanie zaspokoić występujących potrzeb, ani tym bardziej – rozwiązać chociaż części problemów osób i rodzin dotkniętych różnymi dysfunkcjami.

Należy również zauważyć, iż zarówno ośrodki pomocy społecznej jak i powiatowe centra pomocy rodzinie nie mają pełnej wiedzy o działających na ich terenie placówkach i to nie tylko prowadzonych przez podmioty niepubliczne, ale także (!) przez gminne lub powiatowe jednostki organizacyjne; dotyczy to np. świetlic, ognisk, punktów pomocy, punktów konsultacyjnych, poradni itp. Aż 73 gminy podają, iż na ich terenie w zakresie pomocy społecznej nie działa żadna organizacja pozarządowa, a z pozostałych większość wykazuje Caritas, PKPS i PCK. Ta niewiedza o potencjalnych partnerach w realizacji zadań, brak współpracy z trzecim sektorem i nad wyraz „skąpa” baza infrastruktury pomocowej warunkują mierną efektywność pozamaterialnych form pomocy.

Można stwierdzić, iż na koniec 2007r. wszystkie jednostki samorządu terytorialnego miały opracowaną „strategię rozwiązywania problemów społecznej”, trudno jednakże uznać, iż we wszystkich jednostkach dokument ten został opracowany prawidłowo, a w szczególności, iż opiera się na rzetelnej, pełnej i wszechstronnej diagnozie w zakresie struktury demograficznej, problemów społecznych, zagrożeń, potrzeb różnych grup wiekowych i dyspanseryjnych, patologii. Niestety najczęściej „strategie” są dokumentami o bardzo dużym stopniu ogólności, bez wskazania celów do osiągnięcia w założonym czasie, harmonogramu działań, partnerów tych działań i źródeł finansowania. Co prawda w Bilansie na pytanie o koszt realizacji gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych w 2006r. 42 gminy (bez dużych miast) podały, iż wyniósł on 15.616,8 tys. zł, wydaje się jednak, iż w tym koszcie w wielu wypadkach podano wysokość środków poniesionych przez gminę na wszystkie zadania pomocy społecznej, a nie na realizację zadań wynikających ze „strategii”. To samo dotyczyło zamierzeń na 2007r.: 50 gmin określiło koszt realizacji „strategii” na 15.572,5 tys. zł, przy czym w tej kwocie są również wszystkie wydatki niektórych gmin na zasiłki, usługi lub finansowanie już istniejących placówek itp. Koszty poniesione w roku 2006 przez poszczególne gminy wynosiły od 1,2 tys. zł (Kołaki Kościelne), do 2.050,5 tys. zł (m. Grajewo), natomiast szacunki na 2007r. wyniosły od 1 tys. zł (Klukowo), do 2.749,3 tys. zł (m. Grajewo– „budżet gminy i budżet centralny na pomoc społeczną”). Jednocześnie 65 gmin nie planowało ponosić w roku ubiegłym żadnych kosztów na realizację „strategii”.

Po raz kolejny stwierdzić należy, że przy sporządzaniu niniejszej oceny trudno było dokonać tego „z uwzględnieniem bilansu potrzeb” ze względu na jego dużą szczegółowość w części dotyczącej wypłaty świadczeń oraz rozbieżność też przyjętych do Bilansu z posiadaną przez tutejszy Wydział sprawozdawczością, która uniemożliwia uzyskanie wielu niezbędnych do oceny danych, a także brak możliwości weryfikacji realizacji wielu potrzeb „poza świadczeniowych,” np. stopnia realizacji „strategii”.

W świetle przedstawionych wyżej informacji, analiz i uwag stwierdzić należy, iż funkcjonowanie systemu pomocy społecznej w województwie podlaskim w 2007r. nie uległo istotnym zmianom, a zatem i znaczącej poprawie, w stosunku do roku poprzedniego. Nadal aktualne są wszystkie wnioski zawarte w poprzedniej ocenie, a także wnioski zawarte w Bilansie. Oznacza to konieczność podejmowania dalszych działań i zapewnienie środków na ich realizację, w celu:

1. Uszczegółowienia (lub zaktualizowania) przez wszystkie jednostki samorządu terytorialnego „strategii rozwiązywania problemów społecznych” wraz z określeniem

- celów, harmonogramów ich osiągnięcia oraz zabezpieczeniem środków na wykonanie przyjętych zadań, a następnie ich konsekwentna realizacja,
2. Wykorzystania bilansów potrzeb przy kreowaniu polityki społecznej w samorządach lokalnych i przy ocenie efektywności działań w zakresie pomocy społecznej,
  3. Zapewnienia wymaganego ustawą wskaźnika zatrudnienia pracowników socjalnych, poprzez zwiększenie ich zatrudnienia w ośrodkach pomocy społecznej, a także zatrudnianie na określonych stanowiskach osób posiadających wymagane kwalifikacje,
  4. Umożliwienie doskonalenia zawodowego pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, w tym kierowników/dyrektorów ośrodków pomocy społecznej w zakresie specjalizacji z organizacji pomocy społecznej oraz pracowników socjalnych w zakresie specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny, przy jednoczesnym zapewnieniu środków na częściowy zwrot kosztów uczestnictwa w szkoleniach przysługujący tej grupie zawodowej zgodnie z ustawą o pomocy społecznej,
  5. Zwiększenia zatrudnienia w większych ośrodkach pomocy społecznej, a przede wszystkim w powiatowych centrach pomocy rodzinie, w szczególności o konsultantów, specjalistów pracy socjalnej, specjalistów pracy z rodziną, pracowników socjalnych, radców prawnych, bądź zapewnienie ośrodkom pomocy społecznej możliwości korzystania z obsługi prawnej gminy,
  6. Efektywniejszego wykorzystania środków finansowych przeznaczonych na udzielanie pomocy oraz zabezpieczenie w budżetach gmin środków na realizację wszystkich zadań, w szczególności o charakterze obowiązkowym, a zwłaszcza w zakresie:
    - zapewnienia środków własnych na zasiłki okresowe i przyznawania tych świadczeń w kwotach wyższych niż minimalna wysokość finansowana z dotacji budżetowej, pozwalających na konkretne wsparcie osoby/rodziny pozostającej w trudnej sytuacji życiowej,
    - rozwoju i zapewnienia usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych,
    - kierowania osób wymagających całodobowej opieki do domów pomocy społecznej.
  7. Podniesienia jakości sporządzanej sprawozdawczości z wykorzystaniem systemów informatycznych,
  8. Zapewnienia terminowej realizacji programów naprawczych w domach pomocy społecznej i placówkach opiekuńczo – wychowawczych,
  9. Zapewnienia oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w miejscu zamieszkania poprzez utworzenie w każdym powiecie co najmniej jednego środowiskowego domu samopomocy lub powiatowego ośrodka wsparcia,

10. Rozwoju rodzinnych form opieki zastępczej, w tym w szczególności rodzin zastępczych zawodowych oraz rodzinnych domów dziecka,
11. Tworzenia specjalistycznych placówek zapewniających pomoc osobom i rodzinom będącym w sytuacji kryzysowej, w tym dotkniętym przemocą w rodzinie – ośrodków interwencji kryzysowej, placówek specjalistycznego poradnictwa, ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie,
12. Rozwijania poradnictwa specjalistycznego, w szczególności prawnego, pedagogicznego, psychologicznego oraz objęcie przez powiaty ośrodków pomocy społecznej pomocą metodyczną,
13. Przekształcania placówek opiekuńczo –wychowawczych w placówki wielofunkcyjne zapewniające wychowankom możliwość przygotowania się do samodzielności życiowej w grupach usamodzielnienia,
14. Zwiększenia zakresu pomocy mieszkaniowej udzielanej wychowankom opuszczającym rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo–wychowawcze, w szczególności poprzez tworzenie mieszkań chronionych, a także inne niematerialne formy wsparcia,
15. Zapewnienia ciągłej i pełnej realizacji wieloletniego programu „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania”, w tym poszerzania bazy żywnieniowej, podnoszenia jakości posiłków, a także objęcia dożywianiem wszystkich osób wymagających pomocy w tej formie,
16. Intensyfikacji działań aktywizujących osoby korzystające z pomocy społecznej poprzez zawieranie i monitorowanie kontraktów, zwiększenie współpracy z urzędami pracy, rozwój systemu prac społecznie użytecznych oraz tworzenie bądź inicjowanie utworzenia centrów i klubów integracji społecznej,
17. Podejmowania działań w celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, niedostosowaniu społecznemu dzieci i młodzieży oraz innym negatywnym zjawiskom społecznym prowadzącym do wykluczenia społecznego,
18. Utworzenia pełnej bazy danych o placówkach pomocowych funkcjonujących na terenie jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacjach pozarządowych realizujących zadania w obszarze pomocy społecznej,
19. Nawiązania bądź intensyfikowania współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi instytucjami w zakresie realizacji różnych zadań pomocy społecznej,
20. Integrowania służb oraz organizacji pozarządowych w celu zwiększania skuteczności działań na rzecz rozwiązywania istniejących problemów społecznych.